יודען, געדענקט, אז דער קאמף געגן די רדיפות אויף יודען אין דייטשלאנד דויערט

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT

הײַנט 22 זייטען

פרייז 30 גראשען

נייער פאלקסבלאט

№ 253 | Łódź, Piątek, 1 listopada 1935 | דרייצענטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, ה' מרחשון תרצ"ו | № 253

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71.

אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71.

רעגירונג אינטערוועניר

אין קאנפליקט פון לאדזער טעקסטיל-לויז-אינדוסטריע

קומענדיגע וואך קאנפערענץ אין מיניסטעריום פאר עפענטליכן שוץ

וו א ר ש א, 31 (טעלעפאניש)

צוליב דער קינדיגונג פון קאלעקטי-ווען אפמאך פון פערבאנד פון דער לוין טעקסטיל - אינדוסטריע אין לאדז האט דער מיניסטער פון עפענטליכען שוץ בעשלאסען איינצולאדען די פארשטע-הער פון פערבאנד, בכדי ארומצורידען דעם קאנפליקט. די קאנפערענץ וועט פארקומען אין דער קומענדיגער וואך.

וויפיל וועט בעטרעפן דער שטייער פון פענסיעס פון די בעאמטע

וו א ר ש א, 31 (טעלעפאניש)

די מלוכה־אמטען האבען שוין בעקומען א פער־ארדנונג אונטערצונעהמען די צוגרייטונגס־ ארבייטען צו די ערוווארטעטע רעקרעטען.

נאכדעם ווי דער סענאט וועט בעשליסען די גע־זעצען וועגען די פולמאכטען, וועלען זיי ווארשײַנ־ליך באלד פערעפענטליכט ווערען.

איצט ווערט בעטראכט דער פראיעקט פון איי־נעם פון די וויכטיגסטע דעקרעטען, וואס צילט צו דערסיהרען צום גלייכגעוויכט פון בודזשעט און נעמ־ליך דעם שטייער פון די פענסיעס פון די מלוכה־בע־אמטע. עס ווערט פארגעזעהן פאלגענדע טאבעלע: פאר די בעאמטע, וואס האבען 100 זל. וועט די סטאווקע בעטרעפען 5 פראצענט, ביז 150 זל. — 7 פראצ. ביז 500 זל. 10 פראצ. ביז 1000 זל. — 12 פראצ., ביז 2000 זל. — 15 פראצ. איבער 2000 זל. 20 פראצענט.

די בריסקער פערמשפטע וועט די שטראף פערקלענערט ווערען אויף א העלפט

ווימאס וועט קענען צוריקקומען קיין פוילען

וו א ר ש א, 31 (ספ. טעל.)

דער פראיעקט וועגען אמנעסטיע, וואס ווערט ווי בעוואוסט שוין אויסגעארבייט, איז שוין איבער־געשיקט געווארען אין אינערן־מיניסטעריום. אין סיים וועט ער אריינגעטראגען ווערען בעת דער דע־צעמבער סעסיע פון סיים. דער אמנעסטיע - פראיעקט ענטהאלט נישט קיין שום קלויזולע, לויט וועלכע די עמיגראנטען, וואס זענען פערמשפט געווארען זאלען נישט קענען גענוסען פון דער אמנעסטיע.

פון די פאליטישע עמיגראנטען וואלטען אזוי ארום בעפרייט געווארען פון דער שטראף ווינצענטי ווימאס, וואס איז אין בריסקער פראצעס פערמשפט געווארען אויף אנדערטהאלבען יאהר. ליבערמאן און קערניק וואלט די שטראף פערקלענערט געווארען פון 2 און א האלב יאהר אויף א העלפט, באגינסקי וואלט פון 2יאהר די שטראף אויף א יאהר און אויך פראגנער'ן, וואס האט זיך פריוויליג צוגעשטעלט וועט די שטראף פערקלענערט ווערען אויף א העלפט.

הי־יאהריגער גענעראל-שטרייק פון די אראבער

נאך נישט פראקלאמירט געווארען

י ר ו ש ל י ם, 31 (יט"א טעלעגראפיש)

דער אראבישער גענעראל־שטרייק, וואס ווערט יעדעס יאהר פראקלאמירט אויפ'ן 2־טען נאוועמבער אלס פראטעסט געגען דער באלפור־דעקלאראציע, איז ביז איצט נישט פראקלאמירט געווארען.

יוד. וועלט-קאנגרעס סוף 1936

פ א ר י ז, 31 (יט"א טעלעגראפיש)

דער קאמיטעט פון די יודישע דעלעגאציעס האט בעשלאסען צו רופען דעם יודישען וועלט־קאנגרעס סוף 1936. אין דער זיצונג האט זיך בעטייליגט אב גאלדבערג.

די איטאליענער גרייפען אן אויף אלע פראנטען

די אביסיניער ציהען זיך צוריק אהן ווידערשטאנד

ל א נ ד א ן, 31 (ספ. טעל.)

פון אדיס אבעבא מעלדעט מען: לויט די ערהאלטענע ידיעות, האבען זיך די איטאל־יענער אזוי ווייט דערנעהנטערט צו מאקאלע, אז מ'דארף זיך רעכענען, דאס די שטאט וועט אין גיכען פארנומען ווערען. די אביסינישע קרייזען שטריי־כען אונטער, אז דאס פערלאזען מאקאלע אהן קאמף איז פאראויסגעזעהען געווארען אין פלאן, וואס איז אויסגעארבייט געווארען דורכ'ן אביסינישען גע־נעראל־שטאב. פון דרום־פראנט זענען נישט אנ־געקומען קיין שום ידיעות. מ'רעכענט, אז איינגיכען וועט זיך אנהויבען א גרויסע איטאליענישע אפענ־סיווע. די אביסיניער מאכען פארבערייטונגען אפ־צושטויסען די אפענסיווע. די רעגענס, וואס האבען אויפ'ן דרום־פראנט אונמעגליך געמאכט די קריגס־אפעראציעס, האבען זיך איצט אפגעשטעלט.

ר ו י ם, 31 (ספ. טעל.)

פון אסמארא מעלדעט מען: דער איטאליעני־שער אוואנגארד פון לינקען פליגעל פון ערשטען קארפוס, איז נעכטען צוגעקומען ביז מאקאלע. ביינאכט זענען אבער די איטאליענער צוריקגעצויגען געווארען. אין די איטאליענישע מיליטערישע קריי־זען האלט מען, אז די איטאליענער וועלען היינט אריין קיין מאקאלע. דאס אביסינישע מיליטער וועט נישט פערטיידיגען די שטאט. אין איצטיגען מא־מענט געפינען זיך נישט אין מאקאלע קיין שום אביסינישע אפטיילונגען. לויט מעלדונגען פון מא־גאדיסציא ווערט די איטאליענישע אפענסיווע אין דער ריכטונג פון הארער געפיהרט מיט א געוואל־דיגער ענערגיע און ענטוויקעלט זיך גינסטיג. אויך אויף דעם פראנט אבא—ווע‍בע—שעבעלי, ווי אויך ביי אואל־אואל האבען די איטאליענער געהאט נצחונות. די אביסיניער שטעלען נישט קיין שום ווידערשטאנד די איטאליענישע אפטיילונגען און ציהען זיך צוריק אין דער ריכטונג צו צפון.

50 מיליאן פונט שטערלינג אויף איינצוקויפען געוועהר פאר אביסיניען

ל א נ ד א ן, 31 (ספ. טעל.)

„ניוס קראניקל" מעלדעט פון אדיס־אבעבא, אז די אביסינישע רעגירונג האט אסיגנירט 50 מיליאן ענגלישע פונט אויף איינצוקויפען געוועהר, אמוניציע און קריגס - מאטעריאל אין איירא‍פא, אזיען און אמעריקא. דער קייזער היילי סעלאסיע האט זיין גאנץ פריוואט פערמעגען פון 30 מיליאן פונט געשאנקען פאר דער נאציאנאלער פערטיי־דיגונג. די גובערנאטארען און העכערע בעאמטע האבען אויך צוזאמענגענומען ביז 10 מיליאן פונט. די איבריגע 10 מיליאן פונט האט מען צוזאמענגע נומען דורך א ספעציעלען קריגס־שטייער.

„ניוס קראניקל" שטרייכט אונטער, אז דער גרעסטער טייל פון דער סומע, וואס איז בעשטימט געווארען אויף איינצוקויפען געוועהר געפינט זיך אין איירא‍פא. די אביסינישע רעגירונג שרייבט אונטער קאנטראקטען אויף געוועהר־ליפערונגען. גרויסע בעשטעלונגען זענען געמאכט געווארען אין ענגלאנד, בעלגיען און טשעכאסלאוואקיען. אין אמעריקא זענען איינגעקויפט געווארען לאסט - אויטאס, וואס וועלען דורך דעם פארט בערבערי אין ענגליש סאמאלי געשיקט ווערען קיין אדיס־אבעבא.

הזכרה

זונטאג, דעם 3־טען נאוועמבער ד. י. 11 א זייגער פארמיטאג קומט פאר אויפ'ן בית־החיים א הזכרה און די ענטהילונג פון די מצבות פון אונזערע אונפערגעסליכע

נ"ע רודע און הערצקע

פראנגער

אלע קרובים, פריינד און בעקאנטע ווערען געבעטען צו קומען.

שוועסטערן, ברודער און פאמיליע.

טאג-טעגליך

יאפאן נוצט אויס די געלעגענהייט

איירא‍פא האט זיך איהרע דאגות. זי איז שטארק פארנומען דערמיט, אז די איטאליעניש־אביסינישע מלחמה, וואס פארטרייבט דעם שלאף פון די אויגען פון ענגלישע און פראנצויזישע מלוכה־מענער, זאל זיך נישט פון אפריקא אריבער־כאפען נעהנטער קיין איירא‍פא. די גאנצע אויפ־מערקזאמקייט ווערט אלזא געווידמעט דעם דאזיגען פראבלעם. אבער שוין בעווייזען זיך אויפ'ן האריזאנט פון ווייטען מזרח בעאונרוהיגענדע סימנים, וואס זאגען עדות, אז יאפאן האט בעשלאסען אויס־צונוצען דעם גינסטיגען מאמענט פון ווירוואר אין איירא‍פא, בכדי צו מאכען א ווייטערדיגען שריט אין דער פערכאפונגס־פאליטיק אין כינע. ס'זענען לעצטענס אנגעקומען ידיעות וועגען צוזאמענשטוי־סען אויף דער גרעניץ פון מאנדזשוקא.

צוזאמענשטויסען אויף יענער גרעניץ זענען אייגענטליך נישט קיין נייעס, אבער די לעצטע נא־טע פון דער יאפאנישער רעגירונג וועגען דער דאזיגער פראגע, איז געהאלטען געווארען אין א שארפען, כמעט פראוואצירענדען טאן, און לויט אלע פאראויסזעהונגען, וועלען דארט סוף־כל־סוף די קליינע „גרעניץ־אינצידענטען" זיך פערוואנדלען אין אן־ערנסטען קאנפליקט.

דאן מעלדען די דעפעשען וועגען א יאפאני־שער נאטע צו דער רעגירונג אין צפון - כינע, וואו עס איז אויסגעבראכען אנ'אויפשטאנד. אין דער נאטע פערלאנגט די יאפאנישע רעגירונג צו פערברייטערן די דעמיליטאריזירטע סטרעפע מיט נייע 5 קרייזען פון דער פראווינץ האפעאי. מיט וואס אזעלכע נאטען צו דער כינעזישער רעגירונג ענדיגען זיך, ווייסען מיר שוין גאנץ גוט: ווידער וועט א שטיק כינע פערשלינגען ווערען דורך יא־פאן. קיינער וועט איהר איצט דערין נישט שטערען. ענגלאנד איז שטארק פארנומען אין אפריקא און וועט נישט קענען שטעלען קיין ווידערשטאנד דער יאפאנישער אגרעסיע.

די איטאליעניש־אביסינישע מלחמה געפינט אזוי ארום אנ'אפקלאנג אין ווייטען מזרח און די ערשטע, צום צאהלען פאר דער איטאליענישער אגרעסיע וועלען זיין די כינעזער.

ש.

אונזער ווארט

וואצלאוו שעראשעווסקי ווייסט נישט...

די יודישע טעלעגראפען - אגענטור פיהרט אדורך צווישען די פוילישע אינטעלעקטועלע אנ'אנקעטע וועגען די נירענבערגער אנטי־יודי־שע געזעצען. עס האבען זיך שוין וועגען דעם בלוטיגען יודען־פרעסערישען רעזשים ארויסגע - זאגט א רייה פוילישע שריפטשטעלער, דיכטער, קינסטלער און וויסענשאפטלער. יעדער האט אויף זיין אופן געפינען דעם פאסיגען אויסדרוק צו שטעמפלען די נידערטרעכטיגע געמיינהייט, די סאַ־דיסטישע אונמענשליכע אכזריות פון דעם נאצי־רעזשים אין דייטשלאנד, וואס איז בעזונדערס גע־קומען צום אויסדרוק אין די נירענבערגער געזעצען. די דאזיגע „געזעצליכע" פערשטויסונג פון די דייטשע יודען און תהום פון פערצווייפלונג, אויס־זיכטסלאזיגקייט און אונטערגאנג האט ארויסגערופען די גרעסטע עמפערונג און אויפרעגונג אין דער גאנצער ציוויליזירטער וועלט.

אבער צווישען די פוילישע אינטעלעקטועלע האט זיך געפינען איינער, וואס, ווי עס זעהט אויס, שוועבט ער גאר אין די עולמות העליונים און ווייסט גארנישט און וויל נישט וויסען, וואס עס טוט זיך אויף אונזער זינדיגער וועלט. און נעמליך דער פרעזעס פון דער פוילישער ליטעראטור־אקא־דעמיע, דער בעקאנטער שריפטשטעלער, סענאטאר וואצלאוו שעראשעווסקי האט זיך אפגעזאגט צו ענטפערען אויפ'ן אינטערוויאו און ערקלערט, אז ער איז נישט בעקאנט מיט די נירענבערגער געזעצן און האט דעריבער נישט וועגען זיי קיין אויס־קריסטאליזירטע מיינונג.

דער שריפטשטעלער און סענאטאר איז נישט בעקאנט מיט די נירענבערגער אנטי־ יודישע געזע־צען. ער ווייסט אפשר אויך נישט, אז שוין דאס דריטע יאהר קומט פאר אין א שכנו'שער מלוכה א שרעקליכע אינקוויזיציע איבער א בעפעלקערונג פון א האלבען מיליאן נפשות, אנ'אינקוויזיציע, וואס מען געפינט נישט איהר גלייכען אפילו אין דעם פינסטערסטען מיטעלאלטער. וואצלאוו שערא־שעווסקי ווייסט וועגען דעם אלעם נישט. און דאס איז דאך כאראקטעריסטיש אין דעם גאנצען ענין.

פ.

Sala Malinowa
GRAND-HOTELU

הויבט אן היינט, דעם 1 נאוועמבער ד. י. דעם ווינטער-סעזאן מיט א שלאגער-פראגראם!

עס נעהמען אנטייל: Tulla i Miy (ווינאטישע טענצערינס), Fortuna le Creola (Vedeta Music Hall) Gipsy וועלטבעריהמטע וויבטואזין. Alla Bajanowa ספרו פון אויסלענדישע קאנצערט-זינגער אין בעקאנטע אויסשפיהרערין פון ציגיינער-ראמאנסען.
COCTAIL-BAR! –::– אין נעווערהנליכע טעג FIVE O'CLOCKI מיט א פולען פראגראם. –::– קאנסומציע 1 זל.
בעמערקונג: די צוקערניע אויף טראוגוטא 1 עמפפעהלט קאנדיטארוי-אויסארבייטונגען ווי אויך פאנטשקעס, וועלכע זענען בעקאנט מיט זייער געשמאק

העברעאישע אווענט-קורסען פאר דערוואקסענע

אנפאנגער און אוואנסירטע
ביים בית-ספר „תורה ודת" פלאץ וואלנאשטשי 6
3 זל. אחודש

דער בעוואוסטער נייערעפאנירטער
שיך-סאלאן L. ODERBERG
33 פיעטריקאווער 33 (פריער פיעטריקאווער 17)
עמפפעהלט צום יעצטיגען סעזאן די לעצטע מאדעלען שיך

אונזער חשוב'ן מיטגליד
לייבל כאסין
און פרוי
צו דער בר-מצוה-פייערונג פון זייער ליבען זוהן
שלמה דוד
ווינשען פיל גליק
די חברה „אהבת-רעים"
זגערזשער 38.
די גבאים: יעקב יצחק פרייז, א'חנן ניימאן און מרדכי מאיר מיאראוויניק.

פאר קראנקע און רעקאנוואלעסצענטען!!!
אריגינעלע ריטווריינעץ
ווי אויך
אונגאר-ווינעץ
אין דער בעסטער קוואליטעט צו זעהר צוגענגליכע פרייזען
בעקומט מען אין דעם בעקאנטען ווין-געשעפט פון
ע. שיקיער
אינה.: ישראל שיקיער
לאדז, פולנאצנא 1
טעל. 107-84.

תחכמוני זאגט:
אויב מיר ווילען זיין זיכער, מיט אונזער עתיד,
דאן מוזען מיר בעקענען אונזערע קינדער מיט
אונזער היסטארישען עבר!

צו דער חתונה פון מיין וועטען פריינד
ה' שלמה פלאוונער
מיט פרל. סאלא שילדוואך
גראטולירען מיר הערצליך און ווינשען
פיל גליק ווי אויך ווינשען מיר אייך
ווי אמשנעלסטען זיך צו פרייען מיט
אייערע ליבע עלטערן אין ארץ-ישראל
וואוושע הערשמאן
און פרוי.

דאס בעוואוסטע
טוך- און קארט-געשעפט פון
M. TAZBIR
לאדז, פיעטריקאווער 23, פראנט II שטאק טעל. 226-39
טיילט מיט, אז צום קומענדען הערבסט- און ווינטער-סעזאן בעזיצט איך אויף לאגער א גרויסען אויסוואל פון די נייעסטע און מאדערנסטע
הערען און דאמען-שטאפען
פון די בעסטע ביליגער און טאמאשאווער סחורות
צו די ביליגסטע פרייזען.
ספעציעלער אויסוואל פון רעשטען וואס מען פערקויפט מיט 30% ביליגער
געדענקט די אדרעס!
רעיעלע און סאלידע בעהאנדלונג!

מזל-טוב!
ב"ה
משה צבי ב"ר שמואל ארי' ז"ל פוטערמאן
מלכה בת ר' אברהם יוסף נ"י מענדעלסאהן
מאורשים.
לאדז, בירח תשרי תרצ"ו

סל מלא ברכות ובתוכם ברכת מז"ט אנו מגישים לחביינו
מר משה נ"י פוטערמאן
לאירושיו.
בנה ביתך על הרי ציון וירושלים
חברי הועד
של אגודת לומדי שעורי ערב
לאדז, נאוואמיעסקא 4.

זר של פרחים ובתוכם ברכת מז"ט אנו שולחים לחברנו היקר איש האשכלות
כמר משה צבי נ"י
לאירושיו.
בנה ביתך ברוח ישראל כבא.
אברהם יעקב פישאף
פלטיאל בארנשטיין
אלי הערץ

חברינו! בעלותך על במתי חייך קבל נא את ברכתינו ברכת מז"ט השדורה לך לאירושך עם העלמה
מרת מלכה תחי'
יהא צעדך הראשון בחיים צלחה.
משה פישל פינקעלשטיין
ישראל לעמסאן
בעריש פרימערמאן

מעומק הלב אנו מבוכים בברכת מז"ט לחבינו
מר משה צבי נ"י
לאורושיו עם העלמה
מרת מלכה תחי'
יהא רצוא שתתגשמנה כל שאיפותיך על שדה עבורתך בתוניות
אהרן בוואט
אהרן פישמאן

מזל-טוב
חברינו מר משה צבי נ"י
בעלותך על במתי חייך אנו מלוכך אותך בברכה על שפנינו עלה והצלח
יהודה ארי' בערקאן
ישראל יהודה קראקאווסקי

פאהר געזונד!
חבר יעקב דוד לאסקער,
פאהר געזונד! נעפין אין ארץ-ישראל דאס, וואס דו זוכסט.
איך בעגריס דיין נייעם לעבענס-וועג!
אפרים פלאקסער.

נאך לאנגע שווערע ליידען איז נעכטען געשטארבען אין עלטער פון 52 יאהר מיין ליבער מאן, אונזער ברודער, שוואגער און אנקעל
ג"ע מאכל לעווקאוויטש
די לוי' קומט פאר היינט, פרייטאג, דעם 1-טן נאוועמבער 1935, 12 א זייגער בייטאג פון טרויער-הויז פיעטריקאווער 119, וועגען וואס עס מעלדען מיט אין גרויס צער
די טיפטרויערנדע פאמיליע

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר אונזערע ליבע קוזינע
פלטיאל ראזען און פרוי
צו דער חתונה פון זייער ליבע טאכטער
פרל. מאשא
מיט ה' אברהם וואסערמאן
גלייכצייטיג ווינשען מיר דעם יונגען פאר א גליקליך צוזאמענלעבען.
שמואל זיסמאן און פאמיליע.

אדוואקאט
וואהנהאפט אין לעטלאנד
נענעניווערטיג אין ווארשא
נעהמט איבער פראצעסען און אינקאסא
I. LICHTENBERG, Warszawa,
Przejazd Nr. 13, m. 24
Tel. 11.16.98. 2228

הזכרה.
זונטאג, ד. 3. נאוועמבער ד.י. 10 פריה קומט פאר אויפ'ן בית-החיים א הזכרה און די ענטהילונג פון דער מצבה פון אונזער אונפערגעסליכע
נ"ע מאשא לעווינסקא
(געב. טאסק)
אלע קרובים, פריינד און בעקאנטע ווערען געבעטען צו קומען.
מאן און עלטערן.

רעכער
העריען אויטענטס
ביי ג. נארדמאן
שרודמיעסקא 8

בעקאנטמאכונג.
א בשורה טובה
פאר די לאדזער מחותנים
נאך א גרינדליכען רעמאנט איז ערעפענט געווארען אונטער פערזענליכער אויפזיכט
אויף 5 וואלטשאנסקא 5
א זאל אויף חתונות
מיט א שיינעם מענער-זאל
מיט א גרויסע היגיענישע בשרע כשר קיך געשירען לויט די נייעסטע מאדע, נייע טיש-בעשטעק אויך קיכען-געשיר. פאר צופרידענשטעלען די יודישע מחותנים מיט זייערע געסט, שלעם לויט דעם נייעטען מפיל, אויך צו פערמיטען אויף טאנץ-פערוויילונגען.
אכטונג! קרויס-פרייזען.
מיט אכטונג די אינהאבער.

נאך לאנגע שווערע ליידען איז געשטארבען אונזער לאנג-יעהריגער מיטגליד און גרינדער פון קוה-בעזיצער-פעראיין
נ"ע מאכל לעווקאוויטש
צו דער לוי', וועלכע קומט פאר היינט פרייטאג, ווערען אלע מיט-גלידער געבעטען צו קומען בכדי אפצוגעבען דעם פערשטארבענעם דעם לעצטען כבוד
די פערוואלטונג
פון קוה-בעזיצער-פעראיין
אין לאדז.

Nowo-otworzony zakład fryzjerski „Sabra"
GDAŃSKA 31a wł. Z. Moszkowicz i Maks
שיין געשוירן—פיין ראזירט—דער ריוויקט און דערפרישט ווערסטו נאר אין פריש-ערעפענטן פריזיר-אנשטאלט
„סברא" גדאנסקא 31a
ראג אלעיא 1 מאי
מענער-סאלאן
אונטער דער לייטונג פון אינהאבער, דעם בעקאנטען עסטעטישן פריזיר-מייסטער ה' ז. מאשקאוויטש
דאמען-סאלאן
אונטער דער לייטונג פון בעוואוסטען ספעציאליסט ה' מאקס (לאנג-יעהריגער מיטארבייטער פון דער פירמע ל. ראזענצווייג)
נייעסטע איינריכטונג! סאלידע בעהאנדלונג!
סימפאטישע אטמאספער! נישט טייער!

אוירען, נאז און האלז קליניק
מיט בעטען פון
Dr. Z. Rakowski
פיעטריקאווער 67. טעל. 127-81
נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (בוועק אפעראציע א. ז. וו.), ווי אויך אמבולא-טארישעס פון 9–2 און פון 4–8 אוונט

בית-הכנסת „אהל יעקב" גדאנסקא 18
חגיגת הצהרת בלפור
מחר בשבת פ' נח 2/XI, יום שבו נתנה לנו מאת ממשלת אנגליה, לפני שמונה עשרה שנה ההצהרה הידועה בשם „הצהרת בלפור" תערך
תפלה-חגיגית נהדרה
בשירה ובזמרה ובנאום מקין סגירה פללית ע"י גו-ל עוכה וחשיבותה של התצהרות הנזכרת — ע"י מנוף ביהכ"ס דמו"ז והמשורר מר אהרן לובושיצקי. הקהל מתבקש לבוא, התחלת התפילה בחצי העשירית בבוקר
וגם חגיגת בר-מצוה.

יודישער קאלאניאל-הענדלער-פעראיין
שרודמיעסקא 20
מיר מאכען בעקאנט אלע קאלאניאל-הענדלער, אז זונטאג, דעם 3 ליסטאפאד, 6 אוונט, קומט פאר אין פעראיינס-לאקאל שרודמיעסקא 20
א מאסען-פערזאמלונג
מיט דער בעטייליגונג פון רעפרעזענטען פון ווארשעווער קליין-הענדלער-צענטראלע. צווישען אנדערע פראגען וועט בעטראכט ווערען 1) דאס פערביליגערן דירה-געלט, 2) צענטראליזאציע פון אלע קליינהענדלער-פעראיינען אין לאדז, 3) וועגען דער שעדליכער קאנקורענץ, 4) האנדעלס-צייט, 5) צענזוס-גזירה.
עס ליגט אין אייגענעם אינטערעס פון יעדען קאלאניאל-הענדלער אומבעדינגט אנטיילצונעמען אין דער פערזאמלונג.
די פערוואלטונג.

אנטי-ענגלישע דעמאנסטראציעס אין איטאליען

פראקלאמירט געווארען א באיקאט אויף ענגלישע סחורות

רוים, 31 (ספ. טעל.)
אויפ'ן שפאנישען פלאץ פארן בריטישען קאנסולאט האט זיך פערזאמעלט א המון סטודענטען, וואס האט איינגעארדענט א אנטי-ענגלישע דעמאנסטראציע. עס האבען זיך געהערט אנטי-ענגלישע אויסרופען און מען האט געטראגען קאריקאטורען געגען דער פעלקער-ליגע, די פאליציי האט ארומגערינגעלט דעם קאנסולאט-בנין מיט א קארדאן פאליציי. די סטודענטען האבען אויך דעמאנסטרירט געגען די געשעפטען, וואס פערקויפען ענגלישע און אויסלענדישע סחורות.

רוים, 31 (ספ. טעל.)
די פראפאגאנדע פון באיקאט פון ענגלישע סחורות, ענטוויקעלט זיך ווייטער. היינט האט מען אויף די געשעפטען אויפגעקלעפט אויפשריפטען: קויפט איטאליענישע סחורות און זייט פון זיי שטאלץ.

מאסען-פראצעסען וועגען מלוכה-פערראט אין דייטשלאנד

שווערע תפיסה פאר הערען ראדיא פון מאסקווא

בערלין, 31 (ספ. טעל.)
אין האלא וועסטפאלען איז בעטראכט געווארען דער פראצעס פון 42 בעשולדיגטע אין מלוכה-פערראט. מען האט זיי פערמשפט אויף שווערע תפיסה צו איין ביז 12 יאהר.
אין די נאהענטסטע טעג וועט פאר דעמזעלבען געריכט פארקומען א מאסען-פראצעס פון 50 אנגעקלאגטע אין מלוכה-פערראט.

בערלין, 31 (ספ. טעל.)
דאס געריכט אין האמבורג האט פערמשפט 7 פירנער פון ווילהעלמסהאפען ווי אויך פון אנדערע ערטער אויף לאנג-יעהריגע שווערע שטראף פאר צוזאמענקומען זיך אויף געהיימע פאליטישע געשפרעכען, בעת וועלכע מען האט געהערט טראנסמיעס פון מאסקווא.
אין דרעזדען זענען געמשפט געווארען 16 יוגענדליכע קאמוניסטען, וואס זענען בעשולדיגט געווארען אין צוזאמענארבייטען מיט פונקציאנערען פון דער אונלעגאלער קאמוניסטישער פארטיי. דער הויפט-בעשולדיגטער האט בעקומען 6 יאהר שווערע תפיסה.

MALTO MILK
זיסקייט — צוקער — שמאנד
אין בעליבטען צוקערל
BRANKA

6178 עולים געקומען קיין א"י

אין משך פון חודש סעפטעמבער

ירושלים, 31 (יט"א טעלעגראפיש)
לויט דעם אפיציעלען רעגירונגס-בעריכט, זענען אין משך פון סעפטעמבער אריינגעקומען קיין ארץ-ישראל 6178 עולים. דערונטער 528 קאפיטאליסטען.

איטאליען קויפט עגיפטישע ביינוואל

לאנדאן, 31 (ספ. טעל.)
פון אלעקסאנדריען מעלדעט מען: דער איינקויף פון עגיפטישען באנוועל פאר איטאליען האט אין אקטאבער אנגענומען א געוואלדיגען מאסשטאב. צווישען 1 און 29 אקטאבער זענען איינגעקויפט געווארען 16 מיליאן באלען באנוועל.

אייער באגאזש ווערט אפגענומען פון דערהיים און צוגעשטעלט קיין ארץ-ישראל
דורך PRZEDBORSKI, KOLNER i S-ka, Łódź, Sienkiewicza 6
ביליג און שנעל. קלינגט טעל. נומערן 25=129 און 75=247

ענדערונגען אין טראנספער-אפמאך

מאכט די דייטשע רעגירונג

בערלין, 31 (יט"א טעלעגראפיש)
יט"א דערוויסט זיך פון זיכערע קוועלען, אז די דייטשע רעגירונג וועט אין דער נאהענטסטער צייט איינפיהרען ענדערונגען אין טראנספער-אפמאך מיט ארץ-ישראל.

דער דייטשער אמבאסאדאר פראטעסטירט

לאנדאן, 31 (ספ. טעל.)
דער דייטשער אמבאסאדאר איז היינט געקומען אין פארעין אפיס בכדי ענערגיש צו פראטעסטירען אין נאמען פון דער דייטשער רעגירונג געגען ארטיקעל אין „סטרענד מאגאזין", אין וועלכען דער אויטאר האט פערזיכערט, אז ווינסטאן טשערטשיל האט אטאקירט די נאציאנאל-סאציאליסטען און בעליידיגט דעם דייטשען קאנצלער.

Casino
אנהויב 12, 2, 4, 6, 8 און 10 אוונט.
12 א זייגער און 2 א זייגער
2 פיהמארגען-סעאנסן
פרייזען פון די פלעצער פון 80 גר.
די פרעהליכסטע
מעלאדישסטע
ווינער קאמעדיע
4½ מישקע-טערען
רעוועלאציאנס-אנסאמבל:
Szöke Szakall
Otto Walburg
Felix Bressart
מוזיק: Brodzki קאמפאז. פון „Csibi"

Bar „Ala Fourchette"
PIOTRKOWSKA 62, tel. 183-64 אפען ביז 2 ביינאכט.
— ארדענט-איין —
א רעקלאמע-חודש
3 פארובקעס מיט קרויט 30 גר.
1 גרויסע ווארשט . 60 גר.
א מיטאג פון 1 זל.
א גלאז טיי מיט א ½ גלאז גלי וויין 25 גר.
פריי געבעקס!
קומט און איבערצייגט אייך!

מאדערנע דאמען-שיך
אין נושע קוואליטעט בעקומט מען נור ביי
A. Ogórek
Łódź, Zawadzka 11
tel. 202-86
בעמערקונג: א ספעציעלע אפטיילונג פון מענער-שיך

א הערצליכען מזל-טוב
ווינשען מיר אונזער חשובן פערוואלטונגס-מיטגליד
ה' ישראל שטשופאק און פרוי
צו דער חתונה פון זייער ליבע טאכטער פרל.
רייזעל שטשופאק מיט ה' משה בינם טאביאס
ווי אויך דעם יונגען פאר ווינשען מיר א גליקליך צוזאמענלעבען.

גליקצייטיג ווינשען מיר פיל גליק אונזער ווערטען פערוו.-מיטגליד
ה' ישראל שטשופאק און פרוי
צו דער בר-מצוה-פייערונג פון זייער ליבען זוהן
ציטשע יוסף
און ווינשען, אז זיי זאלען דערלעבען פון איהם פיל נחת און פרייד.
די פערוואלטונג
פון קעלבער-שעכטער און שעכטער-הורטאווניקעס
פאדזשעטשנא 10.

באיקאט פון פרוי וואלפסאנס שול

(זאוואדזקא 1)

מיר מעלדען, אז דער באיקאט אין פרוי וואלפסאנ'ס שול דויערט ווייטער.

פאלגענדע לעהרער ארבייטען אין דער באיקאטירטער שול 1) ל. מאדלינגערובנא, 2) מ. ציז, 3) מ. רובינשטיין 4) ה. זארענובנא, 5) שטערנובנא (לעהרערין פון רעליגיע) די איבענדערמאנטע לעהרער האבען געהאנדעלט געגען די פראפעסיאנעלע פרינציפען און עטיק.

פראפעסיאנעלער לעהרער - פעראיין פון יודישע שולען אין פוילען פערוואלטונג פון לאדזער אפטיילונג.

קליינהענדלער-פאריין אויף - ער שטאט לא"ז פרייהייטס-פלאץ 3
צו אלע צייטונגס-פערקויפער!
מיר מאכען בעקאנט, דאס שבת, ד. 2. נאוו. 1935, 8 א זייגער אוונט קומט פאר א גרויסע פערזאמלונג מיט פאלגענדער טאג-ארדנונג: 1) די יעצטיגע לאגע פון די צייטונגס-פערקויפער, 2) גמילות-חסדים-קאסע, 3) מעדיצינישע הילף. צו וועלכען אלע ווערען געבעטען פינקטליך צו קומען.
בעמערקונג: אלע צייטונגס-פערקויפער, וועלכע האבען ערווירבען א קוואליעוויאן... [illegible]
די פערוואלטונג.

3-שטאקיגע פאבריקס-געביידע
מיט א טרעמפל און קעלערן פון ביידע זייטען פענסטער, 5 זעלער צו 360 מ. מיט טראנסמיסיעס, בעזונדערע פאסעסיעס מיט א גארטען אויף דאובארטשיקוב 6/8
צו פערקויפען אדער צו פערפאכטען.
א 3-שטאקיג וואוין-הויז מיט א גרויסן פלאץ ווי אויך 3 פלעצער מיט זשעלבעטאנאווע פונדאמענטען
צו פערקויפען אויף טארגאווע 7/9
אינפארמאציעס ערטיילט:
Sp. Akc. MAURYCY TAUMAN
ul. DOWBORCZYKÓW 6/8, tel. 190-64.

ב"ה
לאפרישא מאיסורא
ווארנונג פון ראבינאט
די מקוה זשעראמסקיגא (פאנסקא) 53 איז געאסר'ט און איז פסול.
ועד הרבנים לעדת לאדז.

Dr. med.
J. Nadel
ספעציאליסט פון אקושעריע- און פרויען-קראנקהייטען
אנדזשעיא 4, טעל. 228-92
נעמט אן פון 10—12 און פון 5—7 אוו.

Dr. med. I. Bette
ספעציאליסט פאר אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
PIOTRKOWSKA 6 tel. 144-95
נעהמט אן פון 8—11 און פון 4—6 אוו.

די קאנצעלאריע פון אדוואקאט
יוסף גאטליב
איז געווארען איבערטראגען פון פיעטריקאווער 5 אויף פיעטריקאווער 47
טעל. 226-15 פראנט, 2-טער שטאק.
אויפנאהמס-שעה: פון 5—8 אוו.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI
spec. chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światło-leczniczy)
Piotrkowska 70, tel. 181-83
Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wiecz. w niedzielę i święta od 10—1.

Dr. med.
P. Braun
ספעציאליסט פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען
וואוינט יעצט פיעטריקאווער 81
טעל. 100-57.
נעמט אן פון 8—1 און פון 4—8 אוונט

Dr. med.
W. Łaski
ספעציעל אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
נעמט אן נור 2 שעה פון 11 ביז 1 בייטאג
אויף נייערם מארק 3/4
Piac Reymonta 3/4.

קויפט פון דער ערשטער קוועלע!
קינדער-וועגעלעך מעטאל-בעטען

אין פאבריק
„DOBROPOL"
Piotrkowska 73 אין הויף

Dr. med.
G. GERSZTAJN
ספעציאליסט פאר אויגען-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Traugutta 12, tel. 175-10
נעמט אן פון 11 ביז 2 און פון 5 ביז 8.30

LEKARZ DENTYSTA
St. GELBERG
צוריקגעקעהרט
זאוואדזקא 14. טעל. 108-33
נעמט אן פון 10—2 און פון 4—7 אוונט

צאהן-ארצט
M. URBACH-KWALOWA
פאמארסקא 10
נעהמט אן פון 11—2 און 4—7 אוונד.

Dr. J. Lubicz
כירורג און ארטאפעד
צוריקגעקעהרט
פאלודניאווא 9
טעל. 183-17.

כינעזיש-יאפאנישער קאנפליקט

יאפאן וויל פערנעמען א נייע כינעזישע פראווינץ

פעקין, 31 (ספ. טעל.)

דער „האוואס"־פארשטעהער דערוויסט זיך פון בוס־אינפארמי־ קוועלען, אז די יאפאנישע נאטע צו דער כינעזישער רעגירונג ענטהאלט פאלגענדע פאדערונגען: 1) אפשאפען דעם קריגס־ראט אין פעקין. 2) דימיסיע פון יואנג־ליאנג, דעם פעקי־נער בירגערמייסטער, 3) ענטשעדיגונג פאר דער פאמיליע פון דערהרגעטע יאפאנישען זשאנדארם אין לאנטשו. 4) פערברייטערן די דעמיליטארי־זירטע סטרעפע אויף פינף נייע קרייזען פון דער פראווינץ האפעי, 5) ארעסטירן אייניגע מיטגלידער פון די „בלויע העמדלעך", וואס זענען פראנט־ווארטליך פאר דער אנטי־יאפאנישער אקציע.

די נאטע בעטאנט, אז אויב די כינעזישע מאכט וועט זיי נישט ארעסטירען, וועלען דאס די יאפאנער טון. אין די כינעזישע קרייזען האט די נאטע ארויסגערופען א בעאונרוהיגונג.

שאנכיי, 31 (ספ. טעל.)

דער דירעקטאר פון אזיאטישען דעפארטאמענט אין אויסערן־מיניסטעריום קאא־טשונג־וואו האט ערקלערט דעם „האוואס"־פארשטעהער, אז די פער־ערגערטע יאפאניש־כינעזישע בעציהונגען, רופען ארויס א שטארקע בעאונרוהיגונג.

א אויפשטאנד אין צפון כינע

לאנדאן, 31 (ספ. טעל.)

פון פעקין מעלדעט מען: די יאפאנישע קרייזען ערקלערען, אז יאפאן האט קיין שום געמיינאמעס נישט מיט דער סעפאראטיסטישער בעוועגונג אין צפון־כינע. די יאפאנישע מאכט האט בעפולמעכ־טיגט דעם גובערנאטאר פון דער פראווינץ האפעי אנצווענדען כוח געגען די אויפשטענדיגע. דער מאיאר קאבאיאשי האט די אויפשטענדיגע איבער־געגעבען א בריף מיט א פאדערונג זיך אונטער־צוגעבען דער כינעזישער מאכט.

סענאט געוועהלט א קאמיסיע פון 15

צו בעטראכטען די פראגע פון פולמאכטען פאר דער רעגירונג

ווארשא, 31 (טעלעפאניש)

היינט איז פארגעקומען די פלענאר־זיצונג פון סענאט, אויף וועלכער עס איז בעטראכט געווארען די פראגע פון פולמאכטען פאר דער רעגירונג. אויף דער זיצונג זענען אנוועזענד געוועזען סיים־מארשאלעק צאר, מלוכה־סעקרעטאר און העכערע בעאמטע.

געעפענט די זיצונג האט מארשאלעק פריסטאר, וועלכער האט פארגעלעגט צו וועהלען א קאמיסיע פון 15 פערזאן.

נאכדעם ווי די זיצונג איז געשלאסען געווארען איז זיך צוזאמענגעקומען די קאמיסיע פון 15, וואס דארף בעטראכטען די פראגע פון פולמאכטען. פאר־זיצענדער פון דער קאמיסיע איז געוועהלט גע־ווארען סענאטאר עמיל באבראווסקי, רעפערענט — סענאטאר עווערט.

די נאהענטסטע זיצונג פון דער קאמיסיע וועט פארקומען מאנטאג.

ערב פראצעס וועגען די שבועות־דיגע געשעהענישען אין גראדנא

גראדנע. ביים צונויפשטעלען דעם בעשול־דיגונגס־אקט האט די פראקוראטור פעסטגעשטעלט אויפ'ן גרונד פון די אפיציעלע פאליציאישע קוועלען, אז בעת די שבועות'דיגע געשעהענישען זע־נען געווארען אויסגעזעצט די שויבען אין 183 וואוינונגען און 85 קראמען. דערביי זענען די היזיקות געווארען אפגעשאצט אויף 30,000 גילדען.

* * *

ווי מיר דערוויסען זיך, האט אדוו. לאבמאן אריינגעטראגען אין געריכט די ערשטע ציווילע תביעה נעגען אלע 17 בעשולדיגטע פאר בעשעדי־גען זיך אין די שבועות'דיגע געשעהענישען.

די ציווילע תביעה אין דער הויך פון 946 זל. אלס היילונגס־קאסטען, איז אנגעגעבען געווארען געגען אלע 17 בעשולדיגטע אין נאמען פון פאל־גענדע 4 דירעקט־געליטענע: לייב בוטשינסקי, הירש גרינבליום, שלמה פאזניאק און גאסליה לעווין.

הייגט וועלען ווערען אריינגעטראגען ציוויל־תביעות פון נאך א גרופע געליטענע.

האבער־מעהל
האבער־רייז
ROSA NIEBIAŃSKA
זענען בעקאנט און אנערקענט אלס די בעסטע נאהרונגס־מיטלען פאר קינדער און זויגלינגס־קינדער.

טעאטער „ראזמאיטאשטשי"
ציגעל־גאס 27, טעל. 112-25
דיר.: ד. צעכמייסטער. אינ.: י. ק־ערמאן
די שענסטע פארשטעלונג! אין שענסטען טעאטער! די ביליגסטע פרייזען!
היינט פרייטאג, 9.15 אוונט מארגען שבת, 4.15 בייטאג (צו ביליגע פרייזן) און 9.15 אוונט
די בעליבטע קינסטלערין דינה האלפערן
צוזאמען מיט איהר פארטנער שם בראנעצקי און אנסאמבל
אין סענסאציאנעל לעבענס־בילדער אין 3 אקטען מיט געזאנג פון ה. שמולעוויטש
די אונגעזעצליכע פרוי
בילעטען פון 11 פריה אין קאסע פון טעאטער.
שבת און זונטאג 4.15 בייטאג קאן יעדער בילעט (א חוץ נאלעריע) מיטנעמען א קינד ביז 8 יאהר אומזיסט.

געשטארבען דער פרעזעס פון „אליאנס איזראעליט"

פאריז, 31 (יט"א טעלעגראפיש)

היינט איז אין עלטער פון 72 יאהר גע־שטארבען דער פרעזעס פון „אליאנס איזראעליט" פראפ. סילוועין לעווי.

פעראדנונג וועגען דאקטוירים

וואס ווילען פראקטיצירען אין א"י

ירושלים, 31 (יט"א טעלעגראפיש)

די אפיציעלע רעגירונגס־צייטונג טיילט מיט, אז דעם 1 יאנואר וועט די רעגירונג פער־עפענטליכען א פעראדנונג וועגען ארויסגעבען בעשייניגונגען פאר דאקטוירים וואס ווילען פראקטי־צירען אין ארץ־ישראל. אזעלכע בעשייניגונגען וועלען ארויסגעגעבען ווערען ארץ־ישראל־בירגער און אזעלכע, וואס ווילען אויף שטענדיג זיך בע־זעצען אין לאנד.

ביי העמאריד־ליידען

אפסטרוקציעס, בלאזונג פון דער דיקער קישקע, אגריי אמנחתי־טונג, ועהטאג אין קריץ, ברוסט־ויגקענעש, חארץ שיעק, קאפ־וועהטאג. ווערט ועגוצט דאס נאטירליכע ביטער וואסער FRANCISZKA JÓZEFA וואס פערשאפט אל אנגענעהמע פעילדכטערונג און טיילאל א געגעליכע אויס־סוריוגג, פרענט דאקטוירים. צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סמלאד־אפטעטשניס

אונגעוו. געשעהעניש אין די געשיכטען פון דער קינא־קונסט
דער חלום פון א זומער־נאכט
אונשטערבליכער פילם לויט דער אונ־שטערבליכער ארציקאמעדיע פון שעקספיר
רעזשיזאציע: Max Reinhardt
גרעסטער יודישער רעזשיסער, וועלכער איז פערטריבען געווארן פון דייטשלאנד.
מאדערניזירטע מוזיק פון מענדעלסאן
דאס קינא, וואס האט דעם כבוד צו דעמאנסטרירען דעם פילם איז
RIALTO

דאס לעבען אין ווארשא

(טעלעפאנישע ידיעות פון דער הויפט־שטאט)

פאליטישע נייעס

דער סענאט־מארשאלעק האט אויפגענומען דעם סענאטאר ארטור מאטושעווסקי, וועלכער האט ער־קלערט, אז ער רעזיגנירט פונם מאנדאט אין סענאט, צוליב דעם, וואס ער איז בעשטימט געווארען אלס וואיעוואדע פון פויזען.

* * *

דער סענאט־מארשאלעק האט אויך אויפגענו־מען דעם דירעקטאר פון ארבייטס־פאנד מיקאלאי דאלאנאווסקי.

* * *

דער שלעזישער סיים־מארשאלעק קאראל גזשע־שיק האט בעלעגט א וויזיט דעם מארשאל פריסטאר.

* * *

אין יוסטיץ־מיניסטעריום ווערט ווייטער גע־ארבייט איבערן פראיעקט פון געזעץ וועגען אמ־נעסטיע.

די אמנעסטיע זאל רעדוצירען די שטראף ביז א האלב יאהר פאר די פאליטישע און ביז אנדערט־האלבען יאהר פאר די קרימינעלע פערברעכער.

די פעראורטיילטע אויף: ביז 3 יאהר די קרימי־נעלע און ביז 5 יאהר די פאליטישע — זאלען לויט דער אמנעסטיע די שטראף האבען רעדוצירט אויף א העלפט.

די נייע הייזער זענען צוגעפאסט גע־גען פליה־ און גאז־אטאקעס

אין צוזאמענהאנג דערמיט, וואס דער בוי־קא־מיטעט האט בעשלאסען צו ערטיילען הלוואות אויף צו בויען הייזער אין דער ערשטער רייה פאר די הייזער, וואס וועלען זיך בויען צוגעפאסט נעגען פליה־ און גאז־אטאקעס, ווערען די נייגעבויטע הייזער אין זשאליבאזש שוין נעבויט לויט די דאזיגע פאר־שריפטען. אין יעדער נייער וואוינונג איז פערהאן א צימער מיט פינקטליך געשלאסענע טירען און פענ־סטער. אזוי אז דער גאז זאל אהין נישט קאנען צו־קומען.

לעגיטימאציעס פאר האנדווערקער

דער פעראיין פון די האנדווערקער־קאמערן, האט בעשלאסען איינצופיהרען בעזונדערע לעגיטי־מאציעס פאר די האנדווערקער. עס דארפען גע־דרוקט ווערען ספעציעלע לעגיטימאציעס פאר מייס־טערס, וועלכע האבען אויסגעהאלטען עקזאמענס פאר די עקזאמינאציאנס קאמיסיעס, און ביכלעך פאר די געזעלען פון בעזונדערע מלאכות. דאס אריינפיהרען די דאזיגע לעגיטימאציעס האט דעם ציל צו בע־קעמפען דעם נישט־לעגאלען בעל־מלאכה.

בעשלוסען פון דער פויליש־א"י'דיגער האנדעלס־קאמער

די טעג איז פארגעקומען א זיצונג פון דער פער־וואלטונג אין ראט פון דער פויליש־א"י'דינער האנ־דעלס־קאמער אונטערן פארזיץ פון פרעז. ל. לעוויטע. אויף דער פערזאמלונג איז אויספיהרליך בעהאנדעלט געווארען די לאגע אין א"י און עס איז פעסטגע־שטעלט געווארען אויפן סמך פון די נייעסטע אווי־טאריטאטיווע ידיעות, אז עס זענען אוריקגעשטעלט געווארן די נארמאלע בעציהונגען נאך דער צייט־ווייליגער אונבערוהיגענדער בהלה צוליב דער איטא־ליעניש־אביסינישער מלחמה.

בייט איז בעהאנדעלט געווארען די פראגע פון פוילישען עקספארט קיין א"י. דערביי איז בעטאנט געווארען די נויטווענדיגקייט צו רעגולירען די פער־טיילונג פון דעם אראנזשען־קאנטינגענט, וואס איז אנערקענט געווארען פאר א"י אין דער הויך פון 10 טאן.

צום סוף איז בעשלאסען געווארען צוזומרעטען צו ארגאניזירען דעם אנטייל פון פוילען אין דעם מזרח־יריד אין תל־אביב אין פריהלינג 1936. דער וויצע־פרעזידענט פון דער קאמער, ריכטער מ. פריע־דע פאהרט אפ אין קורצען קיין א"י, כדי דורכצו־פיהרען די פערהאנדלונגען אויפן ארט און אויס־פארשען די מעגליכקייט צו פערשטארקען די האנ־דעלס־בעציהונגען צווישען פוילען און א"י. (יט"א)

צו די קאמבאטאנטען — יודען

יט"א האט דערהאלטען פאלגענדען קאמוניקאט: די פערוואלטונג פון דער ווארשאווער אפטיילונג פון פערבאנד פון יודישע אנטיילנעהמער פון די קאמ־פען פאר פוילענס אונאפהענגיגקיים פאדערט אויף זיינע אלע מיטגלידער זיך צו מעלדען פרייטאג, דעם 1־טען נאוועמבער א זייגער האלב פיר בייטאג אין לאקאל פון לעשנא 48. די פערזאמלונג פון אלע פע־דעריטע פערבאנדען וועט זיין געווידמעט דעם אנדענקען פון די געפאלענע קעמפער. (יט"א)

מענדעלע - פייערונגען אין פוילען

אין צוזאמענהאנג מיט די הונדערט יאהר זייט מענדעלעס געבורט, איז לויט דער איניציאטיוו פון יודישען פ.ע.נ.־קלוב אין ווארשע פארגעקומען א בע־ראטונג מיטן אנטייל פון „יודישען וויסענשאפטלי־כען אינסטיטוט", ליטעראטען־ און זשורנאליסטען־פעראיין און פ.ע.נ.־קלוב וועגען ארגאניזירען מענדע־לע־פייערונגען אין פוילען. איינשטימיג איז בעשלא־סען געווארען צו פראקלאמירען די חנוכה־טעג אלס „מענדעלע וואך".

די פייערונגען וועלען פארקומען איבערן גאנ־צען לאנד און וועלען טראגען א פאלקס־כאראקטער. אין די יודישע שולען וועלען פארקומען ספעציעלע שמועסען וועגען דער בעדייטונג פון מענדעלע אלס דער בעגרינדער פון דער יידישער ליטעראטור. צו־ליב דעם צוועק ווערט פראיעקטירט ארויסצוגעבען א פאפולערע בראשור פאר דער יוגענד.

די פייערונגען וועלען זיך אנהויבען מיט א גרוי־סער מענדעלע אקאדעמיע אין זאל פון ווארשאווער שטאט־ראט און א רייה עפענטליכע רעציטאציעס־אוונטען אין ווארשא און אין דער פראווינץ.

פרייטאג, דעם 21. דעצעמבער וועט די גאנצע יודישע פרעסע אין פוילען ערשיינען מיט א ספע־ציעלער ליטערארישער ביילאגע געווידמעט מענדע־לעס שאפונג.

עס איז אויך בעשלאסען געווארען ארויסצוגע־בען א ספעציעלען באנד מיט מאטעריאלען און נייע פארשונגען וועגען מענדעלען.

די איניציאטיוו־גרופע רופט צונויף אויף מאנ־טאג, דעם 4. נאוועמבער א ברייטערע בעראטונג וועגען שאפען דעם „מענדעלע קאמיטעט".

צו דער בעראטונג זענען איינגעלאדען געווארען א חוץ די שוין אויבענדערמאהנטע ארגאניזאציעס, פארשטעהער פון: ארטיסטען־פעראיין, צענטראלער יודישער שול־ארגאניזאציע, פלאסטיקער־פעראיין, זשורנאליסטען־סינדיקאט און לעהרער־פעראיין.

וועגען א מאסען - פעטיציע געגען דער בערלינער אלימפיאדע

יט"א האט דערהאלטען פאלגענדען קאמוניקאט פון פערבאנד פון יודישע ספארט־ארגאניזאציעס „גורדיה":

דער יודישער פראנט־קעמפער־פערבאנד אין די פעראייניגטע שטאטען האט — ווי בעקאנט — אנ־געהויבען א קאמפאניע פאר א מיליאן אונטערשריפ־טען אונטער א פעטיציע לטובת דעם באיקאט פון דער בערלינער ספארט־אלימפיאדע.

„גורדיה"—די ספארט־בעוועגונג פון דער נייער ציוניסטישער ארגאניזאציע (נ.צ.א.) — האט ארויס געשיקט א בעגריסונגס־דעפעשע צום „יודישען פראנט־קעמפער־פערבאנד" אין צוזאמענהאנג מיט דער אנגעהויבענער אקציע און גלייכצייטיג אנגעבא־טען איהר גרייטקייט דורכצופיהרען אנ'עהנליכע אק־ציע צווישען די ספארט־פעראיינען אין די אייראפ־פעאישע לענדער.

קליינע שול - פעריען

לויט א פעראדענונג פון ווארשאווער שול־קור־ראטאריום זענען די למודים אין די פאלקס־שולען און אין מיטעל־שולען איבערגעריסען געווארען אויף 3 טעג: פון היינט, פרייטאג, דעם 1־טען נאוועמבער ביז מאנטאג דעם 4־טען נאוועמבער.

וועגען גארדעראבע - אפצאהל

אין פיל אינסטיטוציעס און אמטען איז פער־פליכטענד די אזוי גערופענע גארדעראבע, מען לאזט נישט אריין אין די אויבערשטע קליידער. עס איז אבער צו בעמערקען, אז א סך בעזוכער בעמיהען זיך פון דער גארדעראבע נישט צו געניסען, וויל— עס איז א מנהג צו געבען טרינק־געלד. אין א סך מלוכה־אינסטיטוציעס איז דאס טרינק־געלד סקא־סירט געווארען. אבער די גארדעראבע־בעדינער בעציהען זיך נישט העפליך צו די, וועלכע געבען זיי נישט קיין טרינק־געלד.

אין צוזאמענהאנג דערמיט זאלען אין דעם ענין איצט ארויסגעגעבען ווערען ספעציעלע פעראדע־נונגען.

Dr. med.
HALTRECHT
ספעציעל־ארצט פאר הויט־, געשלעכטס־קראנקהייטען און מענער־שוואכע
פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21
נעהמט אן פון 8 פריה ביז 2 מיטאג און פון 5 ביז 9 אוו. זונטאג פון 10—1 מיטאג. אלע ארט אנאליזען
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע־פרייזן
א ספעציעלער ווארטע־זאל פאר פרויען.

גרויסער יום-טוב פאר'ן נאציאנאלען יודענטום אין לאדז!

ענדליך היינט קומט פאר די פייערליכע פרעמיערע!

פון ערשטען מעכטיגען

ארץ-ישראל-פילם,

וואס שטייגט איבער אלע ביז איצט געוויזענע ארץ-ישראל-פילמען.

„עבודה"

(סימפאניע פון ארבייט)

לויט'ן טעקסט פון בעריהמטען דיכטער לערסקי. מוזיק מיט די הערציגסטע ארץ-ישראל-מאטיווען, קאמפאנירט פון בעוו. יודישען קאמפאזיטאר דעסאו.

ווילט איהר זעהען ארץ-ישראל?
ווילט איהר זעהען דעם שטאלץ פון יודישען פאלק?
ווילט איהר זעהען אונזערע העלדישע חלוצים-ביי דער ארבייט?
ווילט איהר זעהען דאס צאפעלדיגע לעבען אין ארץ-ישראל?
ווילט איהר הערען די שעהנסטע ארץ-ישראל-לידער?
ווילט איהר האבען דעם גרעסטען גענוס?
מוזט איהר קומען זעהען דעם שעהנסטען, איינציגען גרויסען ארץ-ישראל-פילם „עבודה"
(סימפאניע פון ארבייט)
וואס ווערט שוין היינט דעמאנסטרירט

אין קינא „קאפיטאל"

ווילסטו זעהען דעם אמת וועגען ארץ ישראל? זעה דעם פילם „עבודה" וואס ווערט געוויזען אין קינא „קאפיטאל"

ווילסטו פאהרען קיין ארץ ישראל, מוזטו זיך לערנען ארבייטען. וואס דאס איז ארבייט — וועט דיר ווייזען דער ערשטער, אריגינעלער ארץ ישראל פילם „עבודה" (סימפאניע פון ארבייט) דעמאנסטרירט אין קינא „קאפיטאל".

אויב דו צווייפעלסט אין דעם ארץ ישראל-אויפבוי, וועט דיך איבערצייגען דער ערשטער ארץ-ישראל פילם „עבודה" אין קינא „קאפיטאל"

די אפפערוויליגע ארבייט פון אונזערע חלוצים, דעם ביטערן קאמף צוליב וואסער, וועסטו זעהן אין דעם ארץ-ישראל-פילם „עבודה" אין קינא „קאפיטאל".

דער רייץ און עקזאטיק, חלוצים-לידער, וועט דיך בעגייסטערן דער ארץ-ישראל-פילם „עבודה" אין קינא „קאפיטאל".

יעדער יוד מוז זעהען דעם ערשטען אריגינעלען ארץ-ישראל-פילם

„עבודה" (סימפאניע פון ארבייט)

וואס ווערט דעמאנסטרירט

אין קינא „קאפיטאל"

אנהויב היינט, מארגען און זונטאג 12 בייטאג, אין געוו. טעג 4 נאכמיטאג.

ווי אזוי אונזערע חלוצים האבן פערוואנדעלט ארץ-ישראל אין א בליהענד לאנד

דאס בעוויזט אונז דער נייער ארץ-ישראל-פילם „עבודה"

אלעמענס אויגען זענען איצט געווענדעט קיין ארץ ישראל, וואו ס'שאפט זיך א נייע יודיש לעבען, נישט יעדער איז אבער אין דער גליקליכער לאגע צו קענען עמיגרירען און צו זיין פון די, וואס העלפען בויען אונזער אלט נייע היים. נישט אין קיין פיל בעסערע לאגע זענען די, וואס פאהרען אהין אויף א קורצע צייט אלס טוריסטען, אויך זיי זענען נישט ביכולת צו זעהן אלע מערקווירדיגקייטען און זעהענסווירדיגקייטען פון נייאויפגעבויטען ארץ-ישראל און א פשיטא שוין די הערואישע קאמפען, וואס ס'האבען געהאט בייצושטעהן אונזערע העלדישע חלוצים, אויסטרוקענענדיג זומפען און פערוואנדלענדיג א וויסטעניש, וואס איז צוויי טויזענד יאהר געווען פוסט — אין בליהענדע שטעט און דערפער.

ווער ס'קומט קיין ארץ ישראל און שטעלט נאר אראפ א פוס פון דער שיף, ווערט זיין אויג ממש פערכאפט פון א קאליידאסקאפ בילדער און שטעלט זיך אליין די פראגע: הזאת נעמי? — זענען באמת אונזערע ברידער פעהיג געווען צו בעווייזען אזעלכע וואונדער? די, וועלכע מיר זענען געוואוינט צו זעהן דרעהענדיג זיך אויף די ווארשאווער נאלעווקים און אויף לאדזער פעטריקאווער נאס מיט די שטעקעלעך אין די הענט און קוקען אין הימעל אריין און פרעגען „מעין יבוא עזרי"?....

נישט נאר סתם יודען, נאר אויך נישט-יודען, וויסענשאפטלער, ליטעראטען, פאעטען, מאהלער — אלע ווערען פערכאפט פון די שעהנקייטען פון א תל-אביב, פון די היסטארישע זעהענסווירדיגקייטען אין ירושלים, פון אונגעהויערן רחבות פון אונזערע קבוצים און קאלאניעס, וואס זענען געשאפען געווארען פון די זעלבע משה'לעך, וואס האבען זיך אין די גלות-לענדער ארומגעדרעהט און גע'חלומ'ט פון א פאסטען אלס פריקאשטשיק, פון די שטודירענדע יוגענד, פאר וועלכע די טויערן פון די הויכשולען זענען געשלאסען. אטא די זעלבע יוגענד, האט מיט איהר בלוט און שוייס געבויט און געשאפען דאס, וואס מיר זעהען איצט אין ארץ ישראל.

אונגעהויערע מענשליכע קרבנות און ריזיגע קאפיטאלען געהען האנד ביי האנד און בויען, בויען און בויען!...

און עס ווערט טאקע געבויט, עס ווערט טאקע געשאפען.

ארץ ישראל איז שוין היינט נישט קיין אילוזיע. אין ארץ ישראל געהט אויף א נייע זון, א זון פון ארבייט און שאפען. פון די מאלאריע-זומפען שטעהען אויף שטעט און דערפער. דאס לאנד צוזאמען מיט'ן פאלק שטעהט אויף תחית המתים. ס'שאפט זיך דארט א נייע לעבען, נייע ווערטהען און נייע ראנגלענישען, טראץ אלע שונאים, סקעפטיקער, ציניקער און שווארץ-זעהער.

אז ס'איז אזוי, וועלען מיר מאכען מיט אייך א קורצען שפאציר איבער דעם **נייעם ארץ ישראל פילם „עבודה"**, וואס ווערט היינט צום ערשטען מאל אין פוילען דעמאנסטרירט אין לאדז אין **קינא „קאפיטאל"**:

— אויף א וויסטען זאמדיגען באדען, ווייט פון א ישוב, אפגעריסענע פון דער גאנצער וועלט, בעווייזט זיך צוזאמען מיט'ן גרויען פריהמארגען א גרופע חלוצים, קינדער פון טאטעס און מאמעס. נאך א גאנצע נאכט וואנדלונגען און בלאנדזשענישען קוקען זיך ארום ווייט, ווייט, זוכען מיט די אויגען אנ'אנצייכען פון א ישוב, און ווען זיי דערזעהן גארנישט פאר זיך אויסער ווייסען זאמד און א פרישאויסגעשלאפענעם בלויען הימעל, אטעמען זיי שווער אפ. נעמען ארויס מכשירים און פהרף עין ווערט די וויסטעניש פערהוילעכט פון א קלאפען פון האמער און אייזען בעגלייט פון געזאנג „עוד לא אבדה".

די ארץ ישראל-זון פייערט און ברענט, די צונגען טרוקענען אין גימענס, און אונזערע יונגע פיאנערן שטעלען זיך פאר קיין שום זאך נישט אפ, קלאפען א ברעט צו א ברעט, א וואנד צו א וואנד — און עס ענטשטעהט א באראק.

אפגעארבייט א טאג, נישטא אפילו וואו דעם קאפ אנצושפארען, צו קענען אפרוהען נאכ'ן טאג שווערע ארבייט, אונזערע חלוצים שרעקען זיך נישט אפ. און אויף צומארגענס געהט מען ווידער ארויס מיט געזאנג צו דער עבודה.

מ'טרוקענט זומפען, חברים ווערען קראנק, עס איז נישטא די עלעמענטארסטע סאניטארע מיטלען צו היילען די קראנקע, ס'פאלען נאהענטע, חברה ווערט נישט נתפעל, טרוקענט ווייטער די זומפען, קעמפט מיט די מאסקיטען און מיט די זלידנע פליגען און אנדערע ווערים, מ'שטעהט ביז איבער די קניה אין די זומפען, זינגט מען מיט התלהבות און ברען דעם „עם ישראל חי". און טריקענט מיט אנ'עכט יודישער עקשנות, שפאן נאך שפאן, פערוואנדלענדיג די מאלאריע - געגענד אין א פרוכטבארען באדען.

מיט אויסטריקענען די זומפען ענטשטעהט די פראגע: **פון וואנען נעמט מען וואסער?**

מ'ווערט ווייטער נישט פערצווייפעלט און מיט געזאנג און טענץ לאזט מען זיך גלייך מיט'ן בעגינען, ווי יצחק אבינו, גראבען א ברונעם.

נאך שעה'ן, טעג און וואכען פון מסירות נפשדיגע און סכנות'דיגע ארבייט, דערזעהט מען — אז קיין וואסער איז נישטא.

אונזערע חלוצים ווערען ממש פערצווייפעלט. אויף איין אויגענבליק ווערען זיי פערוואנדעלט ווי שטיינערנע סטאטועט, אבער באלד ווארפען זיי פון זיך אראפ דעם יאוש, און אזוי ווי קיין משה רבני האבען זיי נישט, אויף וועמען זיי זאלען קענען מורמלען ווי אונזערע אבות אין דער מדבר, שטעלט מען זיך ווייטער אוועק און מיט נאך מעהר ענטוזיאזם לאזט מען זיך אוועק אויף א צווייט ארט און מען גראבט ווייטער.

ס'בעוועגען זיך שנעל לאפאטעס, גראב-אייזענס און אנדערע פרימיטיווע מכשירים. די ארבייט ברענט אונטער די הענט — און קיין וואסער איז ווייטער נישטא.

ענדליך, נאך חדשים-לאנגע שווערע ארבייט, מיה און פחות, געלונגט זיי צו דערגרונטעווען זיך צו א פליסענדיגען קוואל.

די שמחה פון אונזערע פיאנערען איז אין לשער. די פרייד איז אנ'אונגעהוירע. אזוי אז מ'קען זיכער זאגען, אז „מי שלא ראה שמחה זו לא ראה שמחה במעונג" — ווער ס'האט נישט געזעהן די שמחה, האט קיין פרייד נאך אין זיין לעבען נישט געזעהן. חברה נעמט זיך ארום, פערווארפען הענט אויף אקסעל, דרעהען זיך אין א קאראהאד דעם „אוירא"-טאנץ. אזוי טאנצט מען אפ ביז אין די שפעטע נאכט-שעה'ן, פערגעסענדיג אין עסען און אין טרינקען.

אזוי, און מיט'ן זעלבען מסירות-נפש זענען ענטשטאנען אנדערע קאלאניעס און קבוצים.

אויף דער פילם-לענטע זעהען מיר אויך, ווי אזוי ס'ווערען געלעגט די ערשטע שאסען אין ארץ ישראל מיט וואס פארא לעבענס-געפאהר אונזער שטודירענדע יוגענד האקט שטיינער, נישט אפשרעקענדיג זיך פאר די אפטע איבערפאלען פון די ווילדע בעדואינער — דאס אלץ איז געווען מיט יאהרען צוריק.

דער פילם „עבודה" בעווייזט אונז דעם ריזיגען קאנטראסט פון דער אמאליגער ארבייט מיט די פרימיטיווסטע מכשירים ביז איצט און היינט מיט די נייעסטע מאשינען, טראקטארען א. ד. גל.

דער פילם „עבודה" רייסט מיט דעם צושויער און מיט'ן שטארקסטען נייגער און פערכאפונג זיצט דער צושויער און פאלגט נאך יעדע סצענע און ווערט מיט אונגעדולד אויף דאס ווייטערע. פון עקראן אראפ ווינקען און רופען אונז מיט פריידיגע און זיגערישע פנימ'ער אונזערע חלוצים. נאך יעדען שפאן ערד, וואס איז ערארבערט געווארען מיט אזוי פיל בלוט און שווייס.

דער צושויער לעבט, לאכט און וויינט מיט מיט די העלדען, וואס ווערען אונז געוויזען אויפ'ן פילם „עבודה" און צום סוף רייסט זיך ביי די צושויער ארויס: „עם ישראל חי".

אט דאס נייע לעבען האט טאקע געווארט אויף דעם רעזשיסער, וואס זאל עס פלאסטיש ארויסברענגען אויף דער פילם-לענטע און עס פעראייביגען, און עס איז געקומען דער רעזשיסער צוזאמען מיט דעם דיכטער לערסקי און קאמפאזיטאר דעסאו און ארויסגעברענגט דעם מעכטיגען יודישען ארץ-ישראל-פילם „עבודה" (סימפאניע פון ארבייט).

ד—ן

פייערליכער דערעפנונג פון דער ערשטער אפטיילונג פון ק.ק.א.

נעכטען 11 א זייגער פארמיטאג איז פארגעקומען די פייערליכע ערעפנונג פון דער ערשטער אפטיילונג פון ק.ק.א. אין לאדז אויף פאמארסקא 3.

צו דער פייערליכקייט איז געקומען דער שטאטישער סטאראסטא ד״ר ווראנא, פרעזידענט אינזש. גלאזעק, וויצע-פרעזידענט קאזלאווסקי, פארשטעער פון דער האנדעלס-קאמער ד״ר זאנד, די לאדזער דעפוטאטען וואשקעוויטש און מינצבערג און פארשטעהער פון ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס.

מיט רעדעס זענען ארויסגעטרעטען פרעזידענט גלאזעק, וועלכער האט אנגעוויזען אויף דער נויטיקייט צו עפענען אנ׳אפטיילונג פון ק.ק.א. פאר דעם צפון-טייל פון דער שטאט און אויף דעם וואוקס פון די דעפאזיטען אין דער לאדזער ק.ק.א. דער פרעזידענט האט אויך מיטגעטיילט, אז אין צוזאמענהאנג מיט דער ערעפנונג פון דער נייער אפטיילונג האט די דירעקציע פון ק.ק.א. איבערגעגעבען אויפ׳ן פאנד צו בויען דאס הויז אויפ׳ן נאמען פון מארשאל פילסודסקי א סומע פון 500 זלאטעס.

דאן האט בעגריסט די אינסטיטוציע אין נאמען פון דער מאכט, דער לאדזער סטאראסטא ד״ר ווראנא. דאן האט גערעדט דער קאמיסאר פון לאדזער ק.ק.א. כודזשינסקי, א פארשטעהער פון פערבאנד פון די קאמונאלע קאסעס אין ווארשא — ה׳ ראזשעצקי און י. פוידאק, אלס ערשטער קליענט פון דער ניי-געעפענטער אפטיילונג.

אלס לייטער פון דער נייער אפטיילונג איז בעשטימט געווארען ה׳ קאזשמינסקי.

BANK HANDLOWY w ŁODZI

Spółka Akcyjna

Al. Tadeusza Kościuszki 15

ma jeszcze do wynajęcia SAFES

na dogodnych warunkach, poczynając od 4 złotych miesięcznie.

WYJEZDZAJĄC, nie zostawiaj w domu papierów wartościowych, złota, srebra i t. p., lecz zanieś je do SAFE'u!

דערשטאכען אנ׳ארבייטער

(א) נעכטען 4 פארטאג איז אנ׳אומבעקאנטער פערשוין בעפאלען אויף נאווא-זלאטנא דעם ארבייטער אסקאר ראנדקע און איהם געפעהרליך צושטאכען מיט א מעסער. אין א במעט-גוסס׳ן צושטאנד האט מען איהם אפגעפיהרט אין שפיטאל.

„סטראנ׳צטווא פאיעדנאניא"

(א) נאך דער אויפלעזונג פון „ב. ב. וו. ר." האט זיך אין לאדז געגרינדעט א נייע פארטיי, א. נ. „סטראניצטווא פאיעדנאניא", וואס איז שוין רעגיסטרירט געווארען אין דער לאדזער סטאראסטווע.

בראש פון דער פארטיי שטייט דער מאיאר אליינישאק.

פייערליכקייט אויף גייערס ראיאן

די גאנצע יודישע בעפעלקערונג פון גייערס ראיאן גרייט זיך איצט זעהר שטארק צו דער שמחה, וואס עס גרייט דער קאמיטעט פון „נותן-לחם" אין צוזאמענהאנג מיט דער טעטיגקייט פון דער אמבולאטאריום אויף נאווא-זאזשעווסקא 10. די ארטיגע בעפעלקערונג ווייס ווי אפצושאצען די נוצליכע טעטיגקייט פון דער איינציגער יודישער געזעלשאפטליכער מעדיצינישער פלאצובקע, וואס עקזיסטירט דארט. א סך צענדליגער און הונדערטער יודישע קראנקע זענען געהאלפען געווארען א דאנק דער אינטענסיווער ארבייט פון דעם אמבולאטאריום. דעריבער בעגעגענט דער קאמיטעט, בראש פון וועלכען עס שטעהען די ה״ה: בלימבאום, פרידמאן קאמפעל, בראם, פינגערהוט, און הויפטזעכליך, דער דאמען-קאמיטעט בראש מיט די פרויען: העניג, בענטשקאווסקא, קושער, בלימבאום, זשעזמער, פעלשלעגער, ראדאצישקא, א.א. די ווארימסטע בעציהונג מצד דער יודישער בעפעלקערונג פון גייער׳ס ראיאן.

מצד דער צענטראלע פון „נותן-לחם" וועלען מיט רעדעס ארויסטרעטען קאנסול מאקס קאן, מאג. מ. באלבערישסקי, פ. כארי, און ד״ר פרענקעל.

די פייערליכקייט קומט פאר אין לאקאל פון דער תלמוד-תורה — נאווא-זאזשעווסקא 18, 6 א זייגער אווענד.

ס׳איז כדאי אונטערצושטרייכען, אז די גאנצע הכנסה פון אווענד וועט גיין אויף איינקויפען נייע מעדיצינישע אפאראטען פאר דער אמבולאטאריום.

דאס צווייטע בוך פון ד״ר רוזשאנער

די טעג ערשיינט דאס לאנג-ערווארטעטע ווערק פון ד״ר רוזשאנער וועגען דער סיפיליס-קראנקהייט.

וועגען דער דאזיגער קראנקהייט הערשט א גאנצע רייה שעדליכע און אפילו געפעהרליכע מיינונגען און אבערגלויבענס. אין א זאפטיגען, אינטערעסאנטען יודיש, קלאר און דייטליך בעטראכט דער מחבר די פאלגענדע טעזען:

דער מהות פון דער קראנקהייט. — איהר פערשפרייטונג. — ווי אזוי מען שטעקט זיך אן מיט סיפיליס. — דער ערשטער, צווייטער און דריטער סטאדיום. — נערווען-סיפיליס. — די וואסערמאן-רעאקציע. — דער גע׳ירשנ׳טער סיפיליס. — די בעהאנדלונג. — צי קאן סיפיליס פולשטענדיג אויסגעהיילט ווערען. — סיפיליס און חתונה-האבען און די פערזענליכע פערהיטונג פון געשלעכטליכע קראנקהייטען.

Dr. med. H. LUBICZ

פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקה.

צעגעלניאנא 7 (פריהער 43). טעל. 141-32

צוריקגעקעהרט

עמפפאנגס-שעה׳ן 8—10, 12—2 און 5—8 אווענד, זונטאג פון 9—11 פייערטאג איי יום-טוב פון 9—1

א „קארפורער אתרוגל"

(א) נעכטען איז ארעסטירט געווארען א געוויסער שמחה גראבאוויעצקי (פון זאקאנטנא 57), וועלכער האט זינט יוני ה. י. אויסגענארט פערשידענע מענשען אנ׳ערך 50.000 זלאטים. דער שווינדעל איז בעשטאנען אין דורכפיהרען פיקטיווע חתונות און שמוגלען פערלעך קיין פאלעסטינא.

פראים

(א) אויף מלינארסקא גאס אין פאביאניץ זענען 2 פערשוין בעפאלען די 25-יעהריגע אלמנה, סטאניסלאווא מאיעווסקא, זי פערגוואלדיגט, און אראפרייסענדיג פון איהר פינגער א גאלדען רינגעלע, זענען זיי אנטלאפען.

מ׳האט זיי שפעטער געכאפט און ארעסטירט: זיי זענען — מאקסימיליאן גאנשיאראווסקי און זענאן קובנס, ביידע פון פאביאניץ.

בעשטראפט א פאבריקאנט און א פאבריקס-דעלעגאט

(א) דער שטראף-רעפעראט ביים ארבייטס-אינספעקטאריאט האט נעכטען פערמשפט דעם פאבריקאנט יוזעף בראווערמאן (ווישאקא 20) אויף א חודש ארעסט און 1500 זל שטראף פאר׳ן נישט האנארירען דעם קאלעקטיוו-אפמאך און צווינגען די ארבייטער צו ארבייטען צו 15—16 שעה א מעת-לעת.

דער פאבריקס-דעלעגאט פראנציזשעק טאמאשעווסקי וועלכער האט איהם דערביי צוגעהאלפען, האט בעקומען א פסק — 14 טעג אונבעדינגטען ארעסט.

דער קעלצער רבי שליט״א, וואס וואוינט אין זאמאשטש, קומט אויף שבת פרשת נח קיין לאדז. דער רבי שליט״א שטייט איין צמענטארנא 1 ביי די קינדער מר׳ יצחק ז״ל גאלדפארב.

פון „וואגאי-די-קוק"

אין צוזאמענהאנג מיט׳ן היינטיגען פוילישען יום-טוב, וועט דאס רייזע-ביורא „וואגאן-לי-קוק" זיין אפען נאר פון 9 ביז 12 מיטאג. אין דער צייט קאן מען בעקומען חודש-ליכע טראמוואי-בילעטען צום פרייז פון 22,50 זל.

אויפזיכט איבערן קינד

ביים האבען די אויפזיכט איבערן קינד דארף מען ספעציעל זארגען אפצוהיטען די ריינקייט און געזונד פון זיין קערפערל, וואס געהער נישט צו לייכטע זארגען צוליב דער אויסערגעוועהנליכער עמפינדליכקייט און דעליקאטקייט פון דעם קינד׳ס הויט, אפבריחען, אפליגען, אפרייבען, דארף מען גוט בעשיטען מיט פודער „בעבע" שאפמאנ׳ס, וואס ווערט שוין זייט 35 יאהר רעקאמענדירט דורך דאקטוירים ספעציאליסטען. בעבע שאפמאנ׳ס פודער איז א דעליקאטער פראשעק, אדורכגעזייהט דורך צאהלרייכע זיידענע שיטקעס, וואס זענען צוגעגרייט אין אידעאלע היגיענישע בעדינגונגען ביי דער אנווענדונג פון די מאדערנסטע מאשינען איז א פולקאמע אייגנשיטונג פאר קינדער.

טאדעאוש טרעמבאטשיעס אויסשטעלונג אין „בני ברית"

די אקווארעלען - אויסשטעלונג פון דעם יונגען לאדזער קונסט-מאלער טאדעאוש טרעמבאטש, אין לאקאל פון „בני ברית" (פעטריקאווער 90) האט א גרויסען דערפאלג, און ווערט שטארק בעזוכט.

א גאנצע רייה בילדער זענען שוין פערקויפט.

מיר רעקאמענדירען אלע קונסט-ליבהאבער צו בעזוכען די דאזיגע אינטערעסאנטע אויסשטעלונג, וואס וועט זיין אפען נאך א קורצע צייט.

בעריכטיגונג

אין צוזאמענהאנג מיט אונזער נאטיץ אין נעכטיגען נומער וועגען אברהם קאלינסקי, וועלכער איז פערמשפט געווארען אויף א חודש טורמע פאר שטעלען א ווידערשטאנד דער פאליציי, דערוויסען מיר זיך אז קאלינסקי האט אין דער אפעלאציע בעקומען א חודש ארעסט און אפלעגען דאס אויספיהרען די שטראף אויף 2 יאהר.

Dr. REICHER

פאלודביאווא 28, טעל. 201-93

ספעציאליסט

פאר מענער-שוועכע-בעהאנדלונג

ספעקסועלע בעראטונגען און פסיכא-אנאליזען

נעמט אן פון 8—11 פון 5—8 אווענד.

ראזמאיטאשטשי טעאטער

זונטאג, דעם 3-טען ד. ח. פינקטליך 12 א זייגער בייטאג

1-טער סימפאנ. פרימארגען-קאנצערט

דירעקציע: Walerjan Berdiajew סאליסט: Jerzy Sulikowski (קלאוויר)

אין פראגראם: גלאזונאוו V-טע סימפאניע. סענט-סען — קלאוויר-קאנצערט.

האנדווערק מוז דערהויבן ווערן צו דער מדרגה פון קונסט

אין די היינטיגע צייטען, אין דראנג צו דערהויבען דאס האנדווערק צו דער מדרגה פון קונסט קומט פאר די קאנקורענץ נאר אויף דעם דאזיגען געביט.

בעזונדערס איז דאס וויכטיג ווען עס האנדעלט זיך וועגען אנ׳אויסערליכען מלבוש אדער שיכווארג.

א שיך פאר דאמען אדער פאר מענער מוז היינט-צו-טאג האבען אלע מעלות און נאר דעמאלס קען ער נישט נאר אויסהאלטען די קאנקורענץ, נאר קען איבעריאגען מיט די מעלות אלץ וואס ווערט אויף דעם דאזיגען געביט אויפגעטון.

די מעלות מוזען זיין פאלגענדע: בעקוועם, עלאסטיש, שטארק, דויערהאפט. דערהאלטען שטענדיג דעם פאסאן, גוט אויפ׳ן פוס און דערצו עלעגאנט און געשמאקפול אויסגעפערטיגט. א שיך מיט די דאזיגע מעלות פערוואנדעלט דאס האנדווערק אין א קונסט.

די לאדזער יודישע פירמע א. אגורעק, זאוואדזקא 11, איז איינע פון די פירמען, וועלכע האט זיך געשטעלט די אויפגאבע צו דערגרייכען דאס העכסטע, וואס איז געשאפען געווארען אויף דעם געביט און דעריבער איז פערשטענדליך דער ערפאלג, וועלכען ס׳האט צו פערצייכענען די פירמע א. אגורעק, זאוואדזקא 11.

פון שטעטישען געריכט

בעת א קאנטראלע אויף קאנטנא 37 האט דער בעאמטער פון דער עלעקטראווניע (אינסטאלאציע-אפטיילונג) ביים לאקאטאר ארטור וואלטער פעסטגעשטעלט, אז ער בענוצט א גרעסערען עלעקטרישען שטראם, ווי ער האט בעצאהלט.

נאך דער אויספארשונג איז ארטור וואלטער צוגעצויגען געווארען צו געריכטליכער פעראנטווארטליכקייט.

דעם 21 יוני ה. י. האט דאס שטעטישע געריכט איהם דערפאר פערמשפט אויף 6 חדשים תפיסה.

געגען דעם אורטייל האט ארטור וואלטער אפעלירט, אבער די צווייטע אינסטאנץ האט דעם אורטייל אויפסניי בעשטעטיגט.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, ד. 1-טען נאוועמבער

9 צייט-סיגנאל. 9.03 פליטען. 9.40 ידיעות. 10 פדיטען. 10.30 גאטעסדינסט. 11.57 צייט-סיגנאל. 12.03 ליטערארישע סקיצע. 12.15 מוזיק. פריהמארגען. 2 „דיסקוסיע". 2.20 פליטען. 3 „זאדושקי". 3.45 פעליעטאן. 4 שמועס פאר קראנקע. 4.15 קאנצערט. 4.45 פאר קינדער. 5 רעפארטאזש. 5.15 פאעזיע. 5.20 קאנצערט. 5.50 ראטגעבער פאר ספארטלער. 6 קאנצערט. 6.30 אקטועלער שמועס. 6.40 פליטען. 7.20 רעקלאמע-קאנצערט. 7.35 ספארט. 8 געזאנג. 8.40 פליטען. 9 אווענד-ידיעות. 9.20 טראנסמיסיע פון באקס - מעטש ווארשא — בערלין. 10 קאנצערט. 11.15 ידיעות, קאמוניקאטען. 11.05 פליטען.

שבת, ד. 2-טען נאוועמבער

6.34 גימנאסטיק. 6.50 פליטען. 8 אודיציע פאר שולען. 10.10 טראנסמיסיע פון ווארשאווער שטאט-ראט. 11.57 צייט-סיגנאל. 12.03 ידיעות. 12.15 קאנצערט. 1.30 פליטען. 2.25 לאדזער בערזע. 2.30 פליטען. 3.15 „אונזער ים-האנדעל". 3.20 ווארשאווער בערזע. 4 לעקציע פראנצויזיש. 4.15 קאמעראל - קאנצערט. 4.45 „גאנץ פוילען זינגט". 5.30 „אונזערע שטעט און שטעטלעך". 6 הערשפיל. 6.40 „דער 11-טער נאוועמבער" — שמועס. 6.45 לידער. 7.20 רעקלאמע-קאנצערט. 7.35 ספארט. 7.50 אקטועלער שמועס. 8 קאנצערט. 8.45 אווענד-ידיעות. 9 אודיציע פאר פאליאקען אין אויסלאנד. 9.30 „ווידערא" — לירישע סצענע. 10.50 פליטען. בעת דער פויזע 11 שוו. ידיעות, קאמוניקאטען.

ליפערים פון א בעקאנטער פוילישער זינגערין

ווי מיר דערוויסען זיך האט דעם קומענדיגען זונטאג 8 אווענד אויפטרעטען אין ראדיא די בעקאנטע פוילישע זינגערין העלענא אסטראווסקא, וועלכע האט געפיערט טריומפען אין איטאליע, דייטשלאנד און א סך אנדערע מלוכות. דאס פראגראם זאגט צו זיין זעהר אינטערעסאנט און נעמט אריין:

1) Purcell arja z op. „Dydena i Eneasz"; 2) Bethoven Pocałunek; 3) C.Scott—„Kołysanka"; 4) G. Recli —„Bergerette"; 5) Schumann — Z pieśni hebrajskich; 6) Schumann — "Noc wiosenna"; 7) Schubert · „Niecierpliwość"

פון דער לאדזער בערזע

באנק פאלסקי	— — — —	95.00
3 פראצענטיגע בודאוולאנע	—	31.25
4 „ דאלארובקא	—	53.00
7 „ סטאבליזאציע (אמ.)		61.50
5 „ ווארשאווער ס.פ.	1934	52.63
5 „ לאדזער		47.50
ענגלישער פונט	— — —	26.12
דאלאר אפיצ. — 5,31	נישט-אפיציעל —	5.31
גאלד-דאלאר	— — —	9.00
גאלד-רובל	— — — —	4.75
דייטשער מארק	— — —	1.37

ליטערארישער אווענד

שבת, דעם 2 נאוועמבער, קומט פאר אין לאקאל געז. פר. פאר׳ן ארב. פאלעסטינע, פעטריקאווער 15 א ליטערארישער אווענד געווידמעט דעם אפפאהר פונם דיכטער א. וו. מושעל. עס בעטייליגען זיך די דיכטער מ. בראדערזאן, מ. האלפערן א. וו. מושעל, ה. נייבערג און ה. שאפעוו. ריציטאציעס פיהרען אויס די בעקאנטע רעציטאטארען גראץ-רובין און ג. גרינבערג (מיטגלידער פון דער יוד. טעאטער סטודיע אין לאדז).

טעאטער, מוזיק און פערוויילונג (קאמוניקאטען)

גרויסער ערפאלג פון דינה האלפערן אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי"

היינט פרייטאג, 9,15 אווענד און מארגען שבת, 4,15 בייטאג (צו ביליגע פרייזען) און 9,15 אווענד ווערט געשפילט דאס סענסאציאנעלע לעבענס-בילד „די אונגעזעצליכע פרוי" מיט דינה האלפערן צוזאמען מיט איהר פארטנער סעם בראנעצקי און גאנצען אנסאמבל.

שבת און זונטאג 4,15 בייטאג קאן יעדער בילעט (א חוץ גאלעריע) מיטנעמען א קינד ביז 8 יאהר אומזיסט.

דער לאדזער סימפאנישער ארקעסטער

ארדנט איין דעם 1-טען אין סעזאן סימפאנישן פריה-מארגן-קאנצערט זונטאג דעם 3-טען נאוועמבער אונטער דער דירעקציע פון בעקאנטען קאפעלמייסטער וו. בערדיאיעוו. אלס סאליסט פון קאנצערט וועט זיין ה׳ יעזשי סוליקאווסקי (קלאוויר). דער קאנצערט קומט פאר אין „ראזמאיטאשטשי-טעאטער" ציגעל-גאס 27.

דער קאנצערט וועט זיכער אראפ מיט א גרויסען ערפאלג.

אלעע קאשטשושקי 9 טעל. 191.50.

מעלדונגען

ההסתדרות „תרבות" בלודז רח׳ פיוטרקובסקה 18 (קומה שניה, בשער השני)

1. במוצאי שבת 2 נאוועמבער ב 8 שעות בערב תתקיים הרצאת חח׳ י. חלודניביץ על הנושא: „מסרה — האפוס של מלחמות התחיה". כל העברים מוזמנים.

2. חדר-הקריאה ע״ש הד״ר י. נ. שמחוני פתוח בכל ערב (מלבד שבתות מועדים) מ 10—8 ובו העתונים: דבר, הארץ, העולם, הפועל הצעיר, הציוני הכללי, הדאר, בדרך, מאזנים, בוסתנאי ועוד. הכניסה חנם.

3. מתקבלות הרשמות לשעורי הערב: למתחילים, למתקדמים ולמשתלמים התשלום מינימלי. השעורים מתנהלים על ידי מורים מומחים.

4. המזכירות פעילה מ 10—8 בערב.

זש. ט. ק. (וואולטשאנסקא 35, טעל. 121-53)

אויספלוגען

זונטאג, ד. 3 נאוועמבער ה. י. קומט פאר אנ׳אויספלוג אין דעם שוץ-הויז פאר גייסטיג-קראנקע אויפ׳ן אלטען בית־עלמין אויף וועסאלא. זאמעלפונקט 10 א זייגער פריה אין לאקאל פון דער געזעלשאפט.

אימפרעזעס

פרייטאג, ד. 1 נאוועמבער ה. י. 9 א זייגער אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א פארלעזונג אויף זייער אנ׳אקטועלע טעמע. איינגאנג פריי.

זונטאג, ד. 3 נאוועמבער ה. י. 5 א זייגער פארנאכט קומט פאר אין אייגענעם לאקאל א חברישער טיי-אווענט איינגאנג פאר מיטגלידער און געסט.

דער סעקרעטאריאט פון דער געזעלשאפט נעמט א טעגליך פון 10—2 מיטאג און 6—10 אווענד אויף איינשרייבונגען אויף

1) שפראך-קורסען פון יודיש, שפראך און ליטעראטור, העברעאיש, ענגליש, פאר אנפענגער און אוואנסירטע, פראנצויזיש און עספעראנטא. די קורסען פון ענגליש און פראנצויזיש זענען שוין טעטיג, די לעקציעס קומען פאר נארמאל 2 מאל וועכענטליך, מאנטאג און דאנערשטאג אין די אווענד-שעה׳ן. די קורסען ווערען אנגעפיהרט דורך ערשטקלאסיגע פעדאגאגישע קרעפטען. דער אפצאהל איז א מינימאלער.

2) גימנאסטישע קורסען פאר דאמען. די איבונגען קומען פאר 2 מאל וועכענטליך אין די אווענד-שעה׳ן ביי קלאוויר-אקאמפ. און גיט ארויס הנחה־בילעטען אין שטאטישען טעאטער און קינאס. די הנחה-בילעטען אין שטאטישען טעאטער זענען גילטיג יעדען טאג און דינסטאג, די הויך פון דער הנחה בעטרעפט אויף אלע פלעצער 50 פראצ. דער לייען-זאל איז טעטיג טעגליך, אויסער זונטאג, פון 6—10 אווענד.

איינאייניציגער הנחה-סעאנס אין קינא אייראפא „א פרוי פאר 1000 רובל" שבת 10 פריה

שבת דעם 2-טען נאוועמבער ד. י. 10 א זייגער פריה ווערט געגעבען ספעציעל איין-איינציגער הנחה-סעאנס: „א פרוי פאר 1000 רובל" א סאוויעטישער פילם. הנחה-בילעטען צו בעקומען אין דער בארכאוו-ביבליאטעק רעליגיעזער בלאק ביי די נ. צ. א. לאדז, לעגיאנוב 26

מעלדונג

מיר מעלדען אלע חברים און סימפאטיקער, דאס אונזער ארגאניזאציע האט זיך איבערטראגען אין זיין אייגענעם לאקאל אויף לעגיאנאוו 26. גלייכצייטיג מעלדען מיר, דאס שבת אי״ה א זייגער 8 נאכט. א קאלעקטיווער רעפעראט מיט דיסקוסיעס פון פאלגענדע רעדנער: ד״ר פינקיעל, דיר. קאמיעניעץ, רעד. שווארצמאן, צבי ראזיאיעווסקי, שמואל פרעצעל און יעקב הערץ. ס׳איז ביי אונז געשאפען געווארען א יוגענד - בעוועגונג א. נ. „הנוער החרדי", און אויך א פרויען - בעוועגונג א. נ. „בנות החרדי". דער סעקרעטאריאט איז טעטיג יעדען אווענד פון 7.30 ביז 11. מוצש״ק א קעסטעל-אווענט.

לערנט א פאך!

אין די פראפעסיאנעלע לערן-ווארשטאטען פון דער געזעלשאפט „ארט" קאן מען זיך איינשרייבען אויף פאלגענדע פאכען:

1) מעכאנישע רונדטריקאטאזש-ארבייט, 2) מעכאנישע ראנד-זאקען-ארבייט; 3) מעכאנישע הילפס-ארבייט פון דער ווירקער-בראנזשע: שפולען, קעטלען; 4) סוועטער-שטריקערייי; 5) אויסארבייטונג פון הענדשקעס; 6) מעכאנישע וועבערייי; 7) פרויען שניידערייי מיט צושניידען; 8) וועש-נייהערייי מיט צושניידען; 10) גארסעטען-ארבייט מיט צושניידען; אנדולאציע און האר-פארבען; 11) מאניקור; 12) הוי-זיצערייי; 13) האנד-שמיסערייי און מאשין-האפ…

סלאנג-קינא-טעאטער
CORSO
לעגיאנאוו 2/4

היינט און פאלגענדע טעג ! גרויסער קאנקורענצלאזער דאפעלטער פראגראם
I) „דער צוריקקעהר פון פראנקענשטיין" אין די הויפט-ראלען: Boris Karloff, Ewa Lanchester
II) א סאלאן-פילם-קאמעדיע „א חתונה מיט בעגרעניצטער האפטונג" הומאר! סאטירע! וויץ!
אנהויב 4 א זייגער, שבת און זונטאג 12 א זייגער. פרייזען פון די פלעצער: אויפ'ן ערשטען סעאנס 50 און 54 גר. די ווייטערדיגע סעאנסען 54, 85 און 1.09 זל

סלאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76
(רוג קאפערניקא)
היינט און פאלגענדע טעג

היינט און פאלג. טעג !
די ווייסע קראה פון דער קינא-קונסט
„בענגאלי"
דער פילם, וועלכער האט ערָאבערט די וועלט און אויך לאדז. נעכסטער פראגראם: „קרייץ-צוגען-עקספעדיציע" מאנו-מענטאל ווערק. פרייזען פון די פלעצער: I-1.09 זל. II-90 גר. III-50 גר. אנהויב 4 א זייגער, זונטאג און יום-טוב 12 א זייגער

דאס ביליגסטע טעאטער אין לאדז
קינא-רעווי
AMOR
89 פאמארסקא 89, טעל. 250-48

ראנערשטאג, דעם 31-טען אקטאבער, פרייטאג, דעם 1-טען נאוועמבער, שבת, דעם 2-טען נאוועמבער און זונטאג, דעם 3-טען נאוועמבער ד.י. אויף דער ביהנע ! פער באנד פון ארטיסטען פון די פוילישע ביהנעס אינטער דער קינסטלערישער לייטונג פון JANUSZ SZYNDLER האט דעם כבוד צו פרעזענטירען די גרויסע הומארפולע רעוויו א.נ.
„SZYNDLER, WINIECKI i S-ka"
ס'נעהמען אנטייל: Sabina Grochowska (וואדעוויליסטקע), Helena Gryczyńska (וואדעוויליסטקע), Bolesław Winiecki (הומאריסט), Wiktor Smigielski (מאנאלאגיסט), Janusz Szyndler (בעלי-בטער וה ומאריסט), Mary and Boby (כאראקטעריסטישער דועט).
אויפן עקראן: וואונדערבארער פילם א. נ. „א ווייב אויף א נאכט" אין דער הויפטראלע Mary Glory מוזיק און געזאנג פון P. Abraham
Dyr. Znamirowski, Kapelm. Kochanowski
אנהייב 6 נאכט. שבת, זונטאג און יום-טוב 2 נאכמ. פרייזען פון 54 גר. ביז 1,09 זל.

RAKIETA
שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22
אנהויב אין וואָ. טעג 4 א זייגער נאכמ.
שבת, זונטאג און יום-טוב 12 בייטאג.

היינט און פאלג. טעג!
„DWIE JOASIE"
מיט Jadwiga Smosarska
דער נעכסטער פראגראם: „ליבעסשפילען". אויף די ערשטע סעאנסען און פריהמארגען-פארשטעלונגען צו 54 גר

קינא „PALACE"
היינט אנהויב פון 12—4 נאכמיטאג
2 פריהמארגען-סעאנסען
פרייזען פון די פלעצער פון 80 גר. אן
„עפיזאד"
(ווינער ווערסיע)
אין דער הויפט-ראלע:
Paula Wessely

קירזשנער-ווערקשטעל
פון מ. שאליט
4 נארוטאוויטשא 4
נעמט אן אלער ארט
פעלץ-אויסארבייטונגען
לויט די לעצטע מאדעלן צו ערמעסיגטע פרייזן.

פאבריק פון זיידווארען-אויסארבייטונגען
Sp. Akc. Maurycy Tauman
w Łodzi, Dowborczyków 6/8, tel. 190-64
נעהמט אן אויף לוין:
די וועבעריי-אפטיילונג
צו וועבען זעמטליכע זיידענע שטאפען ווי אויך אויף זייד-ושאקארד-שטיהל. זאווי דינע בוימוואלענע געוועבען.
צווירנעריי-אפטיילונג
צו צווירן נאן זעמטליכע סארטען זייד און בוימוואל-גארן זאווי קרעפע, אנדולען און ספיראל. צו שערן, טרייבען און שפולען.
אפרעטור-אפטיילונג
(ברוקען-אפרעטור און שפריצמאשינען) זעמטליכע זיידענע געוועבען אין געפארבטען צושטאנד. אלעס ווערט אויסגעפיהרט אונטער דער לייטונג פון פאכמענישע קרעפטע.

Warszawskie
TOWARZYSTWO POŻYCZKOWE na ZASTAW RUCHOMOŚCI
Spółka Akcyjna, Oddział w Łodzi
(L O M B A R D)

zawiadamia, że w dniu 20 listopada 1935 roku i dni następnych od godziny 10-ej rano odbywać się będzie LICYTACJA w sali przy ul. Zachodniej 31 w Łodzi, zastawów, nieprolongowanych we właściwym terminie. Numery zastawów, podlegających licytacji, ogłoszone będą w „Kurjerze Łódzkim" w dniu 10 listopada 1935 roku w numerze 309 i wywieszone w biurze.—

Zastawy niesprzedane na licytacji w pierwszym terminie, sprzedawane będą w drugim terminie, począwszy od dnia 22 listopada 1935 roku.

Procenty należy wpłacać przed dniem 10 listopada 1935 r., gdyż po tym terminie zastawcy poniosą koszty probierni państwowej za cechowanie prób i ogłoszeń.

ד"ר
ס. קאנטאר
ספעצ. פ ור הויט און ווענערישע קראנקהייטען (מענער-שוואכע)
פיעטריקאווער 90
טעל. 129-45
נעמט אן פון 8—2 נ"מ און פון 6—9 אוו.

Dr. med.
W. Lubraniecki
ספעציאליסט פאר אינערליכע קראנקהייטען
וואוינט יעצט אויף
Aleja 1 maja 15 אלעי 1-טען מאי
tel 108-65

Skład Przyrządów Przeciwpożarowych
„PERKUN"
Łódź, Kilińskiego 146
tel. 201-33
עמפפעהלט: פיאנאווע לעש-אפאראטען (גאשעניצעס) Perkun די מרוקען-פראשקאווע גאשעניצעס „Uniwersalna" וואס ווירקען אונטער דעם דרוק פון קויהלען-זויער. אויטאמאבילען-גאשעניצעס און א.ז.וו. אויך זעפאראטען לאדונגען צו אלע טיפען גאשעניצעס. סאלידע בעדינונג! צוגענגליכע פרייזען. — פאכמענישע איבעראַרבייטונג פון אלע ארט גאשעניצעס.

שיימלעז
מיט פאריזער פראנדזן און פערטיגע שייטל
ביי קערש
סקווערא 15

20 זיידענע שטוהל
20 זיידענע שטראמפעס, 1 טרייב-מאשין מיט מאטארקעס, שווייצארישע קאנסטרוקציע אין גלענצענדן צושטאנד פון זאפארט צו פערקויפען.
אפערטען אונטער „Warsztaty Jedwabne"
אין אנאנסען-ביורא, פוקס, פיעטריקאווער 50.

Dr. med.
B. WINDZBERG
CHOROBY CHIRURGICZNE i KOBIECE
przeprowadził się
ZWIRKI (Karola) 3, tel. 123-48
przyjmuje od 5-8 wiecz.

Dr. med.
H. WEISHOF
Śródmiejska 5
tel. 162-95
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט.
נעמט אן פון 4—7 נאכמיטאג.

Laboratorjum analiz lekarskich
„SANITAS"
Wólczańska 41, tel. 232-94
פיהרט אויס אלע ארט אנאליזען פון בלוט, אורין, פלעגמע א. א.
אויפ'ן טעלעפאנישען פערלאנג שיקען מיר נאך מאטעריאל און שיקען אפ די אנאליזען אהיים

ד"ר
העללער
ספעצ. פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע
8 טראוגוטא 8, טעל. 79-89
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט
זונטאג פון 10—2 מיטאג.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל.
אונבעמיטעלטע — ספעציעלע פרייזן

Dr med.
Jakubowicz
צוריקגעקעהרט
פאלודניאווא 9, טעל. 109-71
נעמט אן פון 10—12 און פון 4—6 אוונט

רעפארמאציע-פילען

מיט דער מארקע גייסטליכער בעקאנט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם מאגען, ש צו פון רעוומאטיזם. רעבער-ליידען. נייגען דיק קייט, אטרעטיזם דאס קוי-מען בלוט אין קאפף. שטילען די יסורים פון העמאראידען. ווייגען דאס בלוט און ביי נפגנגען צו אבסטרוקציע—גינסטיגען דורכפיינונגגס-מיטעל.
צו געפרויכען 1 אדער 2 פילען א נאכט. פרייז פון א שאכטעל 1.35.
צו פערלאנגען אין די אפטייקען און סקלאדען מיט'ן גייסטליכען (Zakonnik)

ביליג דירה-געלד
צוליב אפרייזע קיין פאלעסטינע איז איבערצוגעבען אין צענטרום שטאט
א גוטע ביר-שענק
מיט די גאנצע איינריכטונג מיט א וואוינונג, ביליג דירה-געלד. אפערטען אין אדמיני. פון דער צייטונג אונטער „ביר-שענק". 2263

Dr.
H. HAMMER
med.
ספעציאליסט פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
וואוינט יעצט
11 listopada 32 (róg Gdańskiej)
Telef. 128-39 טעלעפ.
נעמט אן פון 3 ביז 7 אוונט.

Doktór
A. S. TENENBAUM
ספעציאליסט פאר לונגען און אינערליכע קראנקהייטען
Piotrkowska 109, tel. 220-25
powrócił.

Dr. Justman
וואוינט יעצט
8 NAWROT 8
telef. 138-99

Dr. med.
G. Wegmajstrowa
18 Śródmiejska 18
tel. 246-58
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
נעמט אן טעגליך פון 5—7 נאכמיטאג.

DR. MED.
H. KRAUSKOPF
אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
נגערזשער 15, טעל. 113-47
נעמט אן פון 8.30 ביז 10 אינדערפריה און פון 4 ביז 8 אין אוונט.

Dr. M. Wejs
med.
אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען
לאגעווניצקא 25 טעל. 215-28
ביים קאבינעט: בעלייכטונג מיט קווארץ לאמפען און עלעקטריזאציעס.

Dr. L. Suchowczycki
כירורג
Gdańska 11
טעל. 123-47 (רוג קאנסטאנטינער)
POWRÓCIŁ.
נעהמט אן פון 4—6 נאכמ.

רעטשניצע
פאר וועבערישע-קראנקע מענער-שוואכע און הויט-קראנקהייטען
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
45 פיעטריקאווער 45
טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אוונט.
פרויען און קינדער נעמט אן א פרוי דאקטאר
בעראטונג 3 זל.

Dr. med.
Z. DATYNER
אוראלאג
ספעצ. פאר נירען, בלאז און אורין-קראנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 148-95,
נעמט אן פון 9—11 און פון 6—8 אוונט

Dr. med. H. Wajs
כירורג
וואוינט יעצט
פיעטריקאווער 17
טעל. 148-01

Dr. J. Herszfinkiel
ספעצ. פאר קינדער-קראנקהייטען
נעהמט אן ביי זיך זשעלאנא 8a
טעל. 111-87
ווי אויך אין לעטשניצע „פאמאץ" אלעקסאנדראווסקא 1.

Dr med.
M. TAUBENHAUS
ספעציאליסט
פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
פערהיטונג נעגען שוואנגערשאפט
זגערזשער 11, טעל. 246-09
נעמט אן פון 4—8 אוועגר.

Dr. med. Niewiażski
ספעציאליסט פאר טריפער, סיפיליס און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
פראנט, 1-טער שטאק.
נעהמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אוונט
זונטאג און יום-טוב פון 9—1 פארמיטאג.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

PHILIPS-RADJO

NA RATY

W NAJWIĘKSZYM ŁÓDZKIM AUTORYZOWANYM
SKŁADZIE PHILIPSA

GRIMM i KAMIEŃSKI, ŁÓDŹ, PIOTRKOWSKA 64. — TELEFON 206-26.

NA RATY FOTO-KODAK GRAMOFONY Gloriaphone 10 ZŁ. miesięcz. GRIMM i KAMIEŃSKI Łódź, PIOTRKOWSKA 64. Tel. 206-26. BEZ ZALICZKI

מעטאל-בעטען
מאטראצען אלע ארט
קינדער-וועגעלעך
אין א רייכען אויסוואהל
וויזשימאטשקעס, אייז-קאסטענס, פעלד-בעטען פאטענט „Perfekt" א. ד. גל. קויפט מען
אמביליגסטן אין דער עלטסטער
און רעעלסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאבריקס-לאגער
לאדז, נארוטאוויטשא 11
טעל. 137-70
געדענקט דעם אדרעס!
ספעצ. רעפעראטור-ווערקשטאט און לאקירער.

רעטשניצע
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
11 בזשעזשינער 11
טעל. 167-63
עס נעהמען אן פאלגענדע דאקטוירים:
ד"ר קויפמאן, ד"ר דינענזאן,
ד"ר רויטער, ד"ר שפירא,
ד"ר שמערלאווסקי,
ד"ר י. איציקזאן, ד"ר סטופאי
און דענטיסטין סטאראפאלסקא
וויזיטען אין שטאט.
אלע ארט מעדיצינישע הילף.
קאבינעט פאר פיזיקאלישער טעראפיע.
א וויזיט 3 זל.

KINO-TEATR ADRIA GŁÓWNA 1

אנהויב שבת 3, הײַנט 1 א זייגער, זונטאג 1 א זייגער

האט געשאפן א הערליכע קרעאציע וואס שטייט איבער דעם פילם „דוד גאלדער" אין פילם

Harry Bauer

הײַנט און פאלג. טעג!

„שפיל פון לײַדענשאפטען"

אויסערן פראגראם: מאסקווא פראדוקציע ·SOWKINO·

אנהויב 12 א זייגער

KINO TEATR METRO PRZEJAZD 2

ZMĘCZENI

ciągłem próbowaniem niepewnych opon stosujcie MICHELIN Elastyczne — Trwałe — Zmniejszone pompowanie

HURTOWNIA OPON WSZELKICH MAREK i CZĘŚCI ZAMIENNYCH — WYŁĄCZNA REPREZENTACJA JOACHIM GERSON, Narutowicza 16, tel. 128-39 WEJŚCIE OD UL. PIŁSUDSKIEGO

פרייז פון אנאנסן ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנאנסן ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

כ'וויל קויפען געלעגנהייטליך א עלעגאנטען שלאף-צימער אין פרישען צושטאנד, ווי אויך א טיש מיט גע-בעטע שטולען אין בעסטען צושטאנד פשעטשעליעגיע פעטריקאווער 17.

איך בין גרייט צו געבען אייניגע הונדערט זל. פאר אויסארבייטען מיר א פאסטען. אפערטען סוב „ב. ק."

אכטונג שטריקערס און שפולערס! פאראפין-אפאראטען צו די נידריגסטע פרייזען בעקומט איהר נאר בײַ צאללע, פל. קאשטשעלנא 5 וו. 1.

איך בעזיץ א קאנצעסיע אויף א סאמאכאד און איך זוך א שותף מיט געלד. צו ווענדען זיך רזשגאווסקא 5 בײַם צייטונגס-פערקויפער.

די ביליגסטע קוועלע צו קראצען אלערליי סוויטערס אויך פון רונד-זשאקארד ווינטער-טענים און זאקען אין בזשעזשינער 5 וו. 64.

א שותף ווערט געזוכט צו אנ(איינגעפיהרט מאנו-פאקטור-געשעפט אין בעסטען פונקט מיט 10.000 זל. אפערטען אונטער „שותף" אין אדמ.

Języka polskiego, arytmetyki handlowej szybko i gruntownie wyucza rutynowany nauczyciel. Dla starszych specjalny, praktyczny kurs polskiego wypróbowaną metodą. Piotrkowska 37 m. 11, front 3 piętro. godz. 6 9 wiecz.

Poszukuję samodzielną szwaczką mająca 300 zł. jako wspólniczką do interesu. Zgierska 40, Pffefer, lewa ofic. II p.

Zaginął kwit inkasowy Powszechnej Spółdz. Kasy Kredyt. w Łodzi Piotrkowska 23, Nr. 13322 M. Estrajch na weksle łączna sumę zł. 575, który unieważnia się. 2258

Nauczyciel Szkoły Powszechnej ma wolne godziny popołudniowe, specjalność: hebrajski i przedmioty w zakresie szkoły powszechnej. B. Baran, Południowa 20 m. 36

א שפול-מאשין אויף 18 שפינדעל פירמע זילבער ליופציג צו פערקויפען, 11 ליסטאפאד 44 וו. 27 בארטניק

לעהרערין! גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטעריכט פאר ערוואקסענע אין פויליש, יודיש און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען, לאסמאן, בזשעזשינער 15.

סוחרים, פאבריקאנטען און אנגעשטעלטע, בוכהאל-טער-בילאנסיסט פיהרט האנדעלס - ביכער שטונדענווייזע אין פערשידענע בראנזשעס, לערנט אויס בוכהאלטעריע פראקטיש און גרינדליך, מאשין-שרייבען קורס 10 זל. אינפארמ. צעגעלניאנא 25 וואוינונג 35.

אנ'אנשטענדיגער יונגערמאן זוכט בעשעפטיגונג ס'קען זיין צו היטען א געשעפט. צו ערפאהרען אגדזשע-יא 11 וו. 15.

טיכטיגער ארבייטס-קראפט אלס בוכהאלטער - קא-רעספאנדענט, פערקויפער און רייזענדער, זוכט אנ'ענט-שפרעכענדע בעשעפטיגונג בעסטע רעפערענצען אפערטען אונטער „סוקצעס".

א יונגערמאן זוכט בעשעפטיגונג בײַ וואס עס זאל נישט זיין, בעקאנט אין טריקא-בראנזשע אפערטען אונ-טער „ס". 2260

א פרנסה-געשעפט. איך זוך א שותף מיט 5000 זל. צו א פראספערירנדער פאבריק. אפערטען אונטער „5000" אין דער אדמיניסטראציע.

א נייע אקרענטע מאשין ביליג צו פערקויפען צו-ליב אפרייזע. צו ערפאהרען זאכאדניא 52 וו. 19 רובין.

צו פערדינגען א פלאץ אויך ברעטער אדער אויף א לאדאווניע מיט א וואג צו וועגען, עווענטועל אויף איי-זען אדער פאר אנ'אגראדניק, נאהענט בײַ דער באהן. ערפאהרען זאגאניקאווא 41.

Sala Stylowa, Piramowicza 3, tel. 226-24
מיר מאכען בעקאנט, דאס דער ניי-רעמאנטירטער און מא-דערנער זאל ווערט פערדונגען אויף חתונות, בעלער און אנדערע אימפרעזען.

איך זוך א שותף מיט א קאפיטאל ביז 5 טויזענד זל. צו א גוט געשעפט אין בעסטען צענטרום נאוואמיעסקא אין אנ'איינען לאקאל. אפערטען אונטער „קאפיטאל".

א העפט-מאשין צו נעהען מיט דראהט „קאנטובקא" אין בעסטען צושטאנד, צו פערקויפען אין שלאסעריי אל. 1 מאי 18.

א גוטער פאכמאן פון דער טעבעל-בראנזשע און אר-גאניזאטאר, וועלכער בעזיצט בעסערע קונדשאפט, זוכט אנ'ענטשפרעכענדען פאסטען אדער שותף מיט א קאפי-טאל. אפערטען אונטער „פאכמאן" אין אדמ.

Wynajmę pokój na pracownię, jednocześnie udzielam umieszczenia do spania dla Panów miesięcznie z wszelkiemi wygodami i również od 15 Złotych dla przyjezdnych. Zachodnia 39 mieszk. 4. 2230

פרייע פאסטענס

א קוואליפיצירטע קעטלערין אויף א דיקע מאשין ווערט געברויכט בײַ קאמינסקי, פולנאצנא 26.

א לערן-מיידעל ווערט פון זאפארט געזוכט פעטרי-קאווער 257 וו. 12.

עס איז נויטיג א מיידעל אין א נאביאל-געשעפט פון זאפארט. צו ערפאהרען זאוואדזקא 26 ק. פרויס.

ס'איז נויטיג פון זאפארט א קוואליפיצירטער פע-דע ארבייטער צו צוויי מאשינען בײַ פרידמאן פאמארסקא 3.

עס ווערט געברויכט א יונגעל אויף א פעקעל אפ-טראגען צו הארנדארף, שקאלנא 1.

ס'איז נויטיג פון זאפארט א קוואליפיצירטער ריב-טעווער און א געהילף, ווי אויך אנ'ערשטקלאסיגער נייער בײַ גרינבערג שרודמיעסקא 6.

פערשידענעס

אכטונג! קאקס צום צענטראל - בעהייצונג בע-קומט מען זאכאדניא 32 אין קויהלען-סקלאד וויז-א-ווי דעם לאמבארד.

געלעגענהייטליך צו פערקויפען זינגערס אנ'אבער-לאק צו ערפאהרען זאכאדניא 52 בײַ ליפסקער.

פערטרעטערס ווערט געזוכט אויף פראווינץ מיט א קליינעם קאפיטאל צו זשארובקעס, טואלעטען-זייף און קאסמעטיק בײַ מ. שעפס, לאדז פאלודניאווא 42.

א שליטען-מאשין 8-70 ביליג צו פערקויפען. צו ערפאהרען בזשעזשינער-17 פראנט 2. שטאק וו. 10.

א יונגעל פון 17 יאהר וויל זיך לערנען רונד-טרי-קאטאזש פאר צוצאהלען געלד. ערפאהרען בזשעזשינער 5 מאנגעל.

צוליב אפרייזע פרייזווירדיג צו פערקויפען א דריי-פעדימדיגען אבערלאק אין בעסטען צושטאנד פאסט נײַ צו ערפאהרען בײַ וואלד לאטניטשא 23.

ראקאלען

צו פערמיטען פון זאפארט 2 צימער און קיך מיט וקוועמליכקייטען גלובנא 67. צו ערפאהרען בײַם וועכטער

צו פערמיטען 2 צימער און קיך ווי אויך איינצעל-נע מיט צימער און קיך מיט עלעקטריע, וואסער, אפגוס, ווי אויך געוועלבער מיט שטובען און קיכען. צו ערפאה-רען בײַ דער ווירטין זגערזשער 43-45.

צו פערמיטען 3 שטובען און קיך, 230 זלאטיס א קווארטאל, קילינסקיעגא 23 ערפאהרען בײַם וועכטער.

פון זאפארט איבערצוגעבען א לעצט צימער פאר א יונג פאר-פאלק. צו ערפאהרען בײַ וואלף איזביצקי, פול-נאצנא 18 וו. 17.

פאר 2 הערן א בעקוועם ארט צו שלאפען אין א ליכ-טיג צימער אויף פערלאנג מיט בעקעסטיגונג. פעטריקא-ווער 141 בײַ ליסמאן וו. 30.

לאזיש קענען בעקומען עטליכע יונגעליים בײַ אנ' אנשטענדיגער פאמיליע. צו ערפאהרען שרודמיעסקא 4 וו. 15 יאבלאנעק.

2 יונגעליים קענען בעקומען צו שלאפען אין א בעזונדער צימער לעגיאנאוו 5 וו. 36.

עס איז דא אפצוגעבען א גרויס צימער פאר א פאר-פאלק אדער פאר 2 אנשטענדיגע יונגעליים זעהר ביליג. צו ערפאהרען פאדזשעטשנא 27 2-טער שטאק, וו. 13.

צו פערדינגען אנ'איינגעפיהרט קאלאניאל-געוועלב זאוואדזקא 44. צו ערפאהרען אויפ'ן ארט.

א בעסערער יונגערמאן קאן בעקומען אנ'ארט צו שלאפען עווענטועל א בעזונדער צימער בײַ אנ'אנשטענ-דיג פאר-פאלק. צו ערפאהרען גדאנסקא 76 וו. 34.

צו פערמיטען א פראנטאווע שטוב מיט א קיך מיט אלע בעקוועמליכקייטען. צו ערפאהרען שטערלינגא (נא-ווא-מארגאווא) 5 בײַם ווירט.

צו פערגיגען א שטוב מיט א קיך אויף נאוואמיעסקא 29, פראנט 3 שטאק, וו. 7 66 זל. א קווארטעל דירה-געלד.

פון זאפארט אפצוגעבען א האלב געוועלב אויף נא-וואמיעסקא גאס. צו ערפאהרען ציגעל-גאס 15 וו. 31.

צו פערמיטען אויף פראנציסקאנער גאס זאפארט א שטוב אויפ'ן ערשטען שטאק און אויך א גרויס פראנט-געוועלב, א יאטקע, וואס האט עקזיסטירט 12 יאהר. עס קען זיין אויף אנדערע זאכען אויך. צו ערפאהרען אויף פאמארסקא גאס 35 בײַ. א. צוקערמאן.

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub
Czcionkami i druk rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

ער און זי

קאפיטעל פון ראמאן „ניו-יארק״

— .1 —

נתן, הילל, און זכריה האבען געווארט ביז קריינדעל איז געקומען צו זיך, איהר ביטער געוויין האט זיי דורכגענומען און געצווינגען צום דיל, לאנג האט זי געוויינט, עס האט זיי דערמאהנט די לוויה, הילל מיט זיין געזונטער נאטור, וואס איז פריהער פון אלעמען פריי געווארען פון יתום-געפיהל: ער, וואס האט נאך מיט א פאר חדשים צוריק אנגעהויבען צו פערבויגען דאס קדיש זאגען נאך דער מאמע, — איהם האט דער שוועסטערס געוויין ביזן געד ריהרט, בשעת קריינדעל האט פערבראכען די הענט און אנגעהויבען צו יאמערען, — האט הילל ביי זיך געמאכט פלענער, ווי דער שוועסטער צו בערוהיגען.

ווען קריינדעל האט זיך אראפגעלאזט אויפן בעטעל ביי די פענסטער, אין הדייען צונויפגעדרעהט, בעגראבען דאס פנים אין קישען, און אלע ווייליע אויפגעשווידערט פון אינערליכען פיין, וואס האט זיך צום דרויסען געריסען, — איז הילל צו איהר צוגעגאנגען, געזעצט זיך לעבען איהר און געגלעט איהר קאפ.

— הער אויף, קריינדעל, — האט הילל מיט א ציטער אין שטים געבעטען, — נעהם זיך נישט אזוי דאס לעבען, נישטא צוליב וואס זיך אוועק־הרגענען... פאר די עלטערע קינדער זאלסטו קיין איין טרעהר נישט פערלירען; און פאר די יונגערע וועגען — אויך נישט. אלע ארבייטען צוביסלעך; דער טאטע פערדינט אויך א פאר דאלער א וואך; ס'איז תחילת געוועזן אנ'עוולה וואס מיר האבען אויף דיר אנגעווארפען די גאנצע שטוב. קיין היים ווי עס איז געוועזן אין רוסלאנד, וועט דא סיי־ווי שוין נישט זיין, קיינער האט עס דא נישט געפונען... און איך זאג דיר, קריינדעל,, מ'בעדארף עס נישט. ביזט יונג, ביזט אזוי בערעכטיגט ווי יעדער איינער א טראכט צו טון וועגען זיך. דא טארסטו נישט זיין געפאלען ביי זיך ... הערסט, קריינדעל, וואס איך רעד צו דיר?

ווען הילל האט גערעדט, האט קריינדעל איינגעהאלטען דעם אטעם און זיך איינגעהערט. עס האבען זיך צו זייטע ווערטער גוט צוגעהערט נתן און זכריה, זיי האבען צו דעם נארנישט צוגעגעבען: געווארט, קריינדעל זאל קומען צו זיך און אויפהויבען דעם קאפ.

לאזט זיך אויס, אז שלמה, וואס איז אוועק אין צווייטען צימער — איז נישט געשלאפען, ער איז אריינגעקומען מיט שלאפעריגע טריט; איז געוועזן נאך בלייכער, ווי זיין שטייגער די לעצטע טעג. קען מען מיינען אז ער האט אויך געוויינט. די אויגען זענען ביי איהם געוועזן רויט. אנגעשטרענגט, ער האט זיך אנידערגעזעצט קעגען איבער און געשוויגען, מיט די אויגען צום דיל.

— כ'האב געמיינט דו שלאפסט... — האט זיך נתן אפגערופען, און ווי צום ערשטען מאל וואלט ער איצט בעמראכט שלמה'ס אויסזעהן, — האסטו געהערט ווי קריינדעל האט זיך דא געמאכט נאריש?

— נישט נאריש, — האט שלמה געענטפערט, און האט די אויגען פון דיל נישט אויפגעהויבען, — אויב זי וויינט, מוט איהר מסתמא וועה. כ'געדענק גוט, אינדערהיים האט קריינדעל פאר אבי־וואס נישט געוויינט.

— וואס זשע, מיינסטו, זאל מען טון? כאטש די ביזט אוועק ארבייטען ביי ציגארען און גיסט דיין געזונט אוועק, אפשר ווילסטו איבערגעהן צום מאטענס פלאן? ...

— איצטער איז נישט קיין רייד פון מיר; איצטער האט עס איננאנצען צו טון מיט קריינדלען, זי האט זיך דערשראקען פאר עפעס אנדערש; און איך זאג ס'איז א גרויסע עוולה, וואס איהר האט אנגע הויבען אזוי קוקען אויפן טאטען.

— קיינער קוקט אויף איהם נישט שלעכט.

— כ'מיין וואס איהר זענט חושד, אז ער טראכט חתונה האבען.

— איך קוק נישט אויף איהם קרום, שלמה, — האט זיך נתן געוועהרט, — אויב איך קוק אויף עמי צען קרום, איז עס קודם כל — אויף מיין האלבען צווילינג, אויף דניאל'ן, וואס איז דא געווארען אפ־געראטען פון אונז אלעמען... וואס האט אנגעהויבען צי חשבונען יעדען גראשען, וואס ער פערדינט, און יעדען גראשען וואס ער גיט אויס.

— זאל עס דיר אויך נישט ארען, קוק זיך איין, אויף מיר, וועסטו זיך דערוויסען וואס מיט דיר קאן ווערען, נישט נאר ביי ציגארען ווערט מען אן דאס געזונט פאר דער צייט, געה אריין אין שפיטאל, וואו איך בין געוועזן מיט א פאר טעג צוריק וועסטו זעהן, אז געווג הוסטערס קומען פון די סוועטשאפס אויך; אפשר פון דארטען קומען מעהר ווי פון אומעטום! אויב הילל וויל בעסער גראבען די ערד, צי אויסלא־דען שיפען, אבי נישט זיצען אין גהינום און נייען העמדער; אויב דניאלן גלוסט זיך בעסער זיין א פעדלער — איז אויך נישט קיין עוולה... אונטערציגען האט מען געדארפט אלע שפעטער, אז קיין שריד ופליט! — — —

— אזוי, שלמה, אז דו רעדסט געפעלסטו מיר. אזוי קלעהר איך אויך, כ'האב דער פיאוקע, דעם חלפן, גלייך אין פנים אריינגעזאגט... בלוטזויגערס האבען זיך דא אויף דער איסט סאיד בעזעצט און נאגען אונזער בלוט אויס!

— אויב דו פערשטעהסט אזוי, טא פארוואס קוק־סטו קרום אויף דניאלן?

— ער איז א חזיר; ער האט היינט גערעדט ווי א חזיר. אויב קריינדעל האט צוליב דעם אפשר גע־וויינט, פיהל איך זי מיט. ער איז א חזיר, אויב ער נעהמט פלוצלונג און מאכט א חשבון, אז ערגעץ־וואו אנדערש וואלט ער געקאנט וואוינען פאר דריי דאלער א חודש און קריגען נאך א צולאג — וועש וואשען און שבת-עסען!

— .2 —

ביי די ווערטער האט קריינדעל אויפגעהויבען דעם קאפ, איהר פנים, איהרע אויגען — אויסגע לאשען; די ליפען, ווי אנגעשוואלען, זי האט אנגע־שטעלט די טרויעריגע אויגען אויף שלמה'ן. זי האט געוואלט ער זאל נאך רעדען; שוין לאנג, אז זי האט שלמה'ן נישט געהערט רעדען בכלל, ווען שלמה קומט אהיים פון דער ארבייט אנ'אויסגעמאטערטער — פערקלייבט ער זיך אין פינסטערען צימער און שוויגט.

שלמה האט אויפגעהויבען די אויגען צו קריינד־לען,, מיט א בלאסען שמייכעל, אבער גוטמוטיג האט ער געזאגט:

— דו, קריינדעלע, טוסט א נארישקייט, וואס דו נעהמסט זיך דאס לעבען צוליב אונז, ביזט די יונג־סטע, און מען קאן מיינען דו ביזט די עלטסטע, און שלעפסט אונז אלעמען אויף דיינע פלייצעס, וואס נע שעהן איז שוין געשעהן. צוריק קיין רוסלאנד קלייבט זיך קיינער פון אונז נישט. כאטש דא איז דערוויל ביטער ווי דער טויט, פשוט, מ'איז דא געווארען ווי די ערד; מען טרעט דא אויף מענשען ווי אויף מיסט, הלוואי נעהמט דער טאטע און האט חתונה מיט ע־מיצען, און זאל איהם ווערען גוט... צוליב דעם, קריינדעל האסטו נישט געדארפט וויינען.

איצטער, כאטש שלמה האט אזוי קלאר דערצ[...] דאס וואס צוליב דעם איז זי מיט א פאר שעה[...] העראויפגעטרייסעלט געווארען ביז צו די טי[...] שען פון איהר לעבען, האט זי דאס איצטער גאנ[...] היג אויסגעהערט, פערקעהרט זי האט געוואלט געוואלט, פערקעהרט זי האט געוואלט גען דעם נאך עפעס הערען; זי האט געוואלט, מיצער פון די קינדער זאל אויפקלערען איינא[...] דאס וואס האט מיט א ווייליע פריהער אזוי שרעק[...] און טראגיש אויסגעזעהן.

— זאגט מיר, קינדער, — האט קריינדעל רעדט אויף דער זייט פון נתנ'ען. — ווי אזוי דאס אויך נאר אין קאפ אריינגעקומען?

—מחמת דער טאטע האט אנגעהויבען גאר גער אויסצוקוקען, זיכט ער איז אוועק אין שאפ ביטען.

— אפשר איז דאס פשוט דערפאר וואס ער ה[...] אנגעהויבען פערדינען..

— אפשר אביסעל צוליב דעם אויך.. ו[...] שוויינסטו, זכריה — האט נתן מיט האלב־געל[...] טער זיך געווענדעט צום איינגעקארטשעטען זכרי[...] וואס איז געזעסען לעבען שלמה'ן —ארבייטסט ד[...] אויך אין דעם אייגענעם שאפ וואס דער טאט[...] דערצעהל קריינדלען, ווער ס'וועט אונזער שט[...] מאמע זיין.

— הא ?! — איז קריינדעל אויפגעשפרונג[...] און צוגעלאפען צו זכריהן, — ווער איז עס, זכריה[...] אימיצער פון שאפ? . . .

— כ'ווייס נישט פון גארנישט... — האט זכר[...] זיך אפגעטרייסעלט פון גאנצען ענין.

— נתן, כ'בעט דיך דערצעהל, וואס דו ווייסט[...] — איז קריינדעל צוגעשטאנען צו נתנ'ען.

נתן האט גענומען קריינדלען צו זיך אויבען שו[...] האט זי אונטערגעהאצקעט, דערנאכדעם האט [...] איהר מיט ליבשאפט אנגעקושט אין ביידע באק[...] און גערעדט צו איהר. ווי צו א יונגער קינד:

— הכלל שוועסטער, מיינע, א קוה איז געפלו[...] גען, כאטש ס'איז נישט געשטויגען און נישט גע[...] פלויגען... יעדען איז אנגעוויזען זיין וועג, איינס[...] וואס מען טאר נישט פערזעהן. נעהם דיר עס, שווע[...] סטער קריינדעל, אריין אין זינען, מ'איז אין א נ[...] לאנד, און מען טאר פון נארנישט נישט אפשטעהן[...] זכריה לערנט זיך אין דער שטיל ענגליש, — אי[...] גוט.

— איך לערן זיך גלייך מיט איהם.

— דאס ווייס איך, קריינדעל; מיר'ן נאך מי[...] דניאל'ן אויך אויסקומען, ער לויפט נאך נישט פו[...] שטוב. דער טאטע האט נאך דערוויל נישט חתונה[...] און הילל געהט נאך דערוויל נישט אוועק לעבען מי[...] די קאמוניסטען, און עסען גראז... טשוכע זיך אוים[...] דעם טאטען וועלען מיר נישט לאזען עפענען קיין[...] סוועט־שאפ דא אין שטוב, שלמה'קע איז נאך אויך[...] נישט קיין פערפאלענער, אזעלכע שפעער ווי חלפנ'ס[...] וועט מען אונטערמינעווען מיט דער צייט... נאר גע־דולד, הילל!

נתן האט אויפגעמונטערט אלעמען; אויף די גע־זיכטער האט זיך בעוויזען א בערוהיגטער שמייכעל; עס איז אין שטוב ממש לויטערער געווארען.

דערוויל האבען זיך דערהערט טריט הינטער דער טיר; אימיצער האט געזוכט און געטאפט די טיר.

הילל איז אויפגעשטאנען, זעהן ווער בלאנדושעט דארטען; ער האט אויפגעעפענט און אין דער א־פענער טיר, מיט א ברייטען שמייכעל אויף איהר פנים — איז געשטאנען ריוועטשע די ליטוועטש־קע! . . .

(סוף זונטאג)

פון פרי״ץ הירשב[...]

מישא טראַיאַנאָוו

האַרבסט - צייט אין מיין שטעטעל

א. גרויע, אומעטיגע, רעגענדיגע האַרבסט נעכט
אין מיין שטעטעל, זענען די בלאַטעס שוין טיף און געדעכט
אין צעווירענע שטיוועל טאַפּטשען די יודען ארום מארק
רעדען צווישען זיך אראַפּ פון האַרץ, ציילען אויס די גרויע זאָרג.

די גרויע זאָרג פון אַלע טעג, וואָס דריקט ווי א לאַסט, דאָס געמיט,
ווערט גרעסער צום ווינטער, ווען דער ווייסער פראָסט אין פענסטער בליט
די מאַמעס זיצען ביי טונקעלע נאַפט-לעמפּ, לאַטען וועש, פון זאָרג די קעפּ געבויגען
פונוואַנעט וועט זיין פאַר די קליינע קינדער אין די פרעסט צו דערוואַרעמען דעם אויווען.

אין פוסטען מאַרק שטייען די יודען, גענעצען ארוים פון די ליידיגע קראַמען
וואַרטען אָפּ אין גאַנצען טאָג אויף א נס, עמעץ זאָל מיט א זילבערנעם גילדן קומען
נאָר עס גייען איבער די שוועלען פון אַלע שטעט אָפּגעריסענע בעטלער מאַנען נדבות
א ווען זיי וואָלטען כאָטש געקענט זיך אויסלאַכען מיינע יודען פון דעם ביטערן קאַטאָוועס

קומט צו פאָהרען א פאַרפרווירען פויערל אין שטעטעל אריין
פערקויפען א זעקעלע קאַרטאָפּעל, א הייפעלע ליין
שטעלען זיך יודען ארום דעם פוהרעל, ציפּען ארויס א שטרוי.
גלאָצט דאָס פויערל תמעוואַטע. גלאָצען די יודען אויך אזוי.

האַרבסט-צייט אין מיין שטעטעל ליגט אויף אַלעמען אזא וויסטע חשכות
א גרויער הימעל הענגט איבער די הייזלעך ווי עס פּיקעוועט דער דלות,
אז גאָרנישט איז דאָ וואָס צום טוען, מיט וואָס גייען אוועק די טעג
די יונגען וואָס שטייען אָפּ פאַרן פענסטער גאַנצע שעה'ן קוקען ארויס אין ענגען הויף;
א ווען זיי וואָלטען כאָטש געקענט חלומען צו לאָזען זיך אין ווייטען וועג...

אין מיין שטעטעל דרייען זיך ארום יונגען גאַנצע טעג פוסט און פּאַס
שפּילען אין דאָמינאָ ביז האַלבער נאַכט אין שמוציגע שענקען רעדען גראַבע רייד
ווערען ווילד און צעלאָזט פון פוסטען ליידיג גייין ווי הינט פון דער יאַטקע גאַס
און די פרומע טאַטעס קוקען דאָס צו, ווערען פון די קרעכצען גרוי פאַר דער צייט

אין צעבראָכענעם בית-המדרש לייזיקן זיך ביים אויוון אָרימעלייט
גאַנצע היימען, צוזאַמען א טאַטע, א האַלב טוץ קינדער און א ווייב
שילטען מיט וויסטע קללות, די פרומע נגידים פון שטעטעל וואָס פערשליסען צום
מיטאָג די טיר
דערציילען זיך מעשיות, טרייסטען זיך, אויף זיי וועט נאָך קומען אזוי א צייט,
זיי וועלען זיך ארומשלעפען מיט די קינדער נאָך א שטיקעל ברויט ווי מיר...

Dr.
Wołkowyski
ציגעל-גאַס 11, טעל. 238-02
ספּעצ: פאַר טריפּער, סיפיליס און הויט-קראַנקה.
בעהאַנדלונג פון מענער-שוועכע.
נעמט אָן אין פון 8—11 בייטאָג און 4—9 אָוונט

Doktór
Z. Henrykowski
ספּעציאַל-אַרצט פאַר וועגערישע
הויט-קראַנקהייטען און מענער-שוועכע
9 טראַוגוטאַ 9
טעל. 262-98
נעמט אָן פון 8—11 און פון 6—9 אָוונט.
זונטאַג פון 9 פריה ביז 12.30 בייטאָג.
פאַר פרויען א ספּעציעלער וואַרטע-זאַל.
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזן

הונדערט יאהר חברה תנ״ך אין לאדז

דער פערטער טאג פונם חודש חשון איז א היסטא־רישע דאטע אין יודישען לאדז. ווארום אין דעם טאג מיט הונדערט יאהר צוריק איז אין לאדז געגרינדעט געווארען די „חברה תנ״ך״ וועלכע עקזיסטירט ביזן היינטיגען טאג.

פאר מיר ליגט דער פינקס פון אט דער חברה, וואס איז דעמאלט געמאכט געווארען דורכן אמאליגען לאדזער רב ר׳ יחזקאל נאמבערג זצ״ל. אינם ערשטען בלאט זענען פערצייכענט 15 פאראגראפען, תקנות, וועלכע אלע מיטגלידער פון דער חברה זענען פערפליכטעט צו האל־טען, די תקנות וועלכע זענען געשריבען אין א העברע־אישער שפראך, ווי רבנים פלעגען אין יענער צייט שריי־בען, טון אפשפיגלען די דעמאלסדיגע עקאנאמישע און גייסטיגע לאגע פונ'ם יודישען לאדז. מיר ווילען אלזא אט די 15 תקנות אין דער יודישער שפראך איבערגעבען:

1) יעדערער מיטגליד פון דער חברה איז פערפליכטעט וועניגסטענס יעדען שבת נאך חצות צו קומען אין בית המדרש כדי צו הערען דעם שיעור מקרא וואס מען לערנט דארט. אין פאל עמיצער וואס וועט זיין אין דער היים און וועט נישט קומען צום שיעור דער מוז בעצאהלען א האלבען גילדען קנס. דאס האבען אויף זיך גענומען אלע חברים, אז דעם האלבען גילדען קנס זאלען זיי באלד זונטאג בעצאהלען.

2) די מיטגלידער זענען פערפליכטעט צו דינגען ע־מיצען וואס זאל מיט זיי לערנען תנ״ך יעדען טאג צווישען מנחה און מעריב, און אין שבת קודש די פר־שה פון דער וואך. אויך האבען זיך אלע מיטגלידער פער־פליכטעט בנדר גמור צו קומען יעדען טאג צום שיעור.

3) יעדערער פון דער חברה איז פערפליכטעט צו גע־בען 3 גראשען (גדולים) צום אויסהאלט פון אט דער חברה.

4) ווען אימיצער פון דער חברה וועט האבען יאהר־צייט, מוז ער געבען פאר דער חברה 18 גראשען, דערפאר האט ער דין קדימה (פארצוג) צו זאגען רבנן קדיש נאכן לערנען פונם שיעור.

ווען אימיצען פון דער חברה וועט געבוירען ווערען א טאכטער, און וועט איהר א נאמען געבען, מוז ער אויך געבען פאר דער חברה 18 גראשען. ווען עמיצער פון דער חברה וועט זיך מאכען א נייעם מלבוש, מוז ער געבען דער חברה, פון א וואכענדיגען מלבוש 6 און פון א שבת׳דיגען מלבוש 18 גראשען.

5) ווען ס'וועט זיך ח״ו טרעפען מיט עמיצען פון דער חברה א צרה שלא תבוא, זענען די חברים פערפליכ־טעט ביי איהם צו לערנען פאר זיין נשמה וועגען און דאוונען די גאנצע שבעה. די גבאים זענען אויך פערפליכ טעט צו שיקען צום אבל סעודת הבראה.

6) די חברים האבען אויף זיך גענומען מיט זייער גוטען ווילען אין פאל ס'וועט עמיצער האבען מיטן אנ־דערען א סכסוך, סיי בנוגע געלד-זאכען, סיי בנוגע בעליי־דיגונגען, צו געהן צו יודישע דיינים, איידער ער וועט געהן צום גויאישען סאנד, און צו פאלגען דעם פסק פון די דיינים.

7) די חברים האבען אויף זיך גענומען אז זיי זאלען נישט אויפהאלטען דעם מיטגלידס-ביטראג לענגער פון 4 וואכען, דהיינו, 2 פייעם און נישט מעהר.

8) אויך דאס האבען די חברים אויף זיך גענומען, אז זיי זאלען נישט אום שבת קומען אין שוהל אדער אין בית המדרש אריין זייענדיג אנגעטון אין קאשקעטען.

9) ווען עמיצער פון די חברים פערלאנגט אז זיין זוהן זאל אויך זיין א מיטגליד פון דער חברה, מוז ער פאר איהם צאהלען 3 גראשען וועכענטליך מיטגלידס־ביטראג.

10) אין פאל ס'וועלען זיך אנשליסען נייע מיטגלי־דער צו דער חברה, מוזען זיי געבען איינקויפס-געלד לויט די גבאים און ס'רוב מיטגלידער וועלען זיי אפשאצען, און די גבאים זענען פערפליכטעט זיך פריהער צו בערא־טען מיט די גבאים פון דער חברה קדישה, אויב דער בעטרעפענדער איז ראוי, זיך אנצושליסען אין דער חברה תנ״ך. און חוץ איינקויפס געלד מוז ער געבען דעם לאדזער רב, המא״הג אב״ד, 2 גילדען פארן איינשרייבען.

11) אויך האבען די חברים אויף זיך גענומען נישט זיך מוגע זיין פון צו געבען געלד די מענשען, וועלכע געהען ארום יעדע וואך קלויבען געלד פאר דער חברה קדישה, חברה גמילת חסדים, תלמוד תורה און נר תמיד. אויך מוזען די מיטגלידער געבען פון זייער טאש געלד אויף 2 קלאפטער האלץ יעדערען חודש און ליכט, כדי צו בעהייצען און בעלייכטען דאס בית המדרש.

12) אין פאל עמיצער פון דער חברה וועט עובר זיין אויף די דערמאנטע תקנות אדער ער וועט זיך שלעכט פיה־רען סיי בנוגע פון איין מענש צום אנדערן, סיי בנוגע צום אויבערשטען, בין אדם למקום, דעמאלט זענען די גבאים פערפליכטעט די זאך פארלייגען דעם לאדזער רב, און ער זאל די זאך בעטראכטען צוזאמען מיטן גבאי פון דער חברה קדישה. ווי זיי ביידע וועלען בעשטימען אזוי דארף מען מקיים זיין.

13) אין יעדערען חול המועד פסח דארפען די חברה לויט אויסוועהלען בוררים, און די בוררים זאלען אויס וועהלען גבאים, וועלכע מוזען זיין 2. און די בוררים מו זען אויך אויסוועהלען א רואה־ חשבון. פון די בוררים אליין מוז נאר זיין איינער א גבאי. אויך האבען די חברים אויף זיך גענומען צו פאסטען כ׳ סיון פון יע־דערען יאהר און דעמאלט זיך צו פערזאמלען אין בית המדרש.

14) די גבאים זענען מחויב איינצושרייבען אין א בוך אלע הוצאות און הכנסות פון דער חברה. די ספרים וואס די חברה וועט קויפען געהערען דעם בית המדרש. נאר די חברים האבען צו זיי א דין קדימה.

15) אין יעדערען שמחת תורה זענען די גבאים פער פליכטעט צו מאכען א סעודה פאר דער גאנצער חברה. אבער די הוצאה אויף דער סעודה טארען די גבאים נישט נעמען פון דער חברה קאסע, נאר יעדער מיטגליד מוז עקסטרא געבען צושטייער צו דער סעודה, לויט ווי די גבאים און ס'רוב פון דער חברה וועלען איהם אפשאצען. און די חברים פון דער חברה תנ״ך טארען נישט געהן מיט כבוד התורה, איידער ס'געהען די חברא קדישא און בקור חולים, דערפאר וואס זיי האבען א קדימה צום כבוד התורה.

די אלע דערמאהנטע תקנות האבען אויף זיך גענומען מקיים צו זיין אלע מיטגלידער פון דער „חברה תנ״ך, וואס זיי האבען מיט זייער אונטערשריפט בעשטעטיגט. ב״ה היום יום ג׳ ד׳ מרחשון תקצ״ו לפ״ק.

ווי ס'זעהט אויס פון די דערמאנטע תקנות, האט זיך דעמאלט די „חברה תנ״ך״ געהאלטען אינם שטעטישען בית המדרש אבער זייט פיל צענדליגער יאהרען האט שוין די חברה איהר אייגענעם לאקאל נעבען דעם אלטשטעטי־שען בית המדרש, וואו ס'ווערט יעדען טאג געדאווענט און בין מנחה למעריב געלערענט. מאקע לויט די ערשטע געמאכטע תקנות. אבער ס'מוז בעמערקט ווערען אז נישט דער תנ״ך ווערט דארט געלערנט און געפארשט, ווי עס זעהט אויס לויט איהר גרונד-נאמען, נאר א מגיד, טאקע א תלמיד חכם, לערנט „עין יעקב״ און מדרש. יעדענ־פאלס האט אט די חברה זייט איהר הונדערט יעהריגער עקזיסטענץ געהאט א גוטע השפעה אויפן יודישען לאדז וואס ס'מעג היינט אויסגעדריקט ווערען.

פ. ז. גליקסמאן

ניי'ער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

ניי'ער פאלקסבלאט

פרייטאג, 1 נאוועמבער
ה' מרחשון תרצו

זון-אויפגאנג 6.31
זון-אונטערגאנג 4.07
ליכט-צינדען: 4,00

אבאר - רשימה פון יאהרגאנג 1915

(א׳ מארגן, שבת, דעם 2. נאוועמבער דארפען ... שטעלען צו דער פאבאר-רשימה אין מיליטער-... אויף פיעטריקאווער 165 די מענער פון ...הרגאנג 1915, וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון קאמיסאריאט מיט די פאמיליעס, וואס הויבען ... אן מיט די אותיות:

A B

...ן פון 12. קאמיסאריאט – מיט די אותיות:

A B C D E F G H Ch I J

מ'דארף מיט זיך מיטברענגען א פערזענלי-...ען דאקומענט און א רעגיסטראציע-שיין.

דער לאדזער וואיעוואדע איז ווארשא

דעם 29 און 30 אקטאבער ה. י. האט דער ה' ...יאיעוואדע, אלעקסאנדער האוקע-נאוואק געווילט ...ין ווארשא וועגען אמטליכע ענינים.

...פאר'ן קומען פון דער צווישן-מיניסטעריאלער קאמיסיע קיין לאדז

ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט קומט די קו-...מענדיגע טעג א צווישען - מיניסטעריאלע קאמיסיע פאר דער צוזאמענארבייט מיט די ווירטשאפטליכע זעלבסטפערוואלטונגען.

די צווישען - מיניסטעריאלע קאמיסיע וועט אפהאלטען קאנפערענצען מיט אלע סעקציעס פון דער לאדזער האנדעלס - קאמער און האנדווערקער-קא-מער.

פאר דער קאנפערענץ מיט דער מיניסטעריאלער קאמיסיע האט די האנדווערקער-קאמער אויסגעהערט די מיינונגען פון די פארשטעהער פון פאלגענדע פא-כען: שניידער, וועש-נעהערינס, שטריק-פאך, בעדנער פאך, קעסעל-מאכער, בעקער, קצבים, טישלער, שלא-סער, גלעזער און פריזיער.

די נעכטיגע פייערונגען

אין שייכות מיט'ן אפשפארונגס-טאג אין לאדז

(א) נעכטען האט זיך אין לאדז אנגעהויבען דער „אפשפארונגס-טאג'..

לאקאלען און בנינים פון אפשפארונגס- און קרעדיט - אינסטיטוציעס זענען צונעפוצט געווארען מיט גרינס און מלוכה-פעהנער.

אין אלע שולעס האבען די לעהרער אפגעהאלטען געלעגענהייטס - געשפרעכען מיט די קינדער, וועל-כע האבען אויך בעקומען פראפאגאנדע פלוג-בלעט-לעך וועגען דער בעדייטונג פון שפארזאמקייט.

אויף די עפענטליכע פלעצער האבען געשפילט מיליטער - ארקעסטער, און פון לאסט-אויטאס זענען איבער דער שטאט געווארפען געווארען פלוג-בלעט-לעך.

ווי אזוי פערלירט מען די שטייער-הנחות?

פון אדוו. ע. שעסקין.

— וואס איז געשעהען?

און ס'איז געשעהען א „גאר פשוטע זאך„ אין דעם צירקולאר פון 18. יוני איז פערהאן א קליי-נער פונקט 8, אויף וועלכען קיינער האט נישט גע-לעגט קיין אכט און וועלכער האט אבער געברענגט צו דער צוריקציהונג פון די הנחות...

אין דעם פונקט 8 ווערט געזאגט: „דער שטייער-צאהלער פערלירט נישט די רעכט אויף הנחות, אויב דאס פונאנדערלעגען אויף ראטעס פון די לויפענדע שטייערען איז פארגעקומען אויף א ביטע, וועלכע איז אריינגעטראגען נאך איידער דער צאהלער האט בעקומען „אנאופאמניעניע“, אויף יו-דיש לשון הייסט עס, אז אויב די ביטע וועגען רא טעס איז אריינגעגעבען געווארען נאכ'ן בעקומען די „אופאמניעניע“, פערלירען די צאהלער די הנחות. דאס געזעץ פון 15. אפריל האט וועגען דעם גאר נישט גערעדט, קיינער פון די שטייער-צאהלער האט נישט געקענט פאראויסזעהען אין יוני, אז נאך 2 חדשים וועט דאס פינאנץ מיניסטעריום ארויסגע-בען א צירקולאר מיט אזא פונקט 8. יעדער וועל-כער האט בעצאהלט ביז'ן 1. יוני דעם אפגעשאצטען שטייער, האט בעקומען ראטעס אויף די לויפענדע שטייערען, ווייל מ'האט אפילו נישט געקענט טראכ-טען וועגען דעם, אז מ'זאל גלייכצייטיג בעצאהלען די אפגעשאצטע סומעס און לויפענדע שטייערען יעדער איז געקומען אין שטייער-אמט נאך די רא-טעס, נאכדעם ווי ער האט בעקומען די „אופאמני-ניע“, דאס האט זיך פראקטיצירט שטענדיג און אר-מעטום. דער שטייער-אמט האט זעהר גערן גע-געבען די ראטעס אויף די לויפענדע שטייערען און דער רעזולטאט איז געווען אזעלכער, אז... דער שטייער-צאהלער האט פערלוירען די הנחות, איך קען פאלען, ווען דער צאהלער פון היי'ער-שטייער, נאכדעם ווי ער האט ביז'ן 1. יוני אפגעצאהלט א גרעסערע סומע פון דעם אפגעשאצטען שטייער פארן יאהר 1934, האט נאכ'ן בעקומען אנ'אופאמניעניע פאר'ן יאהר 1935, מאטיווירט דאס דערמיט, אז ער האט בעצאהלט די אפגעשאצטע סומע, געניסט פון דער הנחה און קען נישט גלייכצייטיג ערלעדיגען אויך די לויפענדע ראטעס.

דער שטייער-אמט האט איהם נישט געמאכט קיין שום בעווארעניש, האט איהם נישט געמאכט קיין שום בעמערקונגען, אז צוליב די ראטעס וועט ער פערלירען די הנחות. ער האט בעצאהלט די רא-

דעם 15. אפריל ה. י. האט דאס פינאנץ מיני-סטעריום פערעפענטליכט „אנ'אמנעסטיע“ אויף פער-לעגענע שטייערען. דער מלוכה-פרעזידענט האט ארויסגעגעבען א פעראָרדנונג, לויט וועלכער די אלע וואס יועלען ביז'ן 1. יוני בעצאהלען אזוי פיל שטייער אויף וויפיל זיי זענען אפגעשאצט געווארען פאר'ן ביודזשעט-יאהר 1934|35 וועלען בעפרייט ווערען פון דער פליכט צו צאהלען די אלטע פער-לעגענע שטייערען, די דאזיגע פערלעגענע שטייערען וועלען בהדרגה אנולירט ווערען ביז 70 פראצענט פון זייער הויך.

אנ'אומבעדינגטער תנאי צו קענען געניסען פון די דאזיגע הנחות איז דאס פינקטליכע צאהלען פון די לויפענדע שטייערען, די שטייער צאהלער זענען וועגען דעם דאזיגען געזעץ געווען גענוי אינפארמירט, וועגען דעם האט געשריבען די פרעסע, מ'האט געהאלטען פארלעזונגען און יעדער, וועלכער האט געקענט און וועלכער האט נישט געקענט האט זיך בעמיהט ביז'ן 1. יוני צו בעצאהלען דעם אונטערשיד פון דער נישט-בעצאהלטער אפשאצונג, כדי צו געניסען פון די דערמאהנטע הנחות.

איך קען שטייער-צאהלער, וועלכע האבען זיך פערחובט, צאהלען גרויסע פראצענטער, כדי צו קענען געניסען פון וואוילטאט פון דעם געזעץ.

דעם 18. יוני איז ערשינען א צירקולאר פון פינאנץ-מינ. וועלכער האט געגעבען די צאהלער, וואס האבען נישט בעוויזען צו בעצאהלען די אפגעשאצטע סומע, די מעגליכקייט דאס צו ערלעדיגען ביז'ן 15. יולי, צורעכנענדיג 10 פראצענט. איך קע ן אזעלכע, וועלכע האבען אויך דערויף מסכים געווען, אבי צו האבען אפגעהאלטען די איבריגע 90 פראצענט פון די פערלעגענע שטייער-חובות, ווייל פאר פיל פון זיי איז דאס געווען א פראגע פון עקזיסטענץ, א פראגע פון לעבען און טויט.

— און וועגען דער ערלויבניש צו בעצאהלען ביז'ן 15. יולי זענען די צאהלער געווען אינפאר-מירט דורך דער פרעסע און ווירטשאפטליכע פער-איינען און זיי האבען געטון אלץ וואס איז געווען אין זייער כוח, און נאך איבער די כוחות, אז זיי זאלען נישט אדורכלאזען דעם דאזיגען טערמין...

און ווען אלץ איז שוין געווען געטון, ווען די שטייער-צאהלער האבען געקענט זיצען בשלוה און אנהויבען צו צאהלען די לויפענדע שטייערען איז געשעהען עפעס אונערווארטעטעס. די שטייער-אמטען האבען אנגעהויבען צוריקצוציהען די הנחות, האבען אנגעהויבען צו מאכען עקזעקוציעס אויף אלטע שטייערען, וועלכע האבען שוין געדארפט געלעגט ווערען אין ארכיוו אריין.

טעס און דערמיט האט זיך דאס געענדיגט, דערין איז אויך נישט געווען קיין שולד פון שטייער-אמט, ווייל אויך דער רעפערענט האט נישט געקאנט פאר-אויסזעהען, אז נאך 2 חדשים וועט דאס פינאנץ-מיניסטעריום אנגעהמען אזא מאדנע שטעלונג און וועט זי אנווענדען אויך אויף צוריק.

און אזא שטעלונג איז באמת מאדנע, ווייל זי שטיצט זיך אבסאלוט נישט אויפ'ן געזעץ פון 15 אפריל, איז א פרייע און כ'וואלט געזאגט, נישט ריכטיגע אינטערפרעטאציע פונ'ם געזעץ, וועלכע אנולירט דאס גאנצע געזעץ...

דער ארט. 8 איז נישט געבליבען איין און איינ-ציג, שפעטער איז געקומען א נייע אינטערפרעטא-ציע פון פינאנץ מיניסטעריום, אז מיט דעם פינקטלי-כען צאהלען פון די לויפענדע שטייערען מיינט מען אויך די פארצאהלונגען פון הכנסה-שטייער און די „זאליטשקעס“ אויף אומזאץ-שטייער. און ווי-דער זענען די צאהלער געשטעלט געווארען פאר א געשעהענעם פאקט און האבען, אהן שום חטא, פערלוירען די הנחות.

די דאזיגע פארשריפטען, וועלכע זענען ארויס-געגעבען געווארען דורכ'ן פינאנץ-מיניסטעריום, זע-נען ספעציעל נישט פאפולאריזירט געווארען, דער גרעסטער צאהלער האט וועגען דעם נישט געוואוסט און ווייסט אפילו ווייטער נישט. זיצט זיך א מענש רוהיג, גליקליך, אז ער האט נישט קיין פערלעגענע שטייערען, צאהלט פינקטליך די ראטעס און ווייסט נישט אז ער האט שוין לאנג די הנחות פערלוירען און ווען ער וועט א געוויסען, נישט אנגענעהמען פריהמארגען דערזעהען ביי זיך דעם שטייער-אינ-קאסענט (סעקוועסטראטאר), וועלכער וועט פאדערן די אלטע שטייערען, וועט ער נישט וויסען פון וואנען ס'איז געקומען די קאטאסטראפע, דער שמערצליכער קלאפ...

וואס פארא אויסגאנג איז פערהאן? ווי אזוי זאל מען ראטעווען די הנחות?

ס'איז פערהאן אנ'עווענטועלער אויסגאנג. דאס געזעץ פון 15. אפריל זעהט פאר, אז דער דירעקטאר פון דער פינאנץ-קאמער קען אין בעגרינדעטע פא-לען צוריקשטעלען אדער פערקלענערען דעם טער-מין פון דער „אופאמניעניע“ און אויך דעם אופן צוריקצוגעבען די הנחות.

ס'מוז אפגעגעבען ווערען א בעגרינדעטע ביטע צו דער פינאנץ קאמער און כדי צו דערגרייכען א פאזיטיווען רעזולטאט דארף מען בעקומען א גינס טיגע מיינונג פון שטייער-אמט. דאס איז א פרא-צעדור, וועלכע פערלאנגט פיל ארבייט, אבער די פערלוירענע הנחות דארף מען ראטעווען כל-זמן ס'איז נישט שפעט און מ'דארף זיך נישט פערלאזען אויף קיין נסים, ווייל צום סוף יאהר וועלען די שטייער-אמטען קאנטראלירען דעם פערלעגענעם חוב, וועלען קאנטראלירען צי איז פארמעל אלץ אין ארדנונג און צו די הנחות זענען נישט פערלוירען, נאך דעם טערמין וועט יעדע אינטערוועניץ אין דער דאזיגער אנגעלעגענהייט זיין פערשפעטיגט און וועט נישט האבען קיין שום ערפאלג.

זופענווירפעל „גראף“ בעסטע קוואליטעט
כשר
„GRAF“ Buljon w kostkach
בהכשר הרב ר׳ ישעי׳ פירסט שליט"א, רב „עדת ישראל“. וויען.

צו דער אויפמערקזאמקייט פון אלע פעראינטערעסירטע

זעהר וויכטיגע אויפקלערונג וועגען געפלאנטען מאראטאריום פאר מלוכה און קאמונאלע בעאמטע

די ידיעות וועגען געפלאנטען מאראטאריום פאר מלוכה- און זעלבסטפערוואלטונגס - בעאמטע, האבען ארויסגערופען א געוואלדיגע בעאונרוהיגונג צווישען טויזענדער סוחרים און קליינהענדלער, בעזונדערס יודישע, וועלכע האבען זייער גאנץ פער-מעגען אוועקגעגעבען די בעאמטע אין סחורות אויף ראטעס און צווישען די רייזענדער, וועלכע האבען פערקויפט זייערע סחורות אויף וועקסלען אין גרעס טען טייל צווישען די בעאמטע.

כדי זיך גענוי צו אינפארמירען ווי אזוי דער ענין שטעלט זיך פאר, האט זיך אונזער מיטארביי-טער געווענדעט צום וויצע-דירעקטאר פון לאדזער האנדעלס-קאמער ד"ר זאנד, און ווענמנס רעסארט די פראגע געפינט זיך. ה' ד"ר זאנד האט אויף אונ-זער פראגע, אין דער דערמאנטער אנגעלעגענהייט, אונז געגעבען פאלגענדע אויטאריטאטיווע אויפקלע-רונג.

— ס'קען נישט זיין קיין שום רייד וועגען א מאראטאריום פאר בעאמטע אין דעם זין, אז מ'זאל ענטאייגענען ביי סוחרים זייער געלד, וועלכע זיי האבען אין סחורות אוועקגעבארגט די בעאמ-טע. ל'יט די ידיעות, וואס מיר בעזיצען, און וועלכע זענען הונדערט פראצענט זיכער, וועט אזא געזעץ נישט ערשיי-נען. ס'האנדעלט זיך וועגען גאר עפעס אנדערש. די רעגירונג איז רעזידירט צו שאפען אנ'ענטלאסטונגס - פאנד, א דאנק וועלכען מ'וועט קענען לייכטער מאכען די בעאמטע אפצוצאהלען זייע-רע חובות, וואס זיי זענען שולדיג אין די רעגירונגס - אינסטיטוציע.

— איך קען פערשטעהן, האט ד"ר. זאנד געזאגט, די פאניק, וועלכע קלאנגען וועגען א מאראטאריום האט געקענט ארויסרופען צווישען די סוחרים, צום גליק זענען אבער די אלע קלאנגען פולשטענדיג אונ-בעגרינדעט.

ספעציעלע קאנפערענץ אין מאגיסטראט וועגען וויכטיגע שטאטישע ענינים

אין דער לאדזער שטאט-פערוואלטונג איז פאר געקומען אונטער'ן פארזיץ פון פרעזידענט אינזש. גלאזעק א קאנפערענץ, אין וועלכער עס האבען אנטיילגענומען די וויצע-פרעזידענטען גאדלעוו-סקי, פאנטשעק און קאזלאווסקי, דער דירעקטאר פון דער שטאט-פערוואלטונג קאלינאווסקי און אלע לייטערס פון די אפטיילונגען.

נאכ'ן אויסהערען די ענטשפרעכענדע רעפע-ראטען און נאכ'ן אדורכפיהרען א דיסקוסיע, האט דער שטאט-פרעזידענט, אלס פערטרעטער פון מאַ-גיסטראט, אנגענומען בעשלוסען אין פאלגענדע ענינים:

1) ס'איז געשאפען געווארען

א קאמיסיע צו געבען שטייער-הנחות

אין וועלכער ס'זענען געוועהלט געווארען: נאטשעל-ניק קוואלעווינסקי, נאטשעלניק איליניטש, אדאם ציר-ראנסקי, בערטאלד דאבראנץ, אסקאר פריזע, רי-שארד פראנקוס, אהרן גלאטמאן, טאדעאוש העי-וואווסקי, עמאנועל הענענבערג, סימפאריאן קאס-טאָווסקי, אנדזשעי לעוואנדאווסקי, אדאם ליפינסקי, סעווערין פפייפער, און וואלענטי וואלטשאק.

2) ס'איז בעשלאסען געווארען. אז

די סטיפענדיסטען

וועלכע האבען בעקומען סטיפענדיעס פון דער שטאט לאדז מוזען צוריקצאהלען דאס געלד נאך דעם, ווי זיי וועלען אנגעהמען פאסטענס.

3) ס'איז בעשלאסען געווארען צו קויפען ביים פארפאלק בארקאווסקי פאר 1176,32 זל. ... פלאץ, וועלכער וועט בענוצט ווערען

צו פערלענגערן

די קילינסקיעגא גאס.

4) ס'איז ווייטער בעשלאסען געווארען צו עפ-נען אויף באלוט

א פיליע

פון דער ביליגער יאטקע.

5) ס'איז בעשלאסען געווארען צו פערפאכטן ...

שטאטישע ציעגלעניעס

דעם פעראיין „פראצא“ אויף 3 יאהר.

אלס אויסנאהם איז בעשלאסען געווארען צו-... דער שלעכטער מאטעריעלער לאגע צו שענק-... 1442 זל. וואס איז געקומען פון 21 פאכטס-... פון די שטאטישע בודקעס.

די בעקאנטע טאנ'ץ-שולע פון בעוואוסטען טאנץ-לעהרער

Zygmunt Henrykowski

שענקיעוויטשא 9, טעל. 168-43

אין גאך א גרינדליכען רעמאנט טעטיג. קאמפלעטע און אנצעלנע לעקציעס.

●●●●●● איינשרייבונגען קומען פאר יעדען טאג פון 10–2 און פון 4–10 פאר אנפענגער. ●●●●●●

KINO TEATR
MIRAŻ
11 LISTOPADA 16

היינט פרעמיערע!
די גייסטע און פרעהליכסטע פוילישע מוזיקאלישע קאמעדיע א. ג.

A.B.C.
פון ליבע

אין די הויפט-ראלען:
Adolf Dymsza,
Kazio Krukowski
i Marja Bogda.

אנהויב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייט.

2 וויסענשאַפטליכע צוזאַמענפאָהרען אין לאָדז

עטליכע הונדערט פון די גרעסטע פּראָפעסאָרן און מעדיצין-דאָקטוירים זענען געקומען צו די היינטיגע צוזאַמענפאָהרען פון די מיקראָביאָלאָגען און קינדער-דאָקטוירים

היינט זענען זיך צונויפגעפאָהרען קיין לאָדז עטליכע הונדערט וויסענשאַפטלער אויפ'ן געביט פון מעדיצין.

היינט ווערען געעפענט אין די גרויסע מויערן פון אונזער שטאט 2 מעדיצינישע צוזאמענפאָהרען פון פעדריאַטרען (קינדער-דאָקטוירים) און מיקראָביאָלאָגען, צווישן די עטליכע הונדערט דעלעגאטען אויף ביידע צוזאמענפאָהרען געפינען זיך די גרעסטע געלערנטע און אויטאריטעטען פון פוילען, פערשטעהט זיך, אַז צווישן זיי געפינען זיך נישט וועניג יודען, וועלכע האָבען געגעבען צושטייער דער גרויסער מעדיצינישער וויסענשאַפט לטובת דער מענשהייט.

מיר בעגריסן די הונדערטער וויסענשאַפטלער ביי אונז אין שטאָט און ווינשן די צוזאַמענפאָהרן ערפאָלג אין די בעמיהונגען צו פערשמעלערען די הערשונג פון טויט און פערברייטערען די רעכט פון לעבען.

* * *

אין צוזאמענהאַנג מיט די צוזאמענפאָהרען קומט אויך פאָר היינט 1 אַ זייגער בייטאג די ערעפנונג פון דער גרויסער אויסשטעלונג א. נ. „שוץ פון קינד און יוגענדליכען". די אויסשטעלונג געפינט זיך אין לאָקאַל פון דער האַנדעלס-באַנק קאָשטשושקי 15, אויף דער אויסשטעלונג געפינען זיך צווישען אַנדערען קיאָסקען פון „טאָז", „הרצליה", אַלע יודישע יתומים-הייזער, „השומר הצעיר", „ברית טרומפעלדאָר", יודישע גימנאַזיעס און אַנדערע יודישע אינסטיטוציעס.

וועגען די מיקראָביאָלאָגען אין פוילען

איך וואָלט געוואָלט וועגען די פוילישע מיקראָבען-פאַנגער פיל רעדען, נישט דערפאַר, ווייל זיי קומען צו פאָהרען צו אונז, נאָר דערפאַר, ווייל זיי זענען דאָס ווערט. זיי כאַראַקטעריזירט די זעלבע פערביסענקייט, זעלבסטאָפּפערונג און שטרעבונג צו זוכען די אייביגע אמת'ען, וואָס די ערשטע מיקראָביאָלאָגען ווי ספּאַלאַנצאַני, פּאַסטער, קאָך און פיל אַנדערע.

איך וואָלט געוואָלט דערמאָהנען עטליכע נעמען: קודם כל דעם סעניאָר פון די פוילישע באַקטעריאָלאָגען אַצאַ בויוויד, אַ שילער פון פּאַסטער, איינער פון די אַמייסטען ענטוזיאַסטישע נאָכפאָלגער פון זיין מייסטער.

ווען פּאַסטער האָט ענטדעקט זיין אימפונג געגען הונט-משוגעת, האָט די ענטדעקונג נישט מיטאַמאָל גענאָמען פון דער בירגערשאַפט-רעכט, אַזוי גוט ווי אין פּאַסטערס פאָטערלאַנד, ווי אויך אויף דער גאַנצער וועלט האָבען זיך געהערט שטימען וועגען דער שעדליכקייט פון די דאָזיגע אימפונגען. דער משוגעת-גיפט האָט דאָך געזאָלט איינגעשפּריצט ווערען מענשען.

וואָס וועט מיט זיי געשעהען? צי וועט דאָס זיי ווירקליך אָפּהיטען פאַר דער שרעקליכער קראַנקהייט אָדער פערקעהרט וועט צואיילען אָדער ברענגען, אַז דאָס הונט-משוגעת וועט אַרויסטרעטען ביי מענשען.

דעמאָלט האָט אַצאַ בויוויד זיך אַליין געמאָלדען צו פּאַסטער'ן און געבעטען, אַז ער זאָל די אימפונגען אויספּרובירען אויף איהם.

הגם פּאַסטער האָט נישט פערהוילען פאַר דעם יונגען בויוויד דאָס ריזיקאָ, מיט וועלכען ס'איז פערבונדען דעם ווילען צו דינען דער וויסענשאַפט, איז ער דאָך געבליבען ביי דאָס זייניגע. בויוויד האָט געגלויבט אין זיין מייסטער, ער האָט געגלויבט אַז פון זיינע הענט דראָהט איהם נישט קיין שום געפאַהר.

דאָס גאַנצע שפּעטערדיגע לעבען פון דעם גרויסען פאָרשער איז אַ נישט-צוריסבאַרער באַנד פון שטרעבונגען, וואָס צילען צו בעגרעניצען די רעכט פון טויט און פערברייטערען די רעכט פון לעבען.

דער ווייטערדיגער נאָמען מיט אַ וועלט-רוהם איז לודוויק הירשפעלד, אַ לאָדזער, דאָ האָט ער געענדיגט דאָס גימנאַזיום, דאָ האָט ער פערבראַכט זיינע קינדער-יאָהרען.

— וואָס האָט געגעבען דער וועלט דער געלערנטער באַקטעריאָלאָג און סעראָלאָג? מיר וויסען, וואָס פאַרא וואוילטאַט ס'איז געוואָרען פאַר דער מענשהייט די בלוט-טראַנספוזיע. אויב די דאָזיגע טראַנספוזיע ווערט אָנגעווענדעט און דורך איהר ווערען געראַטעוועט אַזוי פיל מענשליכע עקזיסטענצען, איז דאָס צו פערדאַנקען 3 געלערנטע: לאַנדשטיינערן, דורנגערן און הירשפעלדען.

וואו מ'זאָל אין דער וועלט נישט רעדען אָדער שרייבען וועגען בלוט-טראַנספוזיעס איז דער נאָמען הירשפעלד בעקאַנט. ער איז דער שעפער פון אַ גאַנצער וויסענשאַפט (קאָנסטיטוציאָנעלע סעראָלאָגיע), איז בעקאַנט אין גאַנץ פוילען און נאָך מעהר אין אויסלאַנד אויפ'ן באָדען פון דער וועלט-וויסענשאַפט.

פּראָפעסאָר קאַרוואַצקי פון וואַרשאַ — איינער פון די ערשטע, אויב נישט דער ערשטער, וועלכער האָט געמאַכט פיל נייע ענטדעקונגען וועגען שווינדזוכט-מיקראָבען.

פּראָפ. ווייגל פון לעמבערג, דער ערפינדער פון אימפונגען געגען פלעקטיפוס, אַנ'ענטוזיאַסט פון דער וויסענשאַפט, וועלכער ערנעהרט מיט זיין איינען בלוט און מיט דעם בלוט פון זיינע נאָהענטסטע טויזענטער לייז און אַלץ צו דינען דער וויסענשאַפט.

ווי זאָל מען נישט דערמאָהנען אַ גאַנצע רייה פוילישע פאָרשער, וועלכע ווידמען זייער גאַנץ לעבען דער אַרבייט אין די לאַבאָראַטאָריעס און ביבליאָטעקען, כדי צו שרייבען זייער אונשאַצבאַרע אַרבייטען ווי אייזענבערג, איינער פון די ווניגע וועלט-בעריהמטע מאָרפאָלאָגען און באַקטעריאָלאָגען, ווייטער שימאַנאָווסקי, נאַוואַק, ניטש, פּאַדלאָווסקי, גאַנשאָראָווסקי, גרינגלעוויטש, געשטשיקעוויטש, לעגעזשינסקי, לאַוורינאָוויטש, בראָקמאַן און פיל אַנדערע.

איך וואָלט בעגאַנגען אַנ'אונגערעכטיגקייט בנוגע די, וועלכע וועלען אויפ'ן לאָדזער צוזאַמענפאָהר נישט זיין, און וועלכע געפינען זיך אויף זייערע וויסענשאַפטליכע פּאָזיציעס אויסער די גרעניצען פון פוילען. איך טראַכט וועגען לודוויק רייכמאַן — דעם גענעראַל-סעקרעטאַר פון געזונדהייטס-שוץ ביי דער פעלקער-ליגע אין גענף, וועלכער האַלט אין זיין האַנד די אָרגאַניזאַציע פון קאַמף מיט די קראַנקהייטען, וואָס קווילען די גאַנצע מענשהייט, ווייטער געפינען זיך פוילישע פאָרשער אין אינטערנאַציאָנאַלע וויסענשאַפטליכע עקספּעדיציעס: ספּאַראָוו אין מעקסיקאָ, אַנינשטיין אויף די מאַלאַישע אינזלען.

איך וואָלט נאָך דאָ געוואָלט ברענגען נעמען פון אונזערע העלדען, וועלכע צוליב עקספּערימענטען, צוליב דעם ווילען צו דינען דער וויסענשאַפט און מענשהייט, שטעקען זיי אָן חיות מיט בלוט פון קראַנקע אויף פלעקעל-טיפוס און דערנאָך שפּריצען זיי זיך אַליין איין פון בלוט פון די חיות, כדי זיך צו איבערצייגען, צי זיי וועלען קראַנק ווערען, און זיי ווערען קראַנק. די אַנאָנימע העלדען-טאַטען זענען מעהר ווי עפענטליכע העלדענטאַטען.

דעריבער קען איך פעסטשטעלען, אַז די מיקראָ ביאָלאָגיע אלס וויסענשאַפט קען זיין שטאָלץ איהרע געלערנטע.

מיר האָבען דעם כבוד צו אָרגאַניזירען דעם 2. און 3-טען נאָוועמבער דעם צוזאַמענפאָהר מיקראָביאָלאָגען אין לאָדז. איך האָב זיך נישט געפיהלט, ווען מ'האָט אויף מיר אַרויפגעלעגט פליכט צו זיין איינער פון די אָרגאַניזאַטאָרען צוזאַמענפאָהר אין לאָדז.

איך האָב זיך געווענדעט מיט אַ פראַגע פּראָפעסאָר הירשפעלד, וואָס וועלען מיר ווייזען לאָדז די לומינאַרען פון דער וויסענשאַפט? ער האָט געענטפערט: „איהר וועט ווייזען זיך אַליין". וועל קיינמאָל די ווערטער נישט פערגעסען. מיר מוזען זיי דאָך עפּעס ווייזען אויפן צוזאַמ פאָהר, און מיר האָבען בעזייטיגט אַלע שוועריגקייטען, אַלע האָבען אונז געהאָלפען סיי די וואָ וואָדזטווע, די שטאָט-פערוואַלטונג און די מי טער-לייטונג. מיר ווילען, אַז לאָדז זאָל נישט שעהמט ווערען ביים אויפנעהמען די גרויסע פוי שע וויסענשאַפטלער.

ד"ר יאַן זשורקאָווסקי
(מאַיאָר)

שוץ איבער'ן קראַנקען קינד

נאָך מיט 60 יאָהר צוריק זענען אויף די אייראָפּעאישע אוניווערזיטעטען נישט געווען קיין בעזונדערע קאַטעדרעס, וועלכע זענען געווען געווידמעט קינדער-קראַנקהייטען. אין קראָקאָ אָבער איז שוין אַזאַ קאַטעדרע געווען, ביז'ן היינטיגען טאָג זענען קיין בעזונדערע הייל-אַנשטאַלטען אין די סלאַוויאַנישע לענדער (אַ חוץ רוסלאַנד) נישט פערהאַן, אין פוילען זענען פערהאַן עטליכע. אַ חוץ די אוניווערזיטעט-קליניקס, ס'איז קלאָר, אַז אונזער געזעלשאַפט און די דאָקטוירים פערשטעהט אויסגעצייכענט די גרויסע ראָל וואָס שפּילט די שוץ איבער'ן קראַנקען קינד און דעם אַלגעמיינעם שוץ פון קינד.

לאָדז מאַכט אונז נישט קיין חרפה אין דער הינזיכט. לאָדז פערמאָגט דאָס גרעסטע קינדער-שפּיטאָל אַננאַ-מאַריע. דער ערשטער הויפּט-דאָקטאָר פון דאָזיגען שפּיטאָל רעקטאָר יוזעף ברודזשינסקי, איז געווען דער לעהרער פון כמעט אַלע גרעסטע פוילישע קינדער-דאָקטוירים.

צווישען די היינטיגע געסט אויפ'ן צוזאַמענפאָהר פון די קינדער-דאָקטוירים געפינען זיך די פּראָפעסאָרען שעגנאַיך, יאַשינסקי, דאָצענט סטאַנקעוויטש, וועלכע זענען בשעתו געווען דאָקטוירים פון אַננאַ-מאַריע-שפּיטאָל. אַנדערע האָבען צוזאַמענגעאַרבייט מיט ד"ר ברודזשינסקי. די אַרבייט אין אַננאַ-מאַריע-שפּיטאָל קומט ביז איצט פאָר אונטער דער אָנפיהרונג פון ד"ר ברודזשינסקי'ס שילער (ד"ר מאַגילניצקי און פרוי ד"ר פרענקעל).

צווישען די דעלעגאַטען איז אויך דאָ פּראָפעסאָר מיכאַלאָוויטש, וועלכער האָט איבערגענומען די וואַרשעווער פּעדריאַטריע נאָכ'ן טויט פון ד"ר ברודזשינסקי. אונטער זיין לייטונג איז די קינדער-מעדיצין אין וואַרשע געוואָרען אַנ'אַוואַנגאַרד-פּאָזיציע נישט נאָר פון היילען נאָר אויך פון קינדער-שוץ.

ווייטער איז פערהאַן פּראָפעסאָר גראָער, געלערנטער פון אַנ'אייראָפּעאישער מאָס, וועמענס נאָמען איז בעקאַנט ווייט איבער די גרענצען פון פוילען. זיין לעמבערגער פּעדריאַטרישע שול פערייניגט די פוילישע פּעדריאַטריע מיט דער טראַדיציע פון דער וויענער שולע, איינער פון די צענטרען וואו דער שוץ איבער'ן קינד שטעהט אויף דער העכסטער מדרגה.

פּראָפ. יאַנשער פון פּויזען איז אַ זוהן פון בעקאַנטען געוו. לאָדזער דאָקטאָר יאַנשער און איז אַ בעריהמטער ספּעציאַליסט פון קינדער-קראַנקהייטען.

ווייטער קומען די בעריהמטע פּראָפ. שעגנאַיך, פּראָפעסאָר יאַשינסקי (ווילנא) און פיל אַנדערע בעריהמטהייטען.

ד"ר הענריעטאַ פרענקעל

שטורמדיגע צייטען

ראָמאַן

16

אַלזאָ, סעלים-כאַן געפעלט דיר האַ? — האָט סעלים-כאַן אַ קלאַפּ געטון דעם אַלטען איבער דער פּלייצע, — זיי זיכער, אַז אַזעלכע ווי דו און דיינסגלייכען טוט סעלים-כאַן קיינמאָל נישט קיין שלעכטס. נו, איצט געה, שפּעטער ברענג אַרויף עפּעס צו עסען, ווייל מיינע מענשען זענען הונגעריג.

— איך וועל אייך ברענגען פון אַלדאָס גוטס, קינדערלעך, — האָט דער סטרוזש אונטערטעניג געשמייכעלט און בעהאַלטען דעם הונדערטער אונטער דער צוריסענער פּאַדשעווקע פון זיין היטעל.

ווען דער סטרוזש איז אַוועק האָט סעלים-כאַן אַרויסגענומען אַ שערעל פון טאַש און זיך אָפּגעשוירען דאָס בערדעל. דערנאָך האָט ער אָנגעטון דעם שינעל און דאָס סאָלדאַטישע היטעל.

אפילו זיינע אייגענע חברים האָבען איהם איצט נישט דערקענט.

— נו, חברה, ווי זעה איך איצט אויס?

— ווי אַ שלימ'מזל'דיג סאָלדאַטעל. אָבער, כאַן, פערגעס נישט אָפּצוגעבען „טשעסט" (סאַלוטירען) די פערבייגעהענדע אָפיצירען.

— אָהאָ, כ'וועל עס האָבען אין זינען! — האָט סעלים-כאַן געענטפערט מיט אַ שמייכעל.

ער האָט אינ'ם שינעל און אין סאָלדאַטישען היטעל אויסגעזעהען אַזוי קאָמיש, אַז זיינע חברים האָבען זיך האַרציג צולאַכט. אויך סעלים-כאַן האָט מיטגעלאַכט און בעמערקט:

— צום טייוועל! איך וועל אפשר מוזען אָפּגעבען „טשעסט" אויך אַ סך פון די אָפיצירען, וואָס פערפאָלגען מיך!

ס'איז בעשלאָסען געוואָרען, אַז די איבעריגע בלייבען אין דער דירה אַ געוויסע צייט, ביז ס'וועט שטיל ווערען נאָכ'ן איבערפאַל אויפ'ן גראָזנער וואָקזאַל. אָבער סעלים-כאַן לאָזט זיך אין די בערג, דאָרטען וואו עס איז אַוועק זיין פרוי, וואָס האָט זיך צוזאַמען מיט איהם געפונען אויפ'ן וואָקזאַל און געגעבען דעם פייף-סיגנאַל. זי האָט דאַמאָלט געשפּילט די ראָל פון אַ געוועהנליכער פּאַסאַזשירקע און איז נאָכ'ן איבערפאַל רוהיג אַוועק אין שטאָט אַריין אַ... פון דאָרטען אַליין אַנ'אָפּגערעדט אָרט אין די בערג. אויף דעם דאָזיגען אָרט האָט זי זיך געדאַרפט טרעפען מיט סעלים-כאַנ'ען. דאָרטען האָבען אויך געדאַרפט קומען אַלע מיטגלידער פון סעלים-כאַנ'ס באַנדע. דאָס דאָזיגע אָרט האָט זיך געפונען אין אַ שמאָלען באַרג-שפּאַלט צווישען ענגע, ריזיג-הויכע פעלזען-ווענט. בלויז די געניטע באַרג-איינוואוינער האָבען געוואוסט וועגען דעם דאָזיגען אָרט.

סעלים-כאַן איז מיט זיינע נייע קליידער אַראָפּ אויף דער גאַס. עס איז געווען אַ ליכטיגער זוניגער טאָג. אויף דער גאַס זענען געגאַנגען אַ סך מענשען. קיינער האָט זיך אויף איהם נישט אומגעקוקט. ווינציג סאָלדאַטען זעהט מען אויף די גאַסען פון גראָזני?

ער האָט זיך געלאָזט געהן אין דער ריכטונג צו דער הויפּט-גאַס. כמעט ביי יעדען עק-גאַס איז אויף דער מויער געהאָנגען אַ רויטער פּלאַקאַט, נעבען וועלכען עס זענען געשטאַנען קופּקעס מענשען און געלייענט.

סעלים-כאַן האָט זיך אָפּגעשטעלט. ער האָט אויך איבערגעלייענט דעם אינהאַלט פון דער מעלדונג:

„דעם 5-טען מאַי איז אויסגעפיהרט געוואָרען אַ דרייסטער רויב-אָנפאַל אויף די בילעטען-קאַסעס פון וואָקזאַל אין גראָזני. דעם אָנפאַל האָט אויסגעפיהרט דער בעקאַנטער רויבער סעלים-כאַן מיט זיין באַנדע. ווער עס וועט געבען ווייזלכע ס'איז אָנווייזונגען וואו סעלים-כאַן געפינט זיך, אָדער ווער עס וועט איהם איבערגעבען אין די הענד פון דער פּאָליציי, דער וועט בעקומען אַ בעלוינונג: 5 טויזענד רובעל.

אונטערגעשריבען
גענעראַל-גובערנאַטאָר מיכעיעוו".

אין דער זייט פון פּלאַקאַט האָט זיך געפונען סעלים-כאַנ'ס פאָטאָגראַפיע. ער איז דאָ פאָטאָגראַפירט אין צוויי פּאָזעס, אָבער מיט'ן בערדעל.

סעלים-כאַן הערט זיך איין צו די שמועסען פון די מענשען, וואָס לייענען דעם פּלאַקאַט, און אויף די ווינקלען פון זיין מויל פערגנב'עט זיך אַ קוים-בעמערקבאַרער שמייכעל.

— זיי האַלטען אין איין געבען בעלוינונג פאַר סעלים-כאַנ'ס קאָפּ און יענער בושוועט ווייטער! בעמערקט אַנ'אַריסטאָקראַטישע דאַמע.

— כ'פערשטעה נישט. שוין עטליכע יאָהר, ווי מ'יאָגט זיך נאָך איהם און מ'זאָל איהם נישט קאָנען פּאַקען! — הויבט מיט די אַקסלען אַנ'עלטערער הער.

— זעה נאָר, ווי דאָס סאָלדאַטעל האָט זיך פערקוקט אויפ'ן פּלאַקאַט! — זאָגט אַ יונגערמאַן צו זיין פּאַרטנערקע, — ער קען אוודאי נישט לייענען. כ'וועל איהם זאָגען וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך.

— איהר ווייסט, וואָס דאָ שטעהט געשריבען? — פרעגט דער יונגערמאַן גוטמוטיג סעלים-כאַנען.

— ניין. — ענטפערט סעלים-כאַן.

דער יונגערמאַן טייטשט איהם אויס און גיט דערנאָך צו אין אַ וויציגען טאָן:

— נו, זעמליאַק (לאַנדסמאַן), ווילסט פערדינען פינף טויזענד רובעל, זיי'זשע זיך מטריח און זוך אויף דעם בעריהמטען סעלים-כאַן....

סעלים-כאַן מאַכט זיך נאַריש שמייכלען און שטעקט אַרויס אַ פּאָר ווייסע ציינער;

אַלע בעטראַכטען דאָס סאָלדאַטעל, וואָס שטעהט דאָרט אַ רוהיגער און שמייכעלט. אָבער אַ געניט אויג וואָלט דערקענט, אַז דער דאָזיגער שמייכעל איז אַ געקינצעלטער.

סעלים-כאַן שטעקט אַריין ביידע הענט אין די ... קעשענעס פון סאָלדאַטישען שינעל און האַלט פעסט צו די צוויי רעוואָלווערען, וואָס געפינען זיך איצט דאָרטען...

אויף יעדען פאַל דאַרף ער דאָך זיין גרייט.... טאָמער, ווי עס מאַכט זיך...

דער עולם געהט אַוועק, עס קומען צו אַנדערע לייענער און סעלים-כאַנ'ען גלוסט זיך נאָך אַלץ פון דאַנען נישט אַוועקגעהן. די געפאַהר לאָקט איהם. דאָס געפיהל אַז ער שטעהט דאָ נעבען דעם דאָזיגען פּלאַקאַט, ער, וועמען די פּאָליציי, דאָס מיליטער פון גאַנצען געגענט זוכט אַרום, דאָס דאָזיגע געפיהל פערשאַפט איהם איצט אויסערגעוועהנליכע הנאה.

דער שמועס פונ'ם עולם אינטערעסירט איהם אַזוי שטאַרק. וואָס רעדט מען וועגען איהם? וואָס טראַכטען וועגען איהם אָט די דאָזיגע אַלע עלעגאַנטע הערען און דאַמען? ער שטעלט זיך פאָר, וואָס עס וואָלט געשעהען ווען ער גיט פּלוצלינג אַ זאָג צו דער דאָזיגער גרופּע מענשען: „איך ביי סעלים-כאַן." צי וואָלטען זיי אַנטלאָפען פאַר שרעק, אָדער איהם געפאַנגען?

סעלים-כאַן איז אַזוי נייגעריג צו וויסען, ווי אַזוי די דאָזיגע סצענע וואָלט אויסגעזעהען, אַז ער האָט שטאַרק חשק אַ געשריי צו טון: „אידיאָטען, אָט האָט איהר סעלים-כאַנ'ען!..."

פונדעסטוועגען טוט ער דאָס נישט. ער ווייסט, אַז דאָס וואָלט זיך פאַר איהם זעהר שלעכט געקאָנט ענדיגען.

סעלים-כאַן געהט ווייטער, ער שלעפּט זיך איבער די גאַסען פון גראָזני און רופט אַרויס ביי אַ ... פערבייגעהער אַ שמייכעל. מען מוז שמייכלען, זעהענדיג זיין לאַנגען שינעל און דאָס היטעל, וואָס פאַלט איהם אַלע ווייל אַראָפּ איבער די אויגען.

סעלים-כאַן געהט פערביי אַ בילִיגען רעסטאָראַן.

סעלים-כאַן בלייבט אַ ווייל שטעהן ביי דער טיר אַ פערטראַכטער און בעמערקט נישט, ווי עס געהט פערביי נעבען איהם אַנ'אָפיציר. אין אַ ווייל אַרום לויפט צו איהם צו דער אָפיציר ערשט איצט ציהט זיך סעלים-כאַן אויס ווי אַ סטרונע און סאַלוטירט.

— פאַרוואָס האָסטו נישט אָפּגעגעבען קיין „טשעסט"? — איז דער אָפיציר מלא-רציחה.

—נישט בעמערקט, זאָגסטו? — קריצט דער אָפיציר מיט די ציינער, — אַ סאָלדאַט דאַרף האָבען די אויגען אין אַלע פיער זייטען! נו, סמירנאַ (שטעה גלייך)! — גיט דער אָפיציר אַ געשריי און לאָזט אַראָפּ סעלים-כאַנ'ען אַ הילכיגען פּאַטש.

-- איצט' ווייסטו שוין ווייסען, אַז מ'דאַרף אָפּגעבען „טשעסט". ווייסט עס שוין גוט געדענקען!

סעלים-כאַן איז געבליבען אַ ווייל שטעהן אַ בלאַסער און ציטערענדיג פון אויפרעגונג, אַ ווילדער צאָרן האָט איהם בעהערשט און ער איז שוין גרייט געווען אַרויסצוכאַפּען דעם רעוואָלווער און אוועקלייגען דעם אָפיציר אַ טויטען אויפ'ן אָרט.

דער פּאַטש האָט איהם שרעקליך בעליידיגט.

עטליכע סעקונדען קומט פאָר אין סעלים-כאַנ'ען אַ שרעקליכער אינערליכער קאַמף. ער ווייסט, אַז דאָס דער'הרג'ענען דעם אָפיציר איצט אין מיטען גאַס וואָלט געקענט זיך שלעכט ענדיגען.

(פאָרטזעצונג קומט)

ינא „טשארי“
יגעל-גאס 2. אנהייב 12 בייטאג.
ערקלענטערטע פרייזן פון די פלעצער
54 און 75 גר. אויף אלע סעאנסען.

לעצטע 2 טעג! גרויסער דאפעלטער פראגראם געראדעט און געזונגען אויף יודיש לעצטע 2 טעג!
„בר-מצוה“
ווי „געלעבט און געלאכט“ אויך
אין דער הויפט-ראלע: לידער פון אויבערקאנטאר
באריס טאמאשעווסקי
יאסעלע ראזענבלאט
רעווי מיט'ן אנטייל פון די בעסטע יודישע רעווי-ארטיסטען.

פאטענטען אויפ'ן יאהר 1936

הויבט מען שוין אן מארגען צו פערקויפען

(א) פון מארגען, ד. ה. פון דעם 2 נאוועמבער הויבט זיך אן דער פערקויף פון פאטענטען אויפ'ן יאהר 1936.

דער פערקויף פון פאטענטען וועט פארקומען אויסשליסליך ביז'ן 31 דעצעמבער ה. י. און נאך דעם דאזיגען טערמין וועלען אין שייכות מיט'ן אפשאפען דעם 14-טאגיגען הנחה-טערמין, צוגערעכנט ווערען פראצענטער פאר'ן אפשלעפען. גלייכצייטיג ווערט פונ'ם 2-טען יאנואר 1936 אדורכגעפיהרט ווערען א קאנטראלע פון די אונטערנעהמונגען און די שולדיגע אינ'ם נישט-אויסקויפען פאטענטען צו דער צייט וועלען דארפען בעצאהלען שטראף ביז 20 מאל אזוי פיל, וויפיל דער פאטענט דארף קאסטען.

בכדי צו דערלייכטערען דעם פערקויף פון די פאטענטען וועלען, חוץ די געוועהנליכע קאסעס, אויך זיין טעטיג געהילפס-קאסעס ביי די פינאנץ-אמטען.

אויסער דעם קאנען די צאהלער איינקויפען פאטענטען דורך דער פערמיטלונג פון דער האנדעלס אינדוסטריע-קאמער, פון דער האנדווערקער-קאמער, פראפעסיאנעלע ארגאניזאציעס א. א. וו. וועלכע קויפען אויס די פאטענטען פאר זייערע מיטגלידער.

היי-יאהר איז דער צושלאג צו דעם פאטענטען-פרייז געהעכערט געווארען פון 10 ביז 15 פראצענט. די איבעריגע צושלאגען זענען דערהאלטען געווארען אין די פריהערדיגע נארמען.

פארוואס האט טעקסטיל-לויהן-פערבאנד

געקינדיגט דעם קאלעקטיווען-אפמאך

(אג) די ידיעה, אז דער טעקסטיל-פערבאנד פון דער לוין-אינדוסטריע האט געקינדיגט דעם קאלעקטיווען אפמאך מיט די ארבייטער האט ארויסגערופען א געוואלדיגען איינדרוק. עס האנדעלט זיך נאר וועגען דעם, צי די קינדיגונג וועט בלייבען לאקאליזירט, ד. ה. זי וועט זיך בעגרעניצען נאר אויף דעם פערבאנד, אדער די אנדערע טעקסטיל-פערבאנדען וועלען נאכטון דעם ביישפיל פון לוין-פערבאנד און וועלען אויך קינדיגען די אפמאכען. דאן וואלט עס שוין געטראגען א דראהענדען כאראקטער פאר דער טעקסטיל-אינדוסטריע.

מצד דעם לויהן-פערבאנד פערזיכערט מען, אז מיט דער קינדיגונג האט נישט דער פערבאנד בדעה צו רעווידירען דעם לוין-טאריף, נאר ער וויל אריינטראגען געוויסע אויסבעסערונגען צום אפמאך. די אויסבעסערונגען זענען פאלגענדע: 1) עס זאל איינגעפיהרט ווערען דער בעגריף פון שוואכע ווערבעד ד. ה. אזעלכע, וואס ארבייטען נישט אויס די סטאווקע. ביי דער קוואליפיקאציע פון שוואכע ווערבער זאל זיין מאסגעבענד פאלגענדע פונקטען: א) אויב א ווערבער ארבייט נישט אויס אהן וועלכער עס איז סיבה אין משך פון דריי וואכען די סטאווקע, ב) ווערבער איבער 55 און ווערבערינס איבער 50 יאהר, ג) ביי פעסטגעשטעלטע פיזישע פעהלערן.

2) איינפיהרען דעם בעגריף פון „א פאבריק, וואס האנארירט דעם קאלעקטיווען אפמאך“ ד. ה. אזא פאבריק, וואו 51 פראצענט ארבייטער ארבייט אויס די סטאווקע.

3) די פראגע פון צוואנגס-רוה, ווען די פאבריק מוז שטעהן צוליב מאנגעל אין ארבייט.

4) די ברייט פון שמוהל און פון דער סחורה.

5) עס מוז אפגעשאפט ווערען די רעדוקציע פאר דער פראווינץ.

6) די מיטפעראנטווארטליכקייט פון די פאבריקאנטען פאר דער פראדוקציע.

געהיימניספול פערשוואונדען א יודיש מיידעל

ווער ווייסט וואו עס געפינט זיך די 15-יעהריגע פריידע גראסבערג?

אין געוועלב פון מילכווארג אויף פיעטריקא 200 האט זייט 2 יאהר געארבייט דעם אייגענטימערס א קוזינע — א יתומה — די 15-יעהריגע פריידע גראסבערג.

דינסטאג האלב איינס בייטאג האט שטרומף געשיקט דאס מיידעל צו א קונה, א געוויסען בעק אויף קאנטנא 34 מיט א קויבער אייער, דאס מיידעל האט זיך ארויסגעזעצט אויף א דראזשקע צוזאמען מיט דער סחורה און איז געפאהרען צו בעקן.

צוריק האט זי געזאלט קומען מיט'ן טראמוואי. דערווייל זענען שוין אוועק 3 טעג און פריידע גראסבערג איז ביז איצט נישט צוריקגעקומען. ס'איז אויך נישט פערהאן קיין שום שפור, וואוהין דאס מיידעל איז נעלם געווארען. דער בעאונרוהיגטער שטרומף האט שוין נאכגעפרעגט אין דעם שטעטעל פון וואנען פריידע גראסבערג שטאמט אבער אויך דארט ווייסט מען נישט פון וואס צו זאגען.

דער קונה בעק, צו וועלכען דאס מיידעל איז געפאהרען מיט דער סחורה ערקלערט, אז ארום 1 א זייגער דינסטאג איז דאס מיידעל געוועזען ביי איהם, אפגעשטעלט אין ארדנונג די סחורה, און בעקומען 60 זל. דאן איז זי אוועק.

שטרומף האט וועגען דעם ענין געמאלדען דער פאליציי, וועלכע זוכט ענערגיש פריידע גראסבערג וועלכע איז אויף אזא געהיימניספולען אופן פערשוואונדען געווארען.

אנאכזריות'דיגע רציחה אויף א יודישער פאמיליע

אין שטעטעל קאניעצפאל (נעבען טשענסטאכאו), איז אויסגעפיהרט געווארען אן אכזריות'דיגער איבערפאל אויף א יודישער פאמיליע, פון וועלכען ס'זענען געפאלען קרבנות א פאטער, מוטער און צוויי טעכטער.

פערגאנגענעם שבת צונאכט איז צו דער פאמיליע פאצאנאווסקי אריינגעפאלען א יונגער קריסט יוליאן סמאגדא און געפרעגט, וואו ס'איז פאצאנאווסקי'ס זוהן חיים. בעקומענדיג אן'ענטפער, אז חיים איז נישט „אינדערהיים“, האט ער געכאפט א האק און מיט א ווילדער רציחה זיך געווארפען אויף די אנוועזענדע. דער רעזולטאט איז געווען א שרעקליכער: דער רוצח האט איצעק פאצאנאווסקי'ן און זיין טאכטער נעכע'ן אויפגעשפאלטען די קעפ אזוי, אז די געהירען זענען זיי ארויס. דער יונגערער טאכטער האט ער אפגעהאקט די פינגער פון די הענד. די פרוי איז מורא-דיג צעשעדיגט. אלע זענען אין א האפנונגסלאזען צושטאנד אפגעפיהרט געווארען קיין טשענסטאכאו אין שפיטאל אריין, וואו זיי ראנגלען זיך מיט'ן טויט.

דעם רוצח האט מען ארעסטירט און א געשמידטען אין קייטען אפגעפיהרט אין דער תפיסה קיין ראדאמסק.

ווי מ'שמועסט אין שטעטעל, איז די סבה פון דער מורא'דיגער רציחה פאלגענדע:

חיים פאצאנאווסקי איז א מיטגליד פון בית"ר. פערגאנגענעם סוכות, האט חיים געוואלט אויפקלעבען אין דער שוהל א פלאקאט פון בית"ר. דער קהלה-פרעזעס ה' גליקשטיין האט איהם נישט ערלויבט אויפצוקלעבען דעם פלאקאט. ס'איז ענטשטאנען א מחלוקה און דער סוף איז געווען, אז חיים פ. וועלענדיג דעם פ-עזעס אפטון א שטיקעל, האט אויסגעגאסען א פאס נאפט פון גליקשטיינ'ס נאפט-סקלאד. ג'ס זוהן, וועלענדיג זיך נוקם זיין אין חיים'ן, זאל האבען אנגעשכורט דעם שייגעץ סמאגדא, א געוועזענער ארבייטער ביי גליקשטיינען און זאל איהם האבען אנגערעדט מקיים-פסק צו זיין חיים'ן. אזוי ווי יענער האט חיים'ן נישט געפונען אין שטוב, האט ער זיך געווארפען מיט א האק אויף דער פאמיליע.

די אויספארשונג דארף פעסטשטעלען, אויף וויפיל עס איז אמת די אנגעוויזענע ווערסיע.

דער מערדערליכער איבערפאל אויף דער יודישער פאמיליע, האט אין דער גאנצער געגענד געמאכט א שרעקליכען איינדרוק.

זאל פילהארמאניע! גרויסע סענסאציע!!!
היינט, 6 א זייגער אוונעד ערעפנונג
צום ערשטען מאל אין לאדז (לויט'ן מוסטער)
פון גרויסען אינטערנאציאנאלען
טאנץ-פעסטיוואל
(אויף אויסדוליער)
גרויסער קאנקורס פון געלד-פרייזן. די אנטיילנעמער טאנצען בייטאג און ביינאכט
אהן איבעררייס. דער איינטריט אין זאל איז צו יעדער צייט בייטאג און ביינאכט.
די קאסע איז טעטיג בייטאג אויך ביינאכט.

צום 18-טען יאהר-טאג פון דער באלפור-דעקלאראציע

פערזאמלונגען פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע. — אין „אהל יעקב“

היינטיגע וואך פאלט אויס דער 18-טער יאהר-טאג זינט עס איז געגעבען געווארען די באלפור-דעקלאראציע און עס זענען אפיציעל אנערקענט געווארען די רעכט פון יודישען פאלק אויף א"י.

אין צוזאמענהאנג דערמיט ארדענט איין די היגע ציוניסטישע ארגאניזאציע זונטאג דעם 3-טען נאוועמבער אוונד א רייהע פערזאמלונגען געווידמעט דעם היסטארישען געשעהעניש און דער אויפבוי-ארבייט אין א"י.

די פערזאמלונגען וועלען פארקומען אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (שרודמיעסקא 29), „התחיה“ (זאכאדניא 66), דורשי-ציון (ליסאנאווסקי 7) בני-ציון (זשגאווסקא 7) און „החלוץ בעל-מלאכה“ (פילסודסקי 69). מיט רעדעס וועלען ארויסטרעטען די ה"ה: ד"ר י. ראזענבלאט, רעד. י. אוגער, משה לימאן, משה קארא, ש. ז. ראבינאוויטש, אינזש. הייקין, מגר. י. קראן, ש. ליפעל און אנדערע.

שבת דעם 2 נאוועמבער אין דער פרה ביים דאווענען וועט אין דער ציוניסטישער שוהל „אהל-יעקב“ פארקומען אן אימפאזאנטע פייערונג געווידמעט דעם 18-טען יאהר-טאג פון דער באלפור-דעקלאראציע.

מיט א רעדע מעניני דיומא וועט ארויסטרעטען דער בעוואוסטער מטיף, דיכטער אהרן לובאשיצקי.

די תפלות וועט אפריכטען דער חזן ה' דוד טאפעל מיט'ן כאר פון דער שוהל.

Dr. med. L. Berman
צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07
ספעציאל-ארצט פאר מענער-שוואכע-בעהאנדלונג און מעקסועלע בעראטונג.
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונד.
זונטאג פון 9—1 פארמיטאג.
פאר אונבעמיטעלטע—לעטשניצע-פרייזען

אפטייקען.

היינטיגע נאכט - דיזשורען

(א) היינט ביינאכט דיזשורירען פאלגענדע אפטייקען: יאנקעלעוויטש, סטארי רינעק 9; גלוכאווסקי, נארוטאוויטשא 6; האמבורג, גלובנא 50; פאווראווסקי, פיעטריקאווער 307; פיאטראווסקי, פאמארסקא 91; שטעקל, לימאנאווסקא 37

פון „וויזא“

מארגען שבת 9 אוונד קומט פאר די פייערליכע ערעפנונג פון נייעם לאקאל אין „וויזא“ פיעטריקאווער 86.

אין פראגראם: א רעפעראט פון פראפ. משה שאר, און רעציטאציעס פון העבראאישער פאעזיע ביים קלאוויר — פראפ. י. פייווישיס.

פערמשפט די „זלאטע ראנטשקעי“

(א) פאר בעלײדיגען דעם פראקוראר. בעת איהרען א פראצעס, איז נעכטען פערמשפט געווארען אויף א יאהר טורמע די אינטערנאציאנאלע גנב'טע מלכה קאלישער. וואס האט דעם צונאמען „זלאטא ראנטשקא“.

געפונען א דערמארדעטען

(א) אויף דער קראשעווסקיעגא גאס האט מען נעכטען 7 אינדערפריה געפונען א דערמארדעטען דעם 36-יעהריגען יוזעף וואק (פון קראשעווסקיעגא 32)

מען איז חושד, אז דערמארדעט האט איהם זיינער א „פשיאטשעל“, איינער וולאדיסלאוו אוטשארעק, וועלכער איז נעלם געווארען.

אזוי יונג...

(א) אויף זשגאווער 139 האט זיך, מחמת ענטוישונג אין ליבע, גע'סמ'ט די 16-יעהריגע עוגעניא וויקופאגאטאוויע האט זי אפגעפיהרט אין קרייז-שפיטאל.

ער איז מבין, ווי א חזיר אויף הייוועז...

(א) אין לאדז איז דא א „קינסטלער“-סקולפטאר, א געוויסער זיגמונט קאוואלעווסקי. זאגען אויף איהם די לאדזער קינסטלער, אז ער איז אין דער קונסט א דאקטאר, ד. ה. אז ער פערשטעהט און קאן א קרענק...

ווי אפט שלימזלניקעס, רוקט ער זיין נאז אריין דארט, וואו מען דארף נישט, און אין איינעם א „ויהי היום“ האט ער אין דעם היגען אנטיסעמיטישען „קוריער לודזקי“ אפגעדרוקט אן'ארטיקעל נעגען דעם שטאטישען טעאטער און זיין דירעקטאר ווראטשינסקי, וועלכע ער האט נעמאכט מיט דער בלאטע צוגלייך.

ער האט נעכטען דערפאר בעקומען א פסק דין פון געריכט אויף 10 טעג ארעסט, און צו בעצאהלען 50 זל. שטראף.

„מלוה-מלכה“ פון „תרבות“

די לאדזער קולטור-געזעלשאפט „תרבות“ האלט פאר איהר טראדיציע איינצוארדענען יעדען שבת אין אוונד א גייסטיגע „מלוה מלכה“ אין דער פארם פון רעפעראטען און פארלעזונגען, פאר דעם העבראאישען עולם ביי אונז אין שטאט.

אזוי גוט ווי אלע שבת צו נאכט, וועט אויך דעם היינטיגען שבת, 8,30 אוונד פארקומען א רעפעראט און דאס מאל פון ח' כלודניעוויטש אד"ט „מסדה“ דער עפאס פון נייעם ארץ-ישראל.“ עס וועלען אויך רעציטירט ווערען פראגמענטען פון דער דאזיגער גרויסער פאעמע.

Dr.
R. Zalcwasser
כירורג
צעגעלניאנא 19, טעל. 17-125
נעמט אן פון 1—2 און פון 4—6.30.

קלאנג-קינא-טעאטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26.
היינט און פאלג. טעג!
גרויסע פרעמיערע!
גרויסע עפאפיי פון העלדישקייט. ליבע און אפפערונג. בעסטער פויל. פילם א. ו.
Młody las
א פילם, וועלכער האט איבערגעשטיגען אלע ביז איצט געזעהענע פויל. פילמען.
אין די הויפט-ראלען:
Adam Brodzisz, Marja Bogda, Samborski, Walter, Znicz, Trapszo, Cybulski i inni.
אויסער'ן פראגראם???
אנהויב 4 נאכמ. פרייטאג, ד. 1. נאוו., שבת און זונטאג — 10 א זייגער פריה.

וואס ד"ר אביסינישער פערטרעטער ראס גונסא דערצעהלט

דער בעקאנטער קרינס * קאָרעספּאָנדענט רוסוף פון דער טערקישער צייטונג „מילעד" שילדערט אין א לענגערער קאָרעספּאָנדענץ זיינע איינדרוקען פ'ן צפון-פראָנט אין אביסיניען. מיר ברענגען דא איי־ניגע אויסצוגען פון דער דאָזיגער אינטערעסאנטער קאָרעספּאָנדענץ:

„...רייטער אסקאריסען האָבען געפיהרט אנ'ערך 100 מאן אין ווייסע קליידער. דער איטאליענישער אונטעראָפיציר האָט מיר גערן ערטיילט אינפאָר־מאציעס:

— זיי האָבען זיך אונטערגעגעבען אָהן גע־וועהר... זיי זאָגען, אז דער נעגוס האָט נישט קיין געוועהר און זיי זענען דעריבער געגאַנגען צוריק א היים. מיר פיהרען זיי אין הויפּט-קוואַרטיר און פ'ין דאָרט אויף אַרבּייט.

די אביסיניער, זעהענדיג, אז דער איטאליענער רעדט מיט מיר, האָבען אָנגעהויבען עפּעס צו שרייען, זשעסטיקולירען — זעהט אויס, זיי האָבען מיר עפּעס געוואָלט זאָגען. די אסקאריסען האָבען מיט לאַנגע שפּיזען נישט געלאָזט צוגעהען צו מיר און זיי גע־טריבען ווייטער. איך האָב נישט געפרעגט וועגען וואָס עס האנדעלט זיך, ווייל דאָס האָט איבערשטיי־גען מיין קאָמפּעטענץ, אָבער כ'האָב געזעהען, אז דאָס איז אנ'אָנקלאַגע אויף „עפּעס". דאָס „עפּעס", א העסליכעס און ביי קיין שום אומשטענדען פער־שטענדליכעס, האָט זיך באלד בעוויזען אין א קילאָ־מעטער ווייט אויפן וועג קיין מזרח. נעמליך, נישט ווייט פון א פעלזען זענען געלעגען צוויי טויטע קער־פּער מיט צושמעטערטע שערלעס. א כאראַקטעריס־טישער שניט פון א קאוואלעריסטישע שווערד פון דער הויך איבערן קאָפּ. די געעפענטע מיילער פון די אוועקגעוואָרפענע טויטע קערפּער האָבען מיט זייער שמערצליכען קראַמף געזאָגט: — פאַר וואָס?..

זעהט אויס, זיי האָבען אין עפּעס נישט געפאָלגט די אסקאריסען, וואָס זענען נאָר אויף א פּירטעל אדורכגענומען מיט דער אייראָפּעאישער קולטור און די דאָזיגע אממייסטען בלוט-דורשטיגע סאָלדאַטען פון דער איטאליענישער ארמעע, זענען בעגאַנגען דעם דאָזיגען בארבאריזם. אָבער דער אונטער-אָפּי־ציר איז דאָך געווען דערביי.

די דאָזיגע פאַלען אָדער אנדערע זענען, נישט קוקענדיג אויף די פערזיכערונגען פון די שטאַב - אָפיצירען — זעהר אָפט און זיי ליגען ווי א שוואַר־צער פלעק אויף דער ארמעע פון דוטשע. די איינ־וואוינער פון דער פּראָווינץ טיגרע זענען, ווי כ'־האָב געהערט, גאַנץ פרידליכע מענשען, אָבער דער מנהג פון גאולת-הדם איז ביי די אביסיניער אנ'־אלגעמיינע ערשיינונג. איך וואונדער זיך דעריבער נישט, וואָס אין איינציגע ערטער בעקלאָגען זיך די איטאליענער אויף שחיטות, וואָס ווערען איינגע־אָרדענט דורך די רוהיגע בירגער. ערגעץ אין א דאָרף זענען ערמאָרדעט געוואָרען 12 סאָלדאַטען און אונ־טערן שוץ פון שווארצען מאַנטעל פון דער נאַכט, האָבען די בעלי-נקמה ערגעץ וואו אויסגעוואַנדערט; וואוהין? — „דער טייוועל ווייסט זיי".

דער קאָרעספּאָנדענט דערצעהלט ווייטער וועגען אנ'אינטערוויו, וואָס ער האָט געהאַט מיט דעם אבי־סינישען פערטרעטער ראס גונסא, וועלכער איז ארי־בער צו די איטאליענער.

„נאָך לאַנגע בעמיהונגען — דערצעהלט דער קאָרעספּאָנדענט — איז מיר געלונגען צו בעקומען די רעציזיע:

— וואהרשיינליך וועט דער גענעראַל גאַרנישט האָבען דאגעגען... זיין הויכקייט האָט מספּים געווען ווען איך אויפצונעהמען...

ראס גונסא קען נישט קיין שום אייראָפּעאישע שפּראַכען, אויב מען וועט נישט רעכענען עטליכע צעהנדליג איטאליענישע ווערטער און אזוי פיל ענג־לישע. אָבער ער זאָל זיין פעהיג און.... ער וועט זיך מסתמא אויסלערנען. איך פערלאָז מיך אויף דער עהרליכקייט פון איבערזעצער. נאָך א לייכטען שאַ־קעל מיטן קאָפּ אויף מיין פערנייגען זיך, כ'האָב נאָך נישט בעוויזען צו פאָרמולירען מיין ערשטע פראַגע, ווי דער ראס האָט אָנגעהויבען צו רעדען. רעדענדיג מיט גרויס מיה און מאַכענדיג א פּויזע נאָך יעדעם וואָרט, האָט ער געזאָגט אויף ענגליש: איך בין צופרידען, וואָס איך געפין זיך דאָ.

און דערנאָך, נאָך א קורצען פערטראַכטען זיך, האָט ער אָנגעהויבען צו שיטען איין זאַץ נאָכן אַנ־דערן. ער האָט גערעדט מיט אנ'אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ און אזוי ווי ער וואָלט מיט זיינע פונקעלדיגע ביר־אויגען געבויערט די פּאָדלאָגע פון געצעלט.

— אויב כ'האָב אָנגענומען אזא וויכטיגען בע־שלוס, איז עס נאָר אין אינטערעס פון מיין לאַנד. מיר זענען נישט אומשטאַנד צו קעמפען געגען דער אי־טאליענישער ארמעע, וואָס איז גוט בעוואָפענט און פערזעהן. ווען דאָס גאַנצע אביסינישע פאָלק וועט זיך דערוויסען וועגען מיין שריט וו,עט אדיס-אבעבא און דער אוזורפּאַטאָר בלייבען אָהן מיליטער. כ'־בין נישט געקומען צו מיינע פיינד מיט א גרעסערער ארמעע, ווייל ראס סעיום און ראס הייאילץ האָבען מיך נאַכשפּיאָנירט. כ'האָב דעריבער נישט געקענט מעהר אויפטון. אָבער די צייט און דאָס פאָלק איז אויף מיין זייט".)

דער „אינטערוויאו", וואָס האָט זיך אָנגעהויבען מיט א לענגער געשפּרעך צווישען דעם איבערזעצער מיטן ראס, קעהרט צו די ערנסטע, וואָס כ'האָב ווען עס איז געהאַט.

דער ראס איז געוואָרפען געוואָרען אויפן מאַקאַ־לער פראָנט. ער וועט מוזען עראָבערען זיין אייגענע הויפּט-שטאָט אין דער ריכטונג פון וועלכער עס זע־נען היינט און נעכטען געפלויגען די פלינקע אויס־שפּיר און שווערע באָמבען עראָפּלאַנען".

דער קאָרעספּאָנדענט גיט ווייטער איבער זיינע איינדרוקען פון דער איטאליענישער אָפּענסיווע אויפן צפון - פראָנט:

„...די מלחמה קען דאָ געדויערן זעהר לאַנג, לענ־גער ווי א האַלב יאָהר. די אביסינישע בערג מאַכען צונישט די טעכניק, זיי רואינירען די פלעגער לאַ־כען זיך אויס פון אלע דאָקטרינעס און רעגולאַמינס. נאָר אויב די דאָזיגע מלחמה וועט פערניכטען ווירט־שאַפטליך איטאליען וועט זי אויך פערניכטען אבי־סיניען. דער „רוימישער שלום" וועט א סך קאָסטען און א סך יאָהר וועט אדורך איידער עס וועט זיך אָפּצאָהלען די קרבנות פון די היץ-קעפּ.

קאָמפּראָמיטאַציע פון דער רעגירונגס-פּאַרטיי אין שפּאַניען

צוליב א גרויסער האַזאַרד-אַפּערא

אין שפּאַניען האָט זיך, שוין זייט אַ געוויסער צייט געטומעלט מיט אַ גרויסען סקאַנדאַל, וועל־כען מען האָט זיך בעמיהט צו פערטושען. די רע־גירונג האָט די אַלע קלאַנגען, וואָס האָבען קאָמפּראָ־מיטירט אָנפיהרענדע פּערזענליכקייטען אונטער - דריקט און די צייטונגען, וואָס האָבען געשריבען וועגען דער אַפערע זענען קאָנפיסקירט געוואָרען. ענדליך האָט אָבער דער ענין מעהר נישט געקענט פערשוויגען ווערען און דער סקאַנדאַל איז בעקאַנט געוואָרען אין דער עפענטליכקייט.

דער ענין איז פאַלגענדער: אַ האָלענדישער בירגער, אַ אינטערנאַציאָנאַלער אַפעריסט, דאַניעל שטראַוס האָט אין שפּאַניען בעקומען אַ קאָנצעסיע אויסצובויען שפּיל הייזער, אין וועלכע ער האָט איינבעאָרדענט אַזאַ רולעטקע שפּיל מיט'ן נאָמען „וויסענשאַפטליכע רולעטקע". ער האָט איינגעאָר־דענט קאַזינאָס אין אַ גייענצער רייה שטעט און געשעהען איז דאָס נאכדעם, ווי אַלע האַזאַרד הייזער האָבען זיך ליקווידירט צוליב די נייע גע־זעצען, וואָס זענען אַרויסגעגעבען געוואָרען מיט'ן ציל צו ליקווידירען דעם האַזאַרד אין שפּאַניען. שטראַוסען איז אָבער געלונגען צו בעקומען קאָנ־צעסיעס אויף זיינע „שפּיל הייזער" און מען האָט דאָרט געטריבען האַזאַרד אויף וואָס די וועלט שטעהט, אינגיכען האָט אָבער די רעגירונג אָנגעהוי־בען צו רעאַליזירען דאָס געזעץ געגען האַזאַרד און מען האָט אָנגענומען שאַרפע רעפּרעסיעס געגען שטראַוסעס שפּיל-הייזער.

שטראַוס האָט דאַן אַנגעגעבען אַנ'אָנקלאַגע אין וועלכער ער האָט פערלאַנגט אַז מען זאָל איהם צוריקקערען די הוצאות, וואָס ער האָט געהאַט ביים איינאָרדנען די שפּיל-הייזער און בעקומען די קאָנצעסיעס, דערביי האָט ער אין זיין אָנקלאַגע שטאַרק בעלאַסטעט אַ רייהע אָנגעזעהענע פּערזאָנען, עס איז ענטשטאַנען אַ גוואַלדיגער סקאַנדאַל. אין פּאַרלאַמענט האָט מען זיך דערוואוסט וועגען דער אָנקלאַגע און די אָפּאָזיציע — די מאָנאַרכיסטען פון איין זייט און די לינקע רעפּובליקאַנער פון דער אַנדערער זייט האָבען צוגעגרייט פּאַרלאַמענטס איב־טערפעלאַציעס. די רעגירונג האָט דעם גאַנצען ענין פערשוויגען. און ערשט צוויי טעג איידער עס האָט געזאָלט פאָרקומען די פּלענאַר זיצונג פון די קאָר־טעזען, האָט דער פרעמיער טשאַפּאַפּריעטאַ פער־עפענטליכט אַ קאָמוניקאַט אין וועלכען עס איז גע־זאָגט געוואָרען, אַז אַ געוויסער אויסלענדער האָט פאָרמולירט בעשולדיגונגען געגען א רייהע פּערזאָ־נען, צוליב כלומרשטע אומפינקטליכקייטען, וואָס זיי זענען בעגאַנגען ביים ערפילען זייערע עפענט־ליכע פונקציעס.

הגם אַלע האָבען שוין געוואוסט, אַז עס האַנ־דעלט זיך וועגען דעם, דאָס אַ רייהע הויכע בע־אַמטע האָבען גענומען געלד פאַר ערטיילען שטראַו־סען די קאָנצעסיעס, האָט די רעגירונג אָבער דאָך ווייטער געהאַלטען דעם ענין בסוד. בעת די 4-שעה'דיגע פּאַרלאַמענט דעבאַטע, וואָס איז געווען געווידמעט דעם ענין שטראַוס, איז נישט פערעפענט־ליכט געוואָרען דער אינהאַלט פון שטראַוס אַנ־קלאַגע און אויך נישט די נעמען פון די בעשול־דיגטע. אָבער שוין אויף דער זיצונג האָבען די רעגירונגס פאַרשטעהער פעסטגעשטעלט, אַז די בע־שולדיגונגען זענען זעהר שווערע און אַז זיי זענען געווענדעט געגען אָנגעזעהענע טוער פון דער ראַ־דיקאַלער פּאַרטיי, וועלכע איז איצט אייגענטליך אין שפּאַניען די רעגירונגס פּאַרטיי.

בכדי אויפצוקלערען דעם ענין איז אויסגע־וועהלט געוואָרען א פּאַרלאַמענטס קאָמיסיע. נאָך צוויי טעג אַרבייט פון דער קאָמיסיע, וועלכע האָט אויסגעפאָרשט שטראַוס מעמאָריאַל און אַלע דאָ־קומענטען זענען ענטדעקט געוואָרען פאַקטען, וואָס שטעלען מיט זיך פאָר דעם גרעסטען סקאַנדאַל אין דער געשיכטע פון דער שפּאַנישער רעפּובליק. ווי עס ווייזט זיך, אַרויס האָט שטראַוס באַלד ביים אָנהויב פון זיין טעטיגקייט אָנגעקניפּט אַ קאָנטאַקט מיט איינעם פון די איינפלוסרייכסטע טוער פון דער ראַדיקאַלער פּאַרטיי פּיק-אי פּאָן, וואָס פערנעהמט איצט דעם אַמט פון גובערנאַטאָר אין קאַטאַלאָניען. צוזאַמען האָבען זיי אויסגעאַרבייט א פּלאַן ווי אַזוי אויסצומיידען די פערפליכטענדע געזעצען א דאַנק דער „וויסענשאַפטליכער רולעטקע". פּיק-אי-פּאַן איז דאַן נאָך געווען מלוכה סעקרעטאַר אין פּלאַט מיניס־טעריום, שטראַוס אַקציע האָט זיך ענטוויקעלט אין דער צייט ווען אין דער שפּיץ פון דער רעגירונג זע־נען געשטאַנען אין דער רייהע נאָך לערו און סאַמ־פּערי פּיק-אי-פּאַן האָט בעקענט שטראַוסען מיט'ן פּרעמיערס ברודער'ן-זוהן אוירעל לערו און זיי זע־נען געוואָרען שטראַוס פינאַנציעלע שותּפים. אַלס אַ קאָנטאַ האָבען זיי בעקומען צו 50,000 פּעזעס, ווי אויך גאַראַנטירט אַ דריטען טייל פון די הכנסות פון די האַזאַרד אונטערנעהמונגען.

די אונטערנעהמונגען האָבען זיך אָבער צוואַק־סען און מען האָט געמוזט פערגרעסערן דעם פּלאַן פון דעם פינאַנציעלען אַנטייל. אוירעל לערו האָט אָבגעהאַלטען בעראַטונגען מיט הויך-געשטעל־טע שותּפים אין דער וואוינונג פון זיין פעטער ד. ה. דער רעגירונגס-שעף. עס איז פּראָיעקטירט געוואָרען צו פערטיילען 50 פּראָצענט פון די הכנסות צווישען שטראַוסען. פּיק-אי-פּאַן, אוירעלען און מיט אַלעקסאַנדער לערו אַליין. אויף גרויסע סומען זאָל אויך, האָבען געוועזן פּעראינטערעסירט דער שפּעטערדיגער רעגירונגס-שעף סאַמפּער, אויף עטוואָס קלענערע — זשאַזע וואַלדיוויאַ, דער גענע־ראַל דירעקטאָר פון מלוכה'שען זיכערהייטס-דינסט וועלכער האָט אהן אונטערבראַכען פערנומען דעם אַמט פון 1933 ביז יולי פון לויפענדען יאָהר.

ווייטער בעהמט די ליסטע פון שטראַוס שפּאַני־שע שותּפים אַרום סאַלאַזאַר, אַלאַנסאַ געוועזענער אינערן מיניסטער, איצט פּרעזידענט פון מאַדריד, עדואַרד בענזא קאַנאַ, וויצע סעקרעטאַר פון אינערן מיניסטעריום, זיגפריד בלאַסקאַ איבאַנעז, דער זוהן פון בעקאַנטען שריפטשטעלער.

אַלע קאָמפּראָמיטירטע פּערזאָנען געהערען צו דער ראַדיקאַלער פּאַרטיי, אַנדערע פּאָליטישע ריכטונ־גען זענען נישט בעריהרט געוואָרען. עס איז אויך פון אָנהויב אָן געווען בעוואוסט, אַז דער איצט דאָ־מינירענדער לאַגער פון דער פּאָלקס-אַקציע מיט זשיף ראַבלעס אין דער שפּיץ האָט מיט'ן גאַנצען ענין קיין שום שייכות. אויסער יעדען חשד בלייבט אויך דער איצטיגער פּרעמיער טשאַפּאַפּריעטאַ.

דער סקאַנדאַל דראָהט אָבער נישט קוקענדיג דערויף צוצושטערען די איינציגע מעגליכקייט, ביי די איצטיגע פּאַרלאַמענטאַרישע בעדינגונגען, פון שאַפען אַ קאָאַליציע, וואָס זאָל זיך שטיצען אויף אַ בונד צווישען די רעכטע רעפּובליקאַנער פון זשיף ראַבלעס און די ראַדיקאַלען פון אַלעקסאַנדער לערו.

רעדע פון דעפּ. ל. מינצבערג*)

אויף דער סיים-זיצונג

גלויבט מיר, מיינע הערען, **ווען דער סוחר זאָל זיך בענוצען מיט אזעלכע מעטאָ־דען, מיט וועלכע ס'בענוצען זיך אַ טייל פינאַנץ בעאַמטע כדי ארויסצובעקומען דאָס געלד פון שטייער צאָהלער וואָלט מען דאָס בעטראַכט פאַר אַ שווינדעל!**

ריכטיג האָט דאָ בעמערקט מיינער א פאָררעדנער, אז טיילמאָל קען מען דעם אייפער פון אזעלכע בע־אמטע פראָסט פשוט קוואליפיצירען אלס אנטי - מלוכה'שקייט.

איך פערשטיי די שטרעבונג פון דער רעגירונג צו פערקלענערען די חובות פון די בעאמטע און פון דער ארבייטס וועלט. אָבער אויף וועמענס חשבון וועט דאָס אלץ געשעהען? **ווידעראַמאָל אויפן חש־בון פון פערטיפען דעם קריזיס אין די סוחרישע קרייזען!** מ'מוז דאָך וויסען אז קוים וועלען די פערפליכטונגען פון דער ארבייטס-וועלט נישט ווערען פינקטליך רעגולירט, מוז דאָס גורם זיין אנ'אָפּשוואַכונג אין דער צאָהלונגס פעהיגקייט פון סוחרטום לויט מיין מיינונג איז פאַרן עקאָנאָמישען מצב פון דער בעפעלקערונג אלץ איינס, צי ס'וועט ארימער ווערען בעריל אָדער שמעריל.

מיר האָבען פאַר זיך זעהר א שווערע אויפגאַבע. מיר שטעהען פאַר א נייעם פּרוב צו ענטשיידען אנ' אזמגעהייער שווערען מאַטעמאַטישען חשבון. מיר וואָלטען דעריבער וועלען זעהען אין די איצטיגע אָנ־פיהרער פון ווירטשאַפטליכען לעבען א רעגירונג פון מלוכהשען רעאַליזם.

אלס רעליגיעזער יוד מוז איך דאָסמאָל גלויבען אינם ערפאָלג פון די אונטערגענומענע רעגירונגס־שריט, מחמת אין משך פון דריי קאַדענצען האָבען מיר קיינמאָל נישט געהערט, אז דער רעפערענט זאָל פערענדיגען מיט די ווערטער, אז מ'דאַרף בעטען גאָט מצליח צו זיין, ווי מיר האָבען דאָס היינט געהערט. קוים וועלען מיר זיך נאָך הילף צו גאָט, וועט אונ־זער האָפענונג מסתמא מקוים ווערען.

אין איין פּרט מוזען מיר אויסדרוקען צופרידענ־קייט, די רעגירונג איז סוף כל סוף געקומען צו דער איבערצייגונג, אז די ראָלע פון בירגער אין ווירט־שאַפטליכען לעבען טאָר נישט ווערען געפּענטעט און אז דער עטאַטיזם האָט קיין נוצען דער מלוכה'שער עקאָנאָמיק נישט געבראַכט.

אויב דער דאָזיגער פּרינציפּ וועט געפינען אנ'ענט־שפּרעכענדע אנווענדונג אין די נייע געזעצען קען מען זיך ריכטען אז די שטרעבונג צו אקטיוויזירען דאָס ווירטשאַפטליכע לעבען וועט נישט בלויז אָנ־הויבען פערווירקליכט צו ווערען, נאָר אויך פערשטאַר־קען די שטייער פעהיגקייט פון בירגער.

דער וויצע פרעמיער האָט אין זיין ווירטשאַפטס פּראָגראַם אָנגעזאָגט צו רעפאָרמירען דאָס סאָציאַלע פערזיכערונגס וועזען, קיינמאָל איז דאָס פערזיכע־רונגס פּראָבלעם נישט געשטאַנען אזוי שאַרף, ווי אין איצטיגען מאָמענט. ס'איז דאָך א סוד פאַר גאַנץ בראָד אז די „אובעזפּיעטשאַלניעס" האָבען שוין לאַנג פערענדיגט זייער נאָרמאַל לעבען און זענען יעצט אויפן וועג פון שטופּענווייזער ליקווידאַציע, (אַפּלאָדיסמענטען). אמאָל האָט זיך בעקלאָגט אויף די קראַנקען קאַסעס דער ארבייטסגעבער און דער ארבייטער; ס'האָט אָבער עקזיסטירט אנ'אינסטיטו־ציע, וואָס האָט בעשעפטיגט ברייטע קרייזען דאָקטוירים, אַפּטייקערס, פעלדשערס, פלעגערינס א. אז. וו. איצט דאגעגען זעהט מען דאָרט נישט קיין שום פּאָזיטיווע ארבייט, א חוץ דעם גוט-פונקציאָ־נירענדען עקזעקוציע אַפּאַראַט (אַפּלאָדיסמענטען).

א מאָדנע זאַך געשעהט דערביי, אז **ווען עס קומט צו רעדוקציעס פאַלט דער גורל אין דער ערשטער רייהע אויפן הייפּעלע יודישע אַנגעשטעלטע אין דער דאָזי־גער אינסטיטוציע.**

איך רעכען, אז די רעגירונגס-קרייזען וועלען אונז נישט ענטוישען אויפן געביט פון פעריכטען דאָס פערזיכערונגס - וועזען, און אז אלע פעהלערען אויפן דאָזיגען געביט וועלען ווערען געהעריג אדורכשטו־דירט, איידער די רעפאָרם וועט צושטאַנדקומען.

ווי כ'האָב שוין געזאָגט בעריהר איך פאָרלויפיג בלויז אלגעמיינע ענינים, וואָס נעהמען ארום לויט זייער תוך אין א גרויסער מאָס אויך דאָס יודישע לעבען. סיי דער אָנזאָג פון אויסראָטען דעם עטאַ־טיזם, וואָס האָט גענצליך פאַראַליזירט און פערניכ־טעט פיל צווייגען פון דער יודישער ווירטשאַפט, ברענגענדיג דערמיט אומגעהייערע שאָדענס דער ווירטשאַפט פון לאַנד, סיי די נויטיגקייט צו ענטלאַס־טען די יודישע בעפעלקערונג, וואָס געהערט, לויט איהר סטרוקטור, בעיקר צו דער האַנדעלס וועלט. פון די שווערע און אומגערעכטע שטייערען — איז דער געבאָט פון דער שעה, נישט בלויז אין אינטערעס פון דער יודישער בעפעלקערונג, נאָר אין פינאַנציע־לען אינטערעס פון דער מלוכה גופא, מוז געמאַכט ווערען א סוף צום ביז־איצטיגען צושטאַנד.

הויכער סיים! די יודישע געזעלשאַפטליכע מיי־נונג מאַהנט ביי אונז נישט פון היינט אָן, אז מיר זאָלען סוף כל סוף דערלאַנגען אונזער גרויסע מאָראַ־לישע תביעה צו דער רעגירונג. איך וועל זיך אין איצ־טיגען מאָמענט נישט אריינלאָזען אין קיין פּרטים וועגען דאָזיגען פּרענגענדיגען ענין. כ'וויל דערווייל בלויז אונטערשטרייכען אז די דאָזיגע אייטערדיגע וואונד עקזיסטירט און פאָדערט א זאָרגפעלטיגע בע־האַנדלונג. די יודישע בעפעלקערונג וויל גלויבען, אז נאָכדעם ווי די אויפגאַבען געביט פון מלוכה־בוי זענען פערענדיגט, נאָכדעם, ווי דאָס ווירטשאַפט־ליכע לעבען טרעט אריין אין סטאַדיום פון סאַנירונג **איז געקומען די צייט פון ערלעדיגען די אומגעהייער - וויכטיגע יודישע פּראָבּ־לעמען.**

עס שאַפט זיך ביי אונז דער איינדרוק, אז אין דער לעצטער צייט קומט פאַר סעריענווייז דער אופן פון ערלעדיגען מלוכהש-געזעלשאַפטליכע פּראָבלעמען **מיר האָבען געדולדיג געוואַרט אין משך פון דער גאַנצער צייט פון שאַפען די נייע מלוכה-יסודות, מיר לעבען איצט איבער די צייט פון רעגולירען די ווירט־שאַפטליכע סטרוקטור. — וואַרטען מיר דעריבער אומגעדולדיג אויפן רעאַליזי־רען אונזערע נאַציאָנאַלע פּאָסטולאַטען.**

מיר זענען א ניי-אויסגעוועהלטער און ניי-פונק־ציאָנירענדער פּאַרלאַמענט. שענקענדיג דער נייער רע־גירונג דעם צוטרוי אויפן געביט פון פולמאַכטען, שרייבען מיר אונטער א בלאַנקאָ-וועקסעל, ווייל מיר גלויבען, אז זי וועט אונז נישט ענטוישען.

מיר ווילען אויך גלויבען אז די ווערטער פון פּרע־מיער בנוגע דער **גלייכהייט פון אלע בירגער אין מלוכהשען און נאַציאָנאַלען זין, וועלען אָנגעהמען פאָרמען פון רעאַלער פערווירקליכונג.**

אין דער דאָזיגער האָפנונג שטיץ איך דעם ענין פולמאַכטען פאַרן מלוכה פּרעזידענט.

*) זעה „נ. פאָלקסבלאַט" פון נעכטען.

די באלפור-דעקלאראציע

צום 18-טען יאהרטאג

פון ישעיה אוגער

אין זיין ערשטער גרויסער רעדע אויפ'ן 19-טען ציוניסטישען קאנגרעס אין לוצערן האט פראפ. ווייצמאן אונטער אנדערן געזאגט: „נישט קוקענדיג אויף דער גרעסטער קריטיק פון אונזער זייט געגען דער מאנדאטאר-מאכט, וועט דאס יודישע פאלק נישט פארגעסען, אז ענגלאנד איז די מלוכה, וואס האט אונז געגעבען די מעגליכקייט דורך דער שאפונג פון א סטאבילער, ציוויליזירטער, מענשליכער געמיינשאפט אין א"י צו דערפילען א גרויסע היסטארישע און מענשליכע מיסיע אין אינטערעס פון שלום און פארשריט פון דער וועלט. אויף אונזער וועג טרעפען מיר אן אויף עפיזאדישע שוועריגקייטען — געוויס; איבער דעם אלעמען אבער וועט בלייבען די מאראלישע שותפות צווישען אונז און ענגלאנד — די שותפות, וואס איז בעזיגעלט אין ארץ ישראל".

אט די עטליכע ווערטער באראקטעריזירען קורץ און דאך אזוי קלאר און בולט די גאנצע בעדייטונג פון דער באלפור - דעקלאראציע פאר דער אויפלעבונג פון יודישען פאלק און יודישען לאנד. די אויפריכטונג פון א זעלבסטשטענדיגער, סטאבילער ציוויליזירטער יודישער געמיינשאפט אין א"י, וואס האט אויסצופיהרען א וויכטיגע היסטארישע שליחות אין אינטערעס פון מאראלישען און גייסטיגען פראגרעס פון דער מענשהייט — דאס איז אלץ אייגענטליך, צו וואס די יודען שטרעבען און וואס די אנדערע דערווארטען פון יודען. אט אזוי האבען די יודען אלעמאל זיך פארגעשטעלט און שטעלען זיך היינט פאר זייער מיסיע אלס זעלבסטשטענדיג פאלק אין זייער בעפרייטען לאנד און אין דעם זין האט די נישט-יודישע וועלט אויפגעפאסט די אויסווירקונג פון דער באלפור - דעקלאראציע אין דער צוקונפט. לאחד באלפור און אנדערע אייראפעאישע מלוכה-מענער, פאליטיקער און פיהרענדע פערזענליכקייטען האבען עס ביי פערשידענע געלעגענהייטען בעטאנט. פון דער יודישער אויפלעבונג אין א"י דערווארט די וועלט א עפאכאלען און אויסערגעוועהנליך וויכטיגען ווענדעפונקט אין דער געשיכטע פון דער מענשהייט.

דער גרויסער ענגלישער מלוכה - מאן לארד סעסיל האט אויף דער גראנדיעזער דעמאנסטראציע, וועלכע איז פארגעקומען דעם 2. דעצעמבער 1917 אין לאנדאנער אפערע-הויז אין צוזאמענהאנג מיט דער פערעפענטליכונג פון דער באלפור-דעקלאראציע, — א דעמאנסטראציע, אויף וועלכער אנ'עולם פון איניגע טויזענד מענשען האט לויט דער אויפפאדערונג פון פראפ. ווייצמאן מיט אויפגעהויבענע הענד אפגעגעבען א שבועה: אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני — לאחד סעסיל האט אויף דער דאזיגער דעמאנסטראציע געהאלטען א בעגייסטערטע רעדע, וועלכע ער האט פערענדיגט מיט די ווערטער: „איך וואלט נישט געוואלט נביאות זאגען, צו וואס פאר ענדגילטיגע רעזולטאטען דאס דאזיגע גרויסע געשעהעניש קען פיהרען; אבער איך אליין גלויב, אז פאר דער געשיכטע פון דער וועלט וועט עס האבען א אויסערגעוועהנליכע בעדייטונג און פאר'ן שיקזאל פון דער מענשהייט וועט עס האבען קאנסעקווענצען, וועלכע מ'קען גאר נישט פאראויסזעהן".

דער „דיילי קראניקל" פון 9-טען נאוועמבער 1917 האט געשריבען: „די האפנונגען, וועלכע די יודען האבען אין די 18 הונדערט יאהר פון גלות קיינמאל נישט אויפגעגעבען, זענען איצט אריינגעטרעטען אין א ספערע פון פאקטען און ווירקליכקייטען אבער נישט ווייניגער וויכטיג וועלען זיין די קאנסעקווענצען פון דעם געשעהעניש (באלפור-דעקלאראציע) פאר גאנץ אייראפא. די פעלקער-פאמיליע וועט רייכער ווערען דורך דעם צוריקקעהר פון איינעם פון איהרע עלטסטע און פעהיגסטע מיטגלידער אויף דעם פאר איהם פאסיגען און געהעריגען פלאץ, וואס ער דארף פארנעהמען אין זייער מיט".

אט אזוי האט מען געטראכט אין ענגלאנד, און נישט נאר אין ענגלאנד אליין, וועגען ענדגילטיגען ציל פון דער באלפור-דעקלאראציע: צו רעסטאוורירען די יודען אלס א זעלבסטשטענדיג פאלק, אלס א מלוכה-פאלק אויף זיין אייגענעם באדען און אזוי ארום צו פערשאפען זיי א פאסיגען פלאץ צווישען דער משפחה פון די פעלקער.

און אזוי, אין תוך גענומען, פערשטעהט מען עס אויך היינט, אפילו ווען מען אינטערפרעטירט די באלפור - דעקלאראציע אין זין פון שאפען בלויז א היים פאר יודען. די וועלט בעגרייפט, אז א פאלק מאכט נישט אזעלכע געוואלטיגע אנשטרענגונגען און פרענגט נישט אזעלכע גרויסע קרבנות בלויז צוליב דעם, בכדי צו דערלאנגען פאר זיך א ניי לאנד פאר אימיגראציע.

* * *

די, וואס מיינען, אז מען קען דערגרייכען „אלץ מיט אמאל" דורך קלאפען מיט דער פויסט אויפן טיש, זענען אליין פערפיהרטע און פערפיהרען אנדערע. דאס זענען קינדער פון אונזער אומנארמאלער צייט מיט איהרע דעסטרוקטיווע פאליטישע קאמפפס-מעטאדען, וואס צעשטערען אלע פאזיטיווע דערגרייכונגען פון דער קולטור-מענשהייט. זיי פערשטעהען נישט צו לייענען אין דעם בוך פון דער געשיכטע. זיי ווייסען נישט, ווי אזוי היסטארישע ענטוויקלונגען געהען צו, בפרט, ווען עס האנדעלט זיך וועגען א פאלק, וואס האט זייט אומגעפעהר צוויי טויזענד יאהר אנגעווארען זיין פאליטישע זעלבסטשטענדיגקייט. דער ביטול, מיט וועלכען זיי בעציהען זיך אפטמאל צו דער באלפור-דעקלאראציע, זייערע אומגעלומפערטע ברויטערטונגען געגען ענגלאנד — אט די אונפעראנטווארטליכקייט און טאקטלאזיגקייט בעווייזען, ווי ווייניג זיי בעגרייפען, וואס די יודען האבען פאקטיש דערגרייכט א דאנק דער באלפור - דעקלאראציע, וועלכע ענגלאנד האט ארויסגעשטעלט און 52 אנדערע מלוכות האבען נאכדעם זשירירט. נישט אומזיסט דערמאהנען זיי אונזערע פעראנטווארטליכע פיהרער ביי יעדער געלעגענהייט אן אונזער „מאראלישע שותפות" מיט ענגלאנד; אהן ענגלאנד און אהן דער באלפור-דעקלאראציע וואלטען מיר אפשר געהאט היינט איניגע קאלאניעס אין ארץ ישראל, אבער עס וואלט קיין רייד נישט געקאנט זיין וועגען עפעס אזוינס, וואס זאל זיין אפילו נאר א רמז, אנ'אלוזיע אויף א נאציאנאלער היים.

ווען עס וועלען זיך עפענען אמאל די ארכיוועו פון דער ציוניסטישער ליטונג אין לאנדאן, וועט מען זיך ערשט דערוויסען, וואס פארא נס עס איז געשעהן מיט אונז אין יאהר 1917.

מ'דארף נישט פארגעסען, אז די באלפור-דעקלאראציע איז געווען עפעס אזוינס, וואס די ציוניסטען האבען זיך אין חלום נישט פארגעשטעלט, אפילו אין דער האמאנטישער צייט פון פאליטישען ציוניזם. זי איז איבערגעשטיגען אלע ערווארטונגען.

הערצל האט גע'חלום'ט וועגען א „טשארטער", אנ'ארט סטאטוט אדער פריווילעגיע, ווי צ. ב. דער „קאלישער סטאטוט". שפעטער האט ער שוין גערעדט וועגען „א רעכטליך געזיכערטער היים" פאר יודען, אבער נאך נישט וועגען נאציאנאלער היים. אין זיין „יודענשטאאט" שילדערט הערצל א נייטראלע יודישע היים אונטער ענגלאנד'ס פראטעקטאראט. די דאזיגע היים קומט צושטאנד און ווערט אנגעפיהרט דורך צוויי יודישע ארגאניזאציעס: די איינע איז די אזוי גערופענע „יודישע קאמפאני" (דהי טשארטערער קאמפאני), וועלכע ליקווידירט די יודישע פערמעגענס אין די גלות-לענדער און פערנעמט זיך מיט די פינאנציעלע ענינים, די אנדערע איז — „די געזעלשאפט פון יודען" (דהי סאסייטי אוו דזשוס), אומגעפעהר דאס זעלביגע, וואס די היינטיגע יודישע אגענץ. די דאזיגע „געזעלשאפט" איז דער העכסטער פאליטישער ארגאן, וואס פיהרט אן מיט אלע ענינים פון דער „נייטראלער" יודישער היים און רעפרעזענטירט זי כלפי חוץ. הערצל קרוינט זי מיט'ן נאמען „דער נייער משה", וואס איז בערופען אונז ארויסצופיהרען פון גלות.

אט ביי דער דאזיגער קאנצעפציע פון א „טשארטער" אדער א „טשארטערער קאמפאני" האבען זיך די ציוניסטען געהאלטען ביז דער לעצטער מינוט פארן ארויסגעבען די באלפור - דעקלאראציע. נאך אין אקטאבער 1916 האבען די ציוניסטישע פיהרער וועלכע האבען זיך בעמיהט אין ענגלאנד וועגען דער אנערקענונג פון די יודישע רעכט אויף א"י, צוגעשטעלט דער רעגירונג א פראיעקט פון א דעקלאראציע וואו זיי האבען געפאדערט א „טשארטער" פאר דער קאלאניזירונג פון יודען אין א"י, שפעטער, ווען די אויסזיכטען אויף א אפיציעלער אנערקענונג פון ציוניזם האבען זיך פערבעסערט, ווען נייע מענשען זענען געקומען צום רודער, רעגירונגס-לייט, וועלכע האבען ארויסגעוויזען גרויס סימפאטיע צום ציוניסטישען אידעאל, האבען די ציוניסטען צוגעשטעלט א צווייטען פראיעקט פון א דעקלאראציע, וואו זיי האבען שוין גערעדט וועגען א „נאציאנאלער היים" אבער נאך אלץ געפאדערט א „טשארטער" און די אנערקענונג פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אלס די אויטאריטאטיווע און רעפרעזענטאטיווע קערפערשאפט אומגעפעהר אין דעם זין פון הערצלס „געזעלשאפט פון יודען".

אונזער גרויסער אחד-העם האט דעמאלט אין א בריף צו סאקאלאוו פארגעלעגט אז מ'זאל אויסמעקען דאס ווארט „טשארטער" און נישט דערמאנען די ציוניסטישע ארגאניזאציע אין דעם ציוניסטישען פראיעקט, נאר אין אלגעמיין פאדערען די אנערקענונג פון ציוניסטישען אידעאל, מ'האט איהם אבער נישט געפאלגט.

און וואס האט זיך ארויסגעשטעלט? די רעגירונג האט איבערהויפט נישט גענומען אין בעטראכט דעם ציוניסטישען פראיעקט און האט ארויסגעגעבען איהר אייגענע דעקלאראציע — דעם בעקאנטען נוסח פון דער באלפור דעקלאראציע, וועלכע האט געזאלט צופרידענשטעלען ביידע צדדים: הן די ציוניסטען און הן די אסימילאנטען פון „באארד אף דעפיוטים" און פון די אנדערע אינסטיטוציעס וועלכע זענען געווען געגען א „נאציאנאלער היים" און געגען א פאליטישער אויטאנאמיע פון יודען אין א"י אין וועלכער פארם עס זאל נישט זיין.

אבער אויך די באלפור דעקלאראציע אין דער רעדאקציע פון דער רעגירונג איז געווען מעהר, ווי די ציוניסטען האבען זיך פארגעשטעלט, הגם זיי זענען נישט צופרידען מיטן צווייטען טייל פון דער דעקלאראציע, וואו עס ווערט געזאגט: אז עס טאר נישט געשעהען קיין שום זאך, וואס קען ברענגען א שאדען די בירגערליכע און רעליגיעזע רעכט פון די נישט-יודישע געמיינשאפטען און די בירגערליכע רעכט פון יודען אין אנדערע לענדער, דאס איז פולשטענדיג איבעריג געווען, ווייל דאס איז א זעלבסטפערשטענדליכע זאך.

ווי אזוי אבער מ'האט אין ענגלאנד פערשטאנען די אין דער באלפור דעקלאראציע צוגעזאגטע „נאציאנאלע היים" בעווייזט די איינשטימיגע אויפפאסונג, וואס האט געהערשט וועגען דער „היים" אין דער פרעסע, אין דער געזעלשאפט און אין די מאסגעבענדע פאליטישע קרייזען.

דער ליבעראלער „מאנטשעסטער גארדיאן" האט דעמאלט געשריבען: „מיר רעדען פון א"י ווי פון א לאנד, אבער ס'איז נאך נישט קיין לאנד.... דאך, עס וועט ווערען א לאנד, עס וועט ווערען דאס לאנד פון די יודען".

און דער „אבסערווער", איינע פון די עלטסטע און איינפלוסרייכסטע צייטונגען אין ענגלאנד האט געשריבען: „ס'איז נישט קיין פוסטע טרוימעריי, ווען מען זעהט פאראויס אז אין משך פון צוויי דורות וועט דאס נייע ציון ווערען א מלוכה, וועלכע וועט ארייננעהמען אין זיך נאר א מינדערהייט פון גאנצען יודענטום, אבער זיכער איין ביז צוויי מיליאן נפשות, וועלכע וועלען בילדען א ריכטיגע נאציאנאלע געמיינשאפט מיט א איינגעארטיגער קולטור אין דער שטאט און אויפן דארף, מיט אייגענע צענטערן פון קונסט און וויסענשאפט און זיי וועלען שאפען א פערבינדונג צווישען מזרח און מערב, וועלכע וועט זיין איינציג אין איהר ארט".

ווינסטאן טשערטשיל, דער שפעטערדיגער קאלאניען מיניסטער וועלכער האט אין יאהר 1922 ארויסגעגעבען דאס בעוואוסטע „ווייס-בוך" וואו ער האט דורך א טענדענציעזע אינטערפרעטאציע פון דער באלפור-דעקלאראציע שטארק פערשמעלערט דעם זין און די בעדייטונג פון דער יודישער נאציאנאלער היים, האט נאך אין יאהר 1920 געגעבען אזא פירוש צו דער דעקלאראציע: „עס איז זעהר מעגליך אז נאך אין אונזער צייט וועט געשאפען ווערען ביי די ברעגעס פון ירדן א יודישע מלוכה אונטערן שוץ פון דער ענגלישער קרוין — און דארט וועלען זיין א דריי ביז פיר מיליאן יודען".

ראמזיי מאקדאנאלד, דער געוועזענער פרעמיער, האט אין יאהר 1921, דעמאלט נאך דער פיהרער פון דער לייבאר-פארטיי, נאך א בעזוך אין א"י געשריבען, אז לויט דעם, וואס ער האט געזעהען, האלט ער די באלפור-דעקלאראציע פאר א צוזאג צו שאפען א יודישע רעגירונג אין לאנד.

אזוי האבען אויך אנדערע גערעדט און געשריבען וועגען דער אויסווירקונג פון דער באלפור דעקלאראציע אין דער צוקונפט. און אזוי טראכטען אויך היינט די אלע, וועלכע האבען מיט זייערע אויגען געזעהען „דאס וואונדער ביי די ברעגעס פון ירדן" — דאס, וואס די יודען האבען אויפגעטוי אין א"י אין משך פון בלויז 18 יאהר.

* * *

פאר דער צייט פון די 18 יאהר האט די באלפור דעקלאראציע אדורכגעמאכט פערשידענע באזיסען פון „ענטוויקלונג". מ'האט זיך געפרובט אריינלעגען אין איהר אנ'אנדער זין, מ'האט זיך גענומען אינטערפרעטירען זי לטובת די אינטערעסען פון די נישט-יודישע געמיינשאפטען, אלזא פערווירקליכען דעם צווייטען טייל פון דער דעקלאראציע, פאספילד האט אזוי גוט ווי אינגאנצען געוואלט אפשאפען די דעקלאראציע צוזאמען מיט דער נאציאנאלער היים.

אבער די גערעכטיגקייט האט געזיגט, מיר צווייפלען נישט, אז די באלפור-דעקלאראציע וועט פערווירקליכט ווערען אין איהר פולען פערנעהם און אין דעם זין, ווי מ'האט זי לכתחילה אויפגעפאסט. די רעגירונג בעציהט זיך מיט דער גרעסטער סימפאטיע און אינטערעס צו דעם יודישען אויפבוי-ווערק אין א"י, ווי מיר האבען עס נאר וואס געהערט פון קאלאניען מיניסטער מאלקאלם מאקדאנאלד, אונטער דער אדמיניסטראציע פון הויך קאמיסאר סיר ארטור וואוקאפ האט דאס לאנד אויפגעבליהט, האבען זיך די פערהעלטענישען סטאבליזירט, האט זיך די עליה פערשטארקט, אלץ, וואס די רעגירונג טוט איצט געהט אין דער ריכטונג פון פערווירקליכען דעם ערשטען טייל פון דער באלפור דעקלאראציע.

די לאנדאנער רעגירונג און די א"י אדמיניסטראציע, ווי איבעריגענס די גאנצע וועלט, הויבען אן צו פערשטעהען אז די באלפור דעקלאראציע איז נישט געווען קיין פריווילעגיע, קיין חסד, נאר די צוריקשטעלונג פון אונזערע אלטע רעכט אויף א"י און פון אונזערע רעכט אלס פאלק.

דער טאג פון דער באלפור דעקלאראציע, דער 2 נאוועמבער, וועט דעריבער בלייבען אויף שטענדיג א וויכטיגער גערענק-טאג אין לעבען פון יודישען פאלק.

וואס שמועסט מען אין פאליטישן וועלט?

(גרויסע פון דער הויפט-שטאט)

פון אונזער ווארשאווער קארעספאנדענט

מ. עלבוים

פוילען האט מזל. א וועלט מיט אויגען איז געווענדט צו א לענדעל, וואס געפינט זיך ערגיץ אין אפריקע — אביסיניען; די גאנצע וועלט קוקט מיט אלע חושים צו די מדבריות און בערג פון עטיאפיע — און פלוצלינג האט די וועלט-פרעסע, צווישען די לאנגע בעריכטען פון די שלאכט-פעלדער, געווידמעט גרויסע ארטיקלען פוילען, וואס האט זיך גענומען דורכפיהרען, נישט אויף קאטאוועס, ווירטשאפטליכע רעפארמען פון גרויסען מאסשטאב; נישט אנדערש, נאר פוילען האט זיך גענומען אויף אייגענער האנד פערמעסטען מיטן אלמעכטיגען קריזיס.

ווארום עס זענען דאך פאראן אין אייראפע נאך לענדער, וואו ס'איז שלעכט, וואו די ארבייטסלאזיגקייט איז גרויס, די נויט העכערשט אונבארמהערציג, מ'דארף ווייט נישט זוכען — דייטשלאנד. דארט איז דער אויסדרוק „קריזיס" א צומילדער בעגריף; דארט הייסט עס פשוט: הונגער, אלגעמיינער הונגער. און נאך לענדער זענען פאראן, וואו ס'איז נישט פוינעלדיג. אבער וואו טראכט מען היינט וועגען ווירטשאפטליכע אויפטוען, אז אלץ און אלע זענען בעהערשט פון דער שרעק-שטימונג: מלחמה!

האבען די רעגירונגען פון די לענדער איין ענטפער פאר זייערע בירגער: „מ'קאן היינט נישט טראכטען וועגען ברויט; מ'דארף היטען די גרעניצען".

דעם דאזיגען פאליטישען פלאנטער האבען מיר ספעציעל גענומען פאר א ביישפיל, כדי מעהר אונטערצושטרייכען די וויכטיגקייט פונם פאקט, וואס די אלט-נייע פוילישע רעגירונג האט זיך גענומען צו פשוטער, פראזאאישער ארבייט פון: דירה-געלד, ארבייט, גאז, עלעקטריע, לעבענסמיטעל - ארטיקלען — לאזענדיג אן א זייט אפיסיניען מיט דער „סכנה" פון א וועלט מלחמה.

* * *

אין דער פוילישער פרעסע האט מען די גרויסע „קעפ" וועגען דער וועלט לאגע, וועגען זשענעווע און איטאליען ארויפגעשטעלט אויפן צווייטען פלאן: אויפן ערשטען ארט געהט דאס נייע רעגירונגס-פראגראם, די פראגע וועגען די ווירטשאפטליכע פלענער און וועגען אמנעסטיע.

און עס בעשטעטיגט זיך די אנגענומענע מיינונג, אז — „טרייב ארויס דאס לעבען דורך דער טיר, וועט עס אריינקומען דורכן פענסטער". די פריהערדיגע רעגירונג האט, דורך דער נייער וואהל-ארדינאציע געוואלט האבען א סיים, א שטילען, א גע הארכזאמען, אהן פארטייען, אהן ריכטונגען, אהן פערשידענע מיינונגען און — נישט געקוקט אויף אלעמען, האבען שוין די ערשטע סיים-זיצונגען געוויזען, אז דאס לעבען איז שטארקער פון וועלכע-עס-איז פאראויס-בעשטימטע פלענער.

אויף די לעצטע סיים-זיצונגען האט זיך שוין בפירוש געהערט די שטים פון — די פערשאלטענע און פערניכטעטע פריהערדיגע סיימען. עס האבען זיך שוין אויסגעטיילט אפאזיציע-רעדנער און דער סיים-מארשאלעק האט שוין פשוט בעצייכענט: „דער פארשלאג פון דער מעהרהייט" און „דער פארשלאג פון דער מינדערהייט": עס זענען ... געוועזן אפילו אפענע שטימען געגען די פולמאכטען. און טאמער איז ווייניג — רעדט מען שוין גאנץ אפען וועגען דעם, אז דער איצטיגער סיים וועט זיין קאדענץ נישט אויסזיין, אז טאקע דער איצטיגער סיים וועט אויף זיך מוזען ארויסטראגען אליין א סוף-אורטייל, ווייל ער וועט דארפען אננעמען א נייע וואהל-ארדינאציע (לייען: אלטע וואהל-ארדינאציע) און עס וועט גערוועהלט ווערען א נייער סיים און סענאט, כדת אלגעמיינע, גלייכע און אזוי ווייטער וואהלען מיט פארטיי ליסטעס וכדומה. איבריגענס, האט דער פולקאווניק סלאוועק טאקע אנגעזאגט, אז די נייע וואהל ארדינאציע איז א פרוב, אנ'עקספערימענט.

* * *

די צוויי יודישע רעדעס אויף דער לעצטער סיים-זיצונג האבען געמאכט א שפארען רושם. דעפוטאט מינצבערג אויף זיין אופן, און דעפ. זאמערשטיין האבען מוטיג און דרייסט פארגעשטעלט די יודישע לאגע אין פוילען און פארמולירט די יודישע פאדערונגען, אבער עס איז דאך געבליבען א בייגעשמאק דערפון, וואס מ'האט געוואוסט, אז ביידע יודישע דעפוטאטען מאכען שבת פאר זיך.

עס וואלט געווען א יושר, אז עס זאל סוף כל-סוף קומען צו א צוזאמענארבייט צווישען די יודישע פארלאמענט פארשטעהער, אז עס זאל זיין א געוויסע איינטיילונג אין דער ארבייט און אין דעם, ווער וועגען, וואס עס זאל רעדען און — אז אלץ אפטער זאל געהערט ווערען די שטים פון דער יודישער נויט. מ'דארף שטענדיג, ביי יעדער געלעגענהייט, דערמאהנען מאהנען, פאדערען — אפשר וועט זיך עפעס לאזען אויסקעמפען.

—=—

צו די מענדעלע-פייערונגען

(קלאנגען און אפקלאנגען) — פון לעא קעניג

נישט פון פאלעסטינע, נאר דווקא פון רוסלאנד קומען אן ידיעות וועגן גרויסע צוגרייטונגען צו דער פייערונג פון מענדעלע מוכר ספרים'ס הונדערט יעהריגען געבורטסטאג.

און דאס לאזט אונז עפעס הערען. ערשטענס, אז די „טרעוואגא" דאס „יודישקייט" אין רוסלאנד געהט אונטער און מוז אונטערגעהן איז, לעת עתה, נאך נישט אזוי בערעכטיגט.

נישט רעדענדיג שוין דערפון וואס די וואס טרו מייטערען אזוי שטארק וועגן אונטערגאנג פון יודישקייט, ווייסען אליין נישט גענוי וואס זיי מיינען מיט די בעגריפען „יודישקייט" און „יודישע קולטור".

איך מוז מודה זיין אז איך האב א סך מאל זיך נאכגעפרעגט ביי אונזערע אזוי גערופענע וועלט ליכע „חרידים" פאר יודישקייט און יודישע קולטור, וואס זיי מיינען דערמיט האב איך פון זיי קיין קלארען ענטפער נישט געקענט ארויסקריגען. מיינען זיי דערמיט די פארשונג פון דער יודישער געשיכטע, פונם אלטען און נייעם יודישען שאפען, געהט עס דאך איצט אויך אן אין רוסלאנד.

צי איהר זענט איינשטימיג מיט זייערע אנשוי־אונגען און מעטאדען, נאר אויף די געביטען פון ליטעראטור, יודישע וויסענשאפט און יודיש טעאטער ווערט איצט שוין געטון אין רוסלאנד מעהר ווי אין דער יודישער אמעריקא און אפילו אין יודישען פוילען.

מען קען פערשטעהן די יודישע ארטאדאקסיע, ווען זי טענהט אז יודישקייט געהט אונטער אין סאוויעטען רוסלאנד, ווייל פאר זיי איז יודישקייט רעליגיע, די יודישע אמונה, אבער ווען אזוי גערו־פענע מאדערנע וועלטליכע יודען, וועלכע געהען א־מאל אין א יובל אין שוהל אריין, און ערציהען זייערע אייגענע קינדער אין פרעמדע אבסאלוט נישט יודישע שולען און אהן קיין שום „רעליגיעזע אונטער־ריכטונגען" — וועט אויך אט די יודען געוואלדע־ווען וועגען דעם אונטערגאנג פון יודישקייט אין רוסלאנד — מוז איך אפט טראכטען אז דאס איז אדער היפאקריזם אדער דער אטאוויסטישער בלינדער יודישער געשריי: געוואלד, יודישקייט וועט אונטער־געהן, אויב איהר וועט נישט געהען אין די דרכים פון אונזערע עלטערען, אדער אין מיינע דרכים, בכל דור ודור האבען יודען געשריגען אז „יודישקייט געהט אונטער" און.. יודישקייט לעבט און מוטשעט זיך.

אלא לאמיר זאגען אז די וואס שרייען אז יודישקייט געהט אונטער אין רוסלאנד מיינען די „פער־פאלגונגען" אויף העברעאיש. איז עס ערשטענס היסטאריש נישט ריכטיג: די בעלי תלמוד זענען נישט געווען מעהר אסימילירט און ווייניגער יודיש ווי די בעלי מקרא (און אפשר גאר פערקעהרט?), און צווייטענס, שרייען דאך מאנכע יודישיסטען אויך וועגען דעם אונטערגאנג פון יודישער קולטור אין רוסלאנד (און זיי ווייסען אויך נישט אקוראט וואס זיי מיינען מיט דעם ווארט „יודישע קולטור"). און ווייטער, איז גארנישט אויסגעשלאסען אז גאר אין גיכען וועלען מיר הערען וועגען א העברעאישער קאטעדרע און א יודישען וויסענשאפטליכען אינסטי טוט אין רוסלאנד, וואו וויכטיגע פארשונגס־ארביי־טען וועלען געמאכט ווערען אויך אויף דעם געביט.

דער שארפער רעוואלוציאנערער פראפאגאנדע־פעריאד געהט דאך אב אין רוסלאנד, רוסלאנד הויבט אן ארבייטען אויף אלע געביטען קאנסטרוקטיוו, עווא לוציאניסטיש כמעט.

אויב... א וועלט מלחמה וועט נישט אויסברעכען און צושטערען אויף א צייט (אויף ווי לאנג?) אלע שעפערישע קאנסטרוקטיווע כוחות פון דער מענש־הייט.

בלייבט די „פונדאמענטאלע" מאטיווירונג: אין רוסלאנד מוז יודישקייט אונטערגעהן, ווייל די פער־שידענע נאציאנאליסטישע טעאריעס ווערען דארט נישט קולטיווירט און אויך נעגירט, און אזוי ווי עס איז דארט נישטא קיין יודען פראגע און די יודישע יוגענד האט אבסאלוט גלייכע שאנסען און רעכט ווי די נישט יודישע יוגענד, טא פאר וואס זאלען זיי זיך האלטען ביי וועלכער ס'איז יודישקייט, און זיך נישט איינגאנצע זאסימילירען? (צוליב דעם זעל בען טעם, זאגט מען, מוז אויך בירא בידזשאן דורכ פאלען. דאס רוסישע יודענטום דארף עס נישט).

די פונדאמענטאלע טענה איז אפשר א גערעכ־טע אבער דורכאויס א נעגאטיווע: זי איז געבויט אויף דער הנחה אז יודישקייט קען עקזיסטירען נאר דאן ווען ס'איז פאראן א „יודישע פראגע" דאס הייסט ספעציעלע יודישע צרות..

צי ס'איז אמת, צי ניין, קען מען דאך פרעגען: וואס איז דאס פאר א יודישקייט פאר א יודישע קול טור, וואס קאן זיך האלטען נאר אויף „יודישע צרות"?

קענען אפשר גערעכט זיין די וואס וועלען זא־גען: „לא מדובשך ולא מעוקצך"... א קולטור וואס בויט זיך נאר אויף צרות איז קיין קולטור נישט. און וואס ס'איז נאך וויכטיגער: טוט דאך דער ציוניזם די זעלבע זאך: ער וויל אפשאפען די יודישע פראגע, די יודישע צרות, און אהן א יודען־פראגע, אהן יודישע צרות וועט אין פאלעסטינע — און דווקא ביי די בעסטע, פון א ציוניסטישען שטאנדפונקט בעדינגונגען — אויסוואקסען א קולטור „אשר לא ידע את יוסף", וואס וועט גארנישט האבען קיין יודישען טעם, און וועט מיט אלע העברעאיסטישע צי יודישיסטישע „בעגריפען" פון יודישער קול־טור, גאר נישט האבען צו טון.

זענען דאך געווען און עס זענען דאך איצט פאר־האן אזעלכע „טרעגער פון יודישער קולטור" וואס טענהן אז ציוניזם איז אסימילאציע, און אז אין פאלעסטינע וועט זיך אויסבילדען א יודיש פאלק, צי גאר א יודישע סעקטע וועלכע וועט ווערען פסי־כאלאגיש און אידעאיש אינגאנצען פרעמד און אנ־טאגאניסטיש אפילו זיין צום גלות יודענטום, אויב אזעלכעס וועט נאך זיין.

נישט אין פאלעסטינע, נאר אין רוסלאנד גריי־טען זיך יודען איצט שטארק צו די פייערונגען פון מענדעל מוכם ספרים'ס הונדערטסטען גע־בורטסטאג.

און דאס לאזט אונז נאך עפעס הערען:

עס דערמאהנען זיך איצט דורך א מערקווירדיגען געדאנגען אסאציאציע די פאראיאהריגע רמב"ם פייערונגען, וועלכע זענען אזוי דעמאנסטראטיוו פאר געקומען אין פאלעסטינא און אין אלע „ציוניסטישע קאלאניעס" אין גלות.

עס וואלט נאטירליך געווען אומגעלומפערט צו פרובען אפילו מאכען וועלכען עס איז פערגלייך צווישען מענדעלען „דעם זיידען פון אונזערע מא־דערנע ביידע ליטעראטורען", און דעם רמב"ם.

אבער אצינד ווערט גערעדט נאר וועגען די כא־ראקטעריסטישע יובל־פייערונגען פון די צוויי פערשי־דענע היסטארישע יודישע שעפערישע פיגורען.

און עס פרעגט זיך נישט ווילענדיג: פאר וואס זאל מענדעלע — דער רבי פון ביאליק און פון דער מאדערנער העברעאישער ליטעראטור פון שלום עלי־כם און דער מאדערנער יודישער ליטעראטור — הא־בען א גרעסערען בעדייט פאר דער יודישער אינטעלי גענץ אין רוסלאנד, ווי פאר דער ציוניסטישער אינטע ליגענץ אין פאלעסטינא, וועלכע האט זיך, ווי מיר האבען געזעהען, אזוי ארטיפיציעל צעיובלט וועגען דעם רמב"ם?

מיט וואס און פאר וואס איז די שליטה פונם רמבם, וועלכער האט געלעבט הונדערטער יאהרען צוריק גרעסער אויף דער ציוניסטישער אינטעליגענץ ווי די שליטה פון מענדעלען, וועמענס אטעם לעבט נאך אין די בעסטע ווערק פון די היינטיגע יודישע און העברעאישע שריפטשטעלער, פאר וואס אט דער קפיצת הדרך? נאך וואס דאס האלב בעוואוסט־זיניגע אנטלויפען פון דער ווירקליכקייט?

אך, יודישקייט, יודישקייט.

ליבע און קאמף

בעגעגעניש מיט ווערא לאכאווא. — איהר פערזענליכקייט און ארבייט פאר דער רוסישער רעוואלוציע. — ווי אזוי פון א כמעט פיינדליכער בעגעגעניש איז געווארן א הייסע ליבע

(זכרונות) • פון ד"ר ה. זשיטלאווסקי

צווישען מיינע נייע פריינט איז געווען וויערא סעווערינאווא לאכאווא, שפעטער מיט א יאהר פיר, אין 1888 ווען מיר ביידע זענען שוין געווען אין אויסלאנד, איז לאכאווא געווארען מיין פרוי, אבער אין דער ערשטער צייט פון אונזער בעקאנטשאפט האבען זיך גלייך פון אנהויב אן איינגעשטעלט צווי שען אונז זעהר קאלטע, פראסטיג־קאלטע בעציהונ־גען, זי איז מיר זיכער נישט געווען אנטיפאטיש. און א גרויסען דרך ארץ פאר איהר האב איך שוין גע האט דערפאר אליין, וואס זי האט אויף איהר איי־גענער הויט דורכגעשפירט דעם צארישען רעזשים אין זיין געראנגעל מיט די יונגע פרייהייטס־קעמפער. וויערא האט שוין דעמאלט דורכגעמאכט אי א תפיסה פעריאד, אי א „עטאפ", אי א „פערשיקונג" און איהר אייגענעם גוט, וואס איז געלעגען לעבען דער שטאט וויעליזש.

עס איז אבסאלוט נישט געווען קיין ברעקעל גרונט, פארוואס צווישען מיר און וויעראן זאלען זיך נישט האבען גלייך פון אנהויב אן איינגעשטעלט יענע מעהר ווי גוטע, טיף פריינטליכע בעציהונגען, וואס זענען אזוי ניך אויסגעוואקסען צווישען מיר און איהר. אבער עפעס אנ'אנטאגאניזם האט אין דער ערשטער צייט געהערשט צווישען מיר און וויע־רא'ן, — א פסיכישער אומדערקלערליכער אנטאגא ניזם, וואס האט תיכף ארומגערינגעלט אונז ביידע מיט א פראסטיג־קאלטער אטמאספערע.

איצטער פרעג איך מיך אפט, צי קאן נישט יע־נער משונהדיגער בעהאלטענער אנטאגאניזם דער־קלערט ווערען נאר אויף אזא מין אופן. וויערא איז געווען כמעט ווי אנ'אפיציעלע כלה דובאוויטשעס, איך בין געווען כמעט ווי אנ'אפיציעלער חתן ליזא שטיקינס אין טולע. עס איז אבער מיר און וויעראן בעשערט געווען אריינצופאלען אין א טיפער, היי־סער ליבע, וואס האט געדויערט צענדליגער יאהרען. צי האבען אונזערע „מזלות" שוין גלייך, ביי אונ־זער ערשטער בעגעגעניש נישט „געזעהען" וואס אונז איז בעשערט?

אין די ערשטע פאר וואכען האב איך זי ווייניג וואס געזעהען, נאר יעדען אין דער פריה פלעגט זי אריינקומען מיט א היפש ביסעל פערשנייטע האלץ אין די ארימס, אראפווארפען זיי לעבען אויווען, בע־גריסען מיך קאלט מיט א קאפ־שאקעל, ארויסלויפען צוריק, ברענגען נאך האלץ איינצוהייצען דעם אויווען און ווידער אוועקגעהן צו זיך אין דעם אלטען דו־באוויטשעס הויז.

איינמאל האט זי א ביסעל מעהר זיך פונאנדער גערעדט, דערצעהלט אנ'עפיזאד פון דעם פויערי־שען לעבען, אין וועלכען א יוד, — א פשוטער דארף־יוד, — האט געשפילט א געוויסע ראלע, דער טאן איז ווידער געווען ביטער־סארקאסטיש, און דער יוד איז ארויסגעקומען שיער נישט אין א יודענפיינטליכער בעליכטונג, דאס האט אונז אומאנגענעהם בערירט, מיר זענען אנטשוויגען געווארען, אויפן טיש, ביי וועלכען איך בין געזעסען איז געלעגען א באנד היינע, אין א רוסישער איבערזעצונג, איך האב גענו מען בלעטערען דעם באנד, געלייענט די סאטירישע מעשה'לע מיט דעם בער „אטטא טראל" און זיך פער טיפט גראד אין יענעם קאפיטעל וואו דער בער רעדט אזוי גדלות'דיג וועגען זיך און דערקלערט, אז ער שטאלצירט מיט זיך פונקט ווי ער וואלט אפגע־שטאמט דירעקט פון „משה מענדעלסאנען". אט די שלום־פערזען פון דעם קאפיטעל האב איך איבער געלייענט אויפן קול, צוגעקלאפט דאס ביכעל, אוועק געלייגט אויפן טיש, אנגעטון מיין פוטערעל און א־רוים פון שטוב אהן א „זייט געזונט".

נאך אט דעם עפיזאד, פלעגט וויערא מיך אויס־מיידען, נאך דער פראסטיג־קאלטער בעגריסונג אין דער פריה, ביים אריינברענגען דאס ברען־האלץ צו מאכען פייער, פלעגט זי תיכף אוועקגעהן.

ערשט אין אנהויב פריהלינג, ווען מיר פלעגען זאלבעדריט, און אפט זאלבעפערט — זיצען אין דעם גערטענדעל, וואס אויף דובאוויטשעס הויף, איז דער אייז צווישען מיר און וויעראן געבראכען געווארען און איז אינגאנצען צעגאנגען, אויך ביי איהר האט זיך דערוועקט א אינטענסיווער אינטערעס צו דער נאציאנאלער פראגע בכלל און צו מיינע מיינונגען וועגען דעם יודישען נאציאנאלען פראבלעם בפרט, ווען אט די פראגען פלעגען ארויפשווימען, פלעגט איהר אויפמערק ווערען בעדייטענדיגער אויפגע־וועקט. זי פלעגט שטעלען פראגען און א מאל אויך זיך דערביי אנטשולדיגען, אז זי פרעגט דאס נישט כדי אפצופרעגען, נאר כדי אויסצופרעגען, ביסלעכ ווייז בין איך מיט וויעראן געווארען א גאר נוטער, אינטים גוטער פריינט. אזוי ארום איז אויך זי ארי־בער אויף דעם נאציאנאלען שטאנדפונקט אין דער יודישער פראגע.

די נאציאנאלע פראגע האט אבער נישט פערנו־מען דעם אויבענאן אין אונזערע געשפרעכען, זיי האבען זיך געדרעהט אי ארום די פראגען פון אנ'אל געמיינער וועלט אנשויאונג, און ארום דער פאליטי־שער לאגע אינם לאנד, אי דער עיקר, יענע טעארע טישע און פראגראמאטישע פראגען, וואס זענען גע־שטאנען אויף דעם סדר היום פון דעם רעוואלוציא נערען קאמף און דעם סאציאל־רעוואלוציאנערען געדאנק.

גראד ארום יענער צייט האט דאס, מיר דובא־וויטש געמאכט דעם פארשלאג, איך זאל מיך אנשלי סע זאן א קרייזעל וועלכען ער האט בדעה צו גרינ־דען.. די אויפגאבע פון דעם קרייזעל זאל זיין אין דער ערשטער ליניע און דער עיקר סיסטעמאטיש און גרינטליך צו בעקענען זיך מיט דער טעארעטישער לאגע אין דער רוסישער רעוואלוציאנערער געדאנ־קען וועלט און געבען א מעגליכקייט די מיטגלידער אויסצוארבייטען פאר זיך א פעסטע, ערנסט־בעגר־גרינדעטע מיינונג, וועגען אלע פראבלעמען, וואס זע־נען אויפגעקומען אין איהר.

אנטקעגען אזא אויפגאבע האב איך לחלוטין נישט געהאט וואס איינצווענדען, און דאס קרייזעל איז געגרינדעט געווארען, אזא קרייזעל האט אין יע־נע אומשטענדען געקאנט זיין נאר אומלעגאל, שוין דערפון אליין, וואס מען האט נעדארפט שטודירען אויך די אומלעגאלע ליטעראטור, און אזוי ארום שטעהן אין קאנטאקט מיט דער „אונטערערדישער" וועלט. פון די אנדערע מיטגלידער, וואס האבען זיך בעטייליגט אין איהם, געדענק איך נאר די חברה לוקאשעוויטש, וועלכע האט זיך אויפגעהאלטען אין וויטעבסק, אונטער דעם אויפפאס פון דער פאלי־ציי". ביז עס וועט זיך פערענדיגען איהר פראצעס, זי איז טאקע באלד פערשיקט געווארען קיין סיביר. אלע מיטגלידער פון דעם קרייזעל זענען געווען אנ־העגנער פון דער פארטיי „נאראדנאיא וואליא" (די פארטיי פון דעם „פאלקס ווילען"), און לויט זייער פערגאנגענהייט האבען זיי געהאט די אדער יענע דירעקטע שייכות צו דער טעטיגקייט און די שטרעבונגען פון אט דער פארטיי, אבער זיי אלע זע נען געווען מענשען מיט „אפענע קעפ", מיט מוחות נישט קיין פערגליווערטע אין וועלכער ס'איז איינ־מאל פאר אלעמאל אנגענומענע „אני מאמינס". עס איז געווען א קרייזעל פון גלייכגעזינטע מענשען, אויב נישט אין דעם פולען זין פון גלייכע, פעסט אויסגע־קריסטאליזירטע מיינונגען, איז אין דעם זין פון דעם גלייכען אלגעמיינעם איינשטעל — דעם סאציאליסטי שען און דעם רעוואלוציאנערען פון א „נאראדאוואָ־לישער" ריכטונג — און אין דער גרייטקייט קרי־טיש דורכצומוסטערען אלע יסודות, אויף וועלכע יע־נע ריכטונג איז געווען געבויט.

און „דורכצומוסטערען" איז געווען וואס, אין דעם צענטער פון אלע פראגען איז געשטאנען דאס פראבלעם פון דער פאליטישער פרייהייט און דער קאמף צוליב איהר אין פערבינדונג מיט דעם קאמף פאר דעם סאציאליזם — א פראבלעם, וואס איז גע־ווארען גאר אויסטערליש ברענענדיג גראד אין אונ זערע טעג, אבער אויך דעמאלט האט ער פערמאגט א היבש ביסעל ברען־שטאף.

אין דער צייט, ווען עס האט זיך געגרינדעט אונזער קרייזעל אין וויטעבסק, האט די גאנצע פראגע בעקומען א גאנץ אנדער אויסזעהן, די פראגע איז רע ווידירט געווארען אין ביידע פליגלען פון דער רעווא־לוציאנערער בעוועגונג, עס איז שוין מעהר נישט קיין פראגע, צי מען קאן פיהרען א סאציאליסטישע פראפאגאנדע אין דארף, אדער צי מען קאן פיהרען א ריין־פאליטישען קאמף. די פראגע איז ביי ביידע ריכטונגען אוועקגעשטעלט געווארען „צי מען זאל". מיט די נייע פראגע־שטעלונגען און מיט די ענט פערס וואס האבען זיך גענומען אויסארבייטען אין ביידע ריכטונגען, האט זיך אונזער קרייזעל נע־דארפט בעשעפטיגען.

אין די נאראדאוואלישע קרייזען האט מען נישט געצווייפעלט אין דער נויטווענדיגקייט פון דעם פאלי טישען קאמף אפילו נישט אין דער נויטווענדיגקייט פון זיינע טעראריסטישע פאר מען. מען האט זיך אבער געאמפערט וועגען דעם אי־נעווייניגסטען בונד, וואס דארף עקזיסטירען צווי שען אט דעם פאליטישען קאמף און אונזערע סאציא ליסטישע ענדצילען.

אין דער צעשוואומענער אלגעמיינער פארשטע לונג וואס האט געהערשט ביי דער מאיאריטעט פון די נאראדאוואלישע קעמפער איז געווען קלאר נאר איין זאך: פריהער דארף מען צעשמעטערען דעם צאריסטישען רעזשים, ווי א פארבעדינג, פאר א פריי ער סאציאליסטישער טעטיגקייט, ווער זאל זי נאכ־דעם פיהרען אויף דער פריי? ווער זאל דעם סאציא ליזם דורכפיהרען? — אויף אט די פראגען איז נישט געקומען קיין קלארער איינהייטליכער ענטפער. א טייל האט גערעכענט: „דאס וועלען מיר שפעטער זעהן". ביי אט דעם טייל איז דער גאנצער סאציא־ליזם ווי אניעלעמענט פון דער פארטיי־טעטיגקייט, געהאנגען ערגעץ־וואו אין די וואלקענס, עס האט גע־הייסען נאך וועלכע עס בענקען אויך די בעסערע עלעמענטען פון דער ליבעראלער געזעלשאפט, ביי אונז איז דער סאציאליזם — האט מען ארגומענ־טירט, — נאר א מין „כוונה" וואס מען טראכט ביי זיך אין קאפ, בעת מען פיהרט דעם פאליטישען קאמף. היינט פארוואס נישט זעהן, צונויפציהען זיך נעהענטער מיט אט די בעסערע עלעמענטען פון דער ליבעראלער געזעלשאפט? — דאס איז געווען א מין „בערנשטייניאניזם" אין דער נאראדאוואלישער בעוועגונג, וואס האט געווים נאר נישט אנגעהויבען צו גלויבען און וועלכע עס איז „פרידליכע רעפאר־מען" אין די גרעניצען פון דעם הערשענדיגען רע־זשים, ווי דאס האט אין מערב־אייראפע שפעטער גע טון בערנשטיין. אט די נאראדאוואלישע ריכטונג— אדער ריכטיגער: שטימונג, — איז געבליבען פאלי־טיש רעוואלוציאנער, אבער זי האט, ווי שפעטער בערנשטיין, אפגעשוואכט די וואג און דעם בעדייט פון דעם סאציאליסטישען עלעמענט אין דעם רעווא לוציאנערען קאמף, איהר ווארט־פיהרער אין אויס־לאנד איז שפעטער געווארען וולאדימיר בורצעוו, וואס האט שוין געפאדערט א דירעקטען בונד מיט די ליבעראלען, מיט א דירעקטער אונטערדריקונג פון דעם סאציאליסטישען פראגראם. אין דער צייט פון אונזער קרייזעל זענען נאר בעקאנט געווען איינ־צעלנע שטימונגען אזעלכע, און פאר אונז האט דער גאנצער איינשטעל נעהאט, אזוי צו זאגען, א ריין אקאדעמישען אינטערעס, מיר האבען געדארפט זיך קלאר מאכען די טעמים, פערוואס „נישט אזוי".

און „נישט אזוי" האט געקוקט אויף דעם ענין דער, לאמיר איהם אנרופען, שטרענג סאציאליס־טישער פליגעל אין דער נאראדאוואלישער בעוועגונג.

געשיכטע פון יודען אין לאדז

דער אנטייל פון יודען אין דער טעקסטיל-פראדוקציע

פון ד"ר פ. פרידמאן

(נאכדרוק פערבאטען)

צו די אינדוסטריעלע טעטיגקייטען דארף מען אויך נאך צורעכענען די יודישע בוי־אונטערנעהמונגען. צוליב דעם וואס לאדז האט זיך זעהר שנעל פו־טאנדערגעבויט, האט די דאזיגע בעשעפטיגונג אין לאדז געהאט א ספעציעלען בעדייט און איז געווען א מקור פון בעדייטענדיגע הכנסות. שוין אין די ערש־טע יאהרען פון דער נייער קאלאניזאציע, נעהמען יו־דישע „אינטערפרענערען" א בעדייטענדיגען אנ־טייל אין דעם פונאנדערבוי פונם אינדוסטריעלען לאדז. דעם 22טען אפריל 1825 האבען פאלגענדיגע יודישע אונטערנעהמער געשלאסען קאנטראקטען אויף צו שטעלען געמויערטע הייזער אינם פאבריקס ישוב „לודקע": יצחק אייזנער האט זיך אונטערגע נומען אויפצובויען 10 געמויערטע הייזער פאר 29 טויזענד, 900 גילדען, און לוי פאזשענטשעווסקי פון טושין, בשותפות מיט ישעיה שולצען, האבען זיך אויך אונטערגענומען אויפצושטעלען 10 היי־זער פאר דערזעלבער סומע, אין אויגוסט 1826 איז דער הייזער־בוי, וועלכען עס האט אונטערגענומען אייזנער, געווען שוין כמעט פערטיג, דאגעגען פא־זשענטשעווסקי און שולץ, האבען זייער קאנטראקט אפגעטרעטען דעם דייטשען בוי־מייסטער הענקע, וועלכע האט די בנינים אויסגעפערטיגט, אין דער בוי בעווענונג פון יענער צייט, האט אויך נישט קיין קליי־נע ראל געשפילט די שטאטישע ציגעל פאבריק, וועל־כע איז אויפגעשטעלט געווארען דורך דעם לענטשי־צער יודישען אונטערנעהמער אברהם שווייצער, פאר 2180 גל. די ציגעל פאבריק איז פערדינגען געווארען צו פערשידענע פריוואטע פערזאנען, צווישען וועלכע עס זענען אויך געווען יודישע פאכטער. דהיינו: אין די יאהרען 1835—1837 האט די פאבריק גע־האלטען אין ארענדע הערש אונגעלבערג און האט פאר איהר געצאהלט 324 גילדען א יאהר און אין די יאה־רען 1839—1841 האט איהר געהאלטען לייזער בער־מער.

איינע פון די ריהרעוודיגסטע און אלזייטיגסטע יודישע בוי־אונטערנעהמער אין לאדז, איז געווען יוסף בזשעזשינסקי, אין 1846 הערען מיר פון איהם ווי אלס אנ'אונטערנעהמער פון א בוי פון דריי ברו־נעמס מיט פלומפען אין לאדז, אין 1852 איז ער אנ־טרעפענער פונם צורעכטמאכען דעם אלעקסאנדע־רער ראטהויז, אין 1857, נעהמט ער זיך אונטער צו רעכטצומאכען די אלעקסאנדרער פלומפען און אין די יאהרען 1858—1863 נעהמט ער זיך אונטער צו בעלייכטען די רעווערבירי־לאמפען אין זגערזש. דאס דערמאהנטע איז זיכער נישט דער פולער צע־טעל פון בזשעזשינסקיס בוי־געשעפט, דאס זענען נאר די איינציגע, וועלכע האבען זיך צופעליג דער־האלטען אין די אקטען. מיט עהנליכע אונטערנעה־מונגען האט זיך אויך בעשעפטיגט דער בעקאנטער, לאדזער סוחר יעקב בעהם: אין 1852 טרעפען מיר איהם, אלס אונטערנעהמער צו בעלויכטען די רע־ווערפיר־לאמטערן אין לאדז פאר א יעהרליכען אפ־צאהל פון 632 גילדען, אין 1861 ווידער — אלס אונ־טערנעהמער פון א בוי און רעפעראציע פון 11 לאדזער פלומפען, אויך אנדערע, פערמעגליכע יודי־שע סוחרים אין לאדז, זענען נישט מבטל אזעלכע עהנליכע אונטערנעהמונגען, אזוי, למשל, נעהמט זיך מאריץ זאנד, אין 1856 אונטער, צורעכט צו מאכען די יודישע מקוה, אין 1860 פערנעהמט זיך ווידער יצחק פייגין מיט דעם בוי פונם לאדזער שחט־הויז, אין 1862 פערנעהמט זיך זוסמאן זיסמאן מיט דעם לאדזער ברוק־אויסבוי און אין 1838 בעשעפטיגט זיך י. וו. זאנענבערג מיט דער רעפעראציע פון דער שוהל פאר 680 גילדען און מיטן אויפשטעלען א צוים ארום דער שוהל־פלאץ פאר 83 גילדען.

דער לוין־סיסטעם דאס איז א געביט, אין וועלכען די יודען האבען, אויפן לאדזער באדען געשפילט די אנזעהעוודיגסטער ראל. די טעטיגקייט פון לאדזער סוחרים און לאגעריסטען, לאזט זיך נישט פארשטע־לען אהן דעם צר־השוה, צווישען ריין סוחרישער און ריין אונדוסטריעלער טעטיגקייט, די טעקסטיל אינ־דוסטריע, וועלכע איז איפערגעפלאנצט געווארען אויפן לאדזער באדען, ערשט לסוף פון 19טען יאהר הונדערט, האט נישט געקענט ארויס פון די ראהמען פון א קליין־האנדווערקערליכער ווענעטאציע, ווען זי וואלט באלד לכתחילה נישט געווען ארויסגעגאנגען אויפן ברייטען שליאך פון גרויס־קאפיטאליסטישער פראדוקציע. די איבערגאנגס סטאדיע, פון א קליי־נער, האנדווערקער־פראדוקציע צו א גרויס־אינדוס־טריעלער אויסארבייטונג אויף קאפיטאליסטישע יסו־דות, איז דא אין לאדז, ווי אומעטום, געווען די לוין אינדוסטריע. די דאזיגע רעצענטראליזירטע פארם פון קאפיטאליסטישער פראדוקציע, וועלכע האט זיך בעדינט מיט די צוזייטע איבער לאדז און ארומיגע ישובים, וועבער־כאלופניקעס, איז ארגאניזירט גע־ווארען: אין תחילת, טיילמאל דורך דארפישען קא־פיטאל, דורך אויסלענדישען האנדעלס און אינדוס־טריע־קאפיטאל (פאבריקאנטען - אימיגראנטען), א־בער אין דער ערשטער רייה — דורך דעם אינערלי־כען האנדעלס־קאפיטאל, וועלכער איז געווען זעהר בעוועגליך און, על פי רוב, זעהר קליין, וועלכער איז רעפרעזענטירט געווארען דורך יודישע סוחרים. די גרויסע, צענטראליזירטע פראדוקציע, און אין לאדז, ביז אין די 50גער יאהרען געווען פערטרעטען נאר פון דעם הייפעל דייטשע גרויס־אינדוסטריעלער, עס איז אוממעגליך פעסטצושטעלען די צאהל פראפארץ צווישען דער גרויס־אינדוסטריע פראדוקציע, כאלופ ניקעס און קליינהאנדווערק־ פראדוקציע אין לאדז, מען קען אבער גאנץ דרייסט ריזיקירען מיט דער השערה, אז זעהר א בעדייטענדיגער טייל פון דער לאדזער פראדוקציע איז, ביזן סוף פון די 50ער יאהרען געשאפען געווארען דורכן לוין־סיסטעם אין פערשידענע שאטירונגען און קאמבינאציעס.

מיר קענען זיך דא, אויף דעם ארט נישט אריינ־לאזען אין קיין חקירות, פונוואנען און ווי אזוי האט זיך אין לאדז ענטוויקעלט די לוין־אינדוסטריע; צי זענען אין לאדז פערפלאנצט געווארען שוין פערטיגע פארמען פון אויסלענדישער אינדוסטריע - פרא־דוקציע און צוזאמען מיט זיי אויך די לוין־אינדוס־טריע, צי גאר די „כאלופניצטווע" האט זיך אין לאדז אליין און בהדרגה ענטוויקעלט — א תשובה אויף דער פראגע וועלען מיר געפונען אינם פערלויף פון אנדערע ווייטערדיגע אפהאנדלונגען, עס איז אבער דאגעגען כדאי, שוין אויפן ארט, אונטערצושטרייכען אז די ארגאניזאציע פון א לוין־אינדוסטריע דורך יודען האט אונטער זיך א זעהר אלטע טראדיציע, סיי אין פוילען סיי אין אויסלאנד.

שוין אין 11טען יאהרהונדערט שטויסען מיר זיך אן אויף נאמיצען וועגען דער לוין־אינדוסטריע אין דער הויך, ווירטשאפטליך ענטוויקעלטער שפאניע, דערביי טרעטען, אין דער ראל פון לוינער ארויס יו־דישע סוחרים. די פארם פון דעצענטראליזירטער, קא־פיטאליסטישער פראדוקציע, טרעט בכלל ארויס צו פריהסטען אין דער טעקסטיל אינדוסטריע, אין פלאנדערן, אין פלארענץ, אין 12טען יאהרהונדערט און שפעטער אויך, אין דרום דייטשלאנד. צו א זעהר שטארקער ענטוויקלונג דערגייט די לוין אינדוסטריע אין מערב אייראפע, אין 16—17טען יאהרהונדערט; זי איז דעמאלט די הערשענדיגע פארם פון גרויס־קאפיטאליסטישער פראדוקציע און נאר בהדרגה טרעט זי אפ איהר ארט דער דעצענטראליזירטער פרא־דוקציע פארם. דער אנטייל פון יודען אין דער דאזי־גער ענטוויקלונג, איז דורך א סך פארשער בעצייכענט געווארען פאר זעהר א בעדייטענדיגען, דאך איז דער ענין ביז איצט נאכנישט גרונטליך אויסגע פארשט געווארען.

אין פוילען האט די אינדוסטריעלע ענטוויקלונג פון קליינהאנדווערקער פארמעס צו דער גרויס־קאפי־טאליסטישער פראדוקציע, זיך בעדייטענדיג פערשפע־טיגט. געשטערט דערין האט די ירידה פון די שטעט, דער דוחק אין האנדעלס קאפיטאל און די נישט־ענט־שפרעכענדיגע ווירטשאפטס - פאליטיק פון דער רע־גירונג. ערשט אין 18טען יאהרהונדערט, האבען די גע ברויכען פון דעם מאגנאטישען שיכט און אויך די פופליציסטיק, וועלכע איז געווען בעאיינפלוסט פון די מערבדיגע מערקאנטילישער אידעען, ארויס־גערופען די ערשטע, ערנסטע פרובען אין דער ריכ־טונג פון דערהייבען די היימישע אינדוסטריע, דער פעריאד פון סטאניסלאוו אויגוסט, וועלכער איז גע ווען רייך מיט ווירטשאפטליכע רעפארמעס, האט גע שאפען אויך א סך פרובען אינם געביט פון דער טעק סטיל־אינדוסטריע; נעבען צענטראליזאציע אונטער נעהמונגען זענען אויך, צו יענער צייט ענטשטאנען אונטערנעהמונגען, וואס האבען זיך געשטיצט אויף געוויסע פארמעס פון דער לוין־אינדוסטריע. אלס ארגאניזאטאר פון דער דאזיגער אינדוסטריע אין א־רויסגעטרעטען די רעגירונג, עווענטועל דאס פער־מעגליכע פויערימשאפט, דאס שטאטישע בירגער־טום, דאגעגען, סיי קריסטליכע, סיי יודישע, איז גע בליבען הינטערשטעליג. נאר אין גרויס־פוילען, וואו עס האט שוין, פון לאנג עקזיסטירט א קליין־וועבער־שאפט, מיט דער עקזיסטענץ פון וועלכע עס האבען זיך, אין דער רעפארם־עפאכע, נישט אינטערעסירט, נישט די מלוכה און נישט אנדערע מאסגעבענדיגע פאקטארען, האבען זיך ענטוויקעלט טיפישע פאר־מעס, פון א לוין־אינדוסטרי און די בעדייטענדיגע אפהענגיגקייט פון די וועבערס פון די יודישע סוח־רים, וועלכע האבען געקויפט זייערע אויסארבייטונ־גען און זיי עקספארטירט אויף פערהעלטניסמעסיגע, ווייטע אפזאץ־מערק. אין דער היסטארישער ליטע־ראטור געפינען מיר עטליכע שפורען און ווייטע אפ־קלאנגען פון, אויף דעם באדען, ענטשטאנענע קאנ־פליקטען, צווישען די כאלופניקעס און די סוחרים.

די וועבעריי אין גרויס־פוילען האט איבערגעלעבט פוילענס פונאנדערפאל און אין דעם פעריאד פון דער דייטשער אקופאציע, האט זי זיך געפונען אין זעהר א שווערער לאגע, דער וועג צו די מזרח־מערק, איז טיילווייז אפגעשניטען געווארען, אינם לאנד א־ליין האט מען נישט געקענט רעכענען אויף קיין אונטערשטיצונג פון דער פרייסישער רעגירונג, וועל־כע האט פון גרויס פוילען געוואלט מאכען אנ'אפ־זאץ־מארק פאר איהר אייגענער, הויך־ענטוויקעלטער אינדוסטריע און אויך נישט אויף דער אונטערשטי־צונג מצד דער פערמעגליכער פויערימשאפט, וועל־כע האט געזעהען די צוקונפט פון לאנד, נאר אין תבואה - עקספארט. די עקזיסטענץ אלזא פון די גרויס פוילישער וועבערס איז, בזה האופן פאלשטענדיג אפ הענגיג געווען פון יודישען לוינער און פון יודישען סוחר.

ווען איך וואלט געווען א דעפוטאט!...

מאנאלאג פון א פשוט'ן יוד

פון י. אבערזשאנעק

ווען איך וואלט געווען א דעפוטאט !

וואס איך וואלט געטון ? דאס אייגענע, וואס אלע דעפוטאטען טון : זיי טוען גארנישט און איך וואלט אויך גארנישט געטון.

וואס הייסט גארנישט ? געטון וואלט איך יא עפעס. כ'וואלט יעדען ערשטען געפאהרען קיין ווארשע נאך דער פענסיע, כ'וואלט געפאהרען אויף דער באהן בחנם. כ'וואלט קיינעם איבער דער שוועל נישט אריבערגעלאזט און טאמער וואלט זיך יא געפו־נען א יוד א שוטה, וואס וואלט געקומען צו מיר, איך זאל איהם טון א טובה, וואלט איהם די דינסט געענטפערט : „ניע מאזשנא", „פאנא פאסלא ניע־מא וו'דאמו", „פאן פאסאל שפי".

אין שטיבעל וואלט מען אויף מיר געווארט מיטן דאווענען. מ'וואלט מיך מכבד געווען מיט די פעט־סטע פאסעלסקע עליות. אויף א חתונה וואלט איך געווען מסדר קידושין אויף א ברית וואלט איך גע־ווען סנדק. אויף א „אוראטשיסטאשטש" וואלט איך „איבערגעשניטען די באנד". וואו א פעראיין, וואלט איך געווען „האנאראווע" פרעזעס. אין דער גאס, וואלט מען מיר אפגעגעבען כבוד :

— „אוואגא, פאן אסאל אידזשע!"...

וואלט צו מיר געקומען א בעל־חוב און וואלט איך איהם נישט געלאזט די מאס־נעהמען ווארום איך בין דאך „אונפעריהרליך"...

וואלט צו מיר געקומע זא בעל חוב און וואלט גענומען „הויך קידוש מאכען", וואלט איך צו איהם געזאגט :

— „פאן ניעמא גלאסי" !

וואלט צו מיר געקומען א בעל חוב און וואלט גליך אויסגעשלאסען אויף דריי זיצונגען...

וואלט צו מיר געקומען דער ווירט נאך דירה־געלד, וואלט איך איהם אוועקגערופען אין א זייט און וואלט איהם איינגערוימט אויפן אויער :

— פאניע גאספאדאזשו, געהט צו אלדע רוחות, טאמער נישט טראג איך שוין אריין א „וניאסעק" בילינער צו מאכען דירה־געלד !

וואלט מיין ווייב מיך גענומען בעזינגען מיט איהר „לעקסיקאן", וואלט איך א קלאפ געטון אין טיש אריין און געזאגט :

— חבר'טע ווייב. כ'נעהם ביי איך צו דאס ווארט !

טאמער וואלט זי מיך, ווי תמיד, געהערט ווי דעם קאטער, און וואלט נאך העכער געמאכט יעלות וואלט איך איהר איבערגעריסען אין דערמיט :

— חבר'ע ווייב, איך רוף איך צום צווייטען מאל צו ארדנונג !

וואלטען מיינע טעכטערלעך מיר גענומען זינגען זייערע בעקאנטע לידלעך :

— טאטישע, איך דארף א קאסטיום מיט א קא־ראקולאווע קאלניעזשיק !"

— „טאטושו, איך מוז האבען א פאר נייע קא־לאשובקעס !"

— טאטוניו, איך מוז מיר קויפען א געהרינג־אווסקע יעגער קאפעלושל מיט א פיורקע נא שפיץ, וואלט איך זיי ערקלערט :

— צורעס מיינע. איהר זענט נישט פארלאמענ־טאריש דערצויגען, איך בין נישט „וו'סטאניע" צו רעדען מיט אלע, און צו ענטפערען אלע מיט איין מאל. אויב איהר ווילט „אינטערוועניערען" מוזט איהר דאס מאכען „פישמיענגע". א מעמאריאל, הייסט עס, און אויב איהר וועט אין משך פון זעקס חדשים נישט בעקומען קיין תשובה, קאנט איהר דאס בעטראכטען פאר אנ'אפזאג... אזוי וואלט איך מיך געפיהרט ווען איך וואלט געווען א דעפוטאט...

ווילט איהר דאך מסתמא וויסען צו וואס איך דערצעהל אייך דאס. דאס דערצעהל איך אייך צו־ליב די לעצטע עקספאזע פון מיניסטער. ווען איך וואלט געווען א דעפוטאט און הער דעם מיניסטערס עקספאזע וואלט איך מיך אויסגעהוסט, וואלט מיר אויסגעווישט די ברילען, וואלט מיך געמאלדען צום ווארט און וואלט געהאלטען אזא דרשה :

—„וויסאקא איזבא ! "

איך, דעפוטאט יאקעל בן פלעקעל, וואס מיין נא־מען איז בעריהמט אויפן גאנצען ערד־קיגעל־שאר־בען, און וואס חלשט צו זיין בעשריבען אין די גאזע־טען, אז איך האב געדרשנט פון דער תויבער סיים־טריבונע, האב דעם כבוד צו דאנקען דעם הער מיניס־טער פאר די גרויסע „אולגעס", וואס ער זאגט צו צו בעגליקען די ברייטע אונטערדריקטע מאסען און אויסלייזען זיי פון צרות (דא וועט מען מיר זיכער אפלאדירען). נאר כדי מיינע וועהלער זאלען וויסען וואס פאר א חכם א דעפוטאט זיי האבען געשיקט אין סיים אריין, דערלויב איך מיר צו מאכען פאל־גענדע בעמערקונגען און אויספעטערונגען : ( )

בילינער מאכען דירה געלד? זעהר גוט, א שיינע ריינע כפרה אויף די ווירטסלייט, איין זאך דארף א־בער צוגעגעבען ווערען : אז פון איצט אן, זאלען די לאקאטארען האבען די רעכט צו עקסמיטירען די ווירטסלייט...

אפשאפען דעם לאקאל־שטייער ? וועגען דעם דארף מען זיך אביסעל פערטראכטען, איך האלט, אז מיט דעם אפשאפען די שטייערען, וועט פערגרע־סערט ווערען די ארבייטסלאזיגקייט, ס'וועלען פער לירען ארבייט : די סעקוועסטראטארען, פעראיינס־מאכערלעך, „גייערס", „זאגערס", „צופיהרערס" און אונטערפיהרערס. קאליע־מאכערס און גוט־מא־כערס.

אנגעהמען סאנקציעס פאר די וואס קויפען נישט אויס קיין וועקסלען ? — דאס פערשטעה איך שוין נישט אינגאנצען. ביי דעם וועט די רעגירונג מעהר פערלירען ווי געווינען. א וועקסעל, מיינע הערען, אין דען געמאכט געווארען אויסצוקויפען ? א וועק־סעל איז געמאכט געווארען ער זאל זיך דרעהען : פון אויסשטעלער צום זשיראנט, פון ערשטען זשי־ראנט צום צווייטען זשיראנט, פון צווייטען זשיראנט צו א דריטען זשיראנט, און אז ס'איז שוין נישטא קיין ארט וואו צוצולעגען די חתימה, שיקט מען איהם אין דער באנק אריין אויף אינקאסא. דא הויבט ער זיך ערשט אויפסניי אן צו דרעהען : פון דער באנק צום רעיענט, פון רעיענט צום לעצטען זשי־ראנט, פון לעצטען זשיראנט צום פארלעצטען זשי־ראנט און אזוי דרעהט ער זיך בסדר ביז צום ערש־טען זשיראנט און דא דערוואוסט זיך דער ערש־טער זשיראנט, אז דער „וויסטאווצע" איז שוין לאנג „אויסגעלופטערט" אז ער רוהט שוין לאנג אין ליכטיגען גן־עדן אדער... ער איז נאך ביז איצט נישט געבוירען געווארען . . . און טאמער לעבט ער יא, האט ער א „אקט אינטערצי־זיע", אדער ער האט שוין לאנג אפגעזונגען דעם צווייטען פסוק פון „שיר השירים", און הייסט זיך מאכען א „זאיענטשע".... אויף דער שוויגער.

דאס איז א וועקסעל, איז אויב מ'וועט אננעה־מען סאנקציעס געגען די, וואס קויפען נישט אויס קיין וועקסלען, וועלען קודם כל פערלירען זייער ברויט די רעיענטען. די קאמארניקעס, והשנית, אויב מ'זאל דארפען איינזעצען די וואס קויפען נישט אויס קיין וועקסלען וועט אויספעהלען תפיסות, וועט מען מו־זען בויען נייע, און דאס שמעקט מיט געלד !..

דאס איז וועגען די אולגעס פון הער מיניסטער. איצט וועל איך נאך צוגעבען מיינע אייגענע פאר־שלאגען וואס מ'דארף נאך טון :

נאך מיין מיינונג, דארף מען אין דער ערשטער רייה ליקווידירען די ביזאיצטיגע יודישע קהלות, פון איצט אן, דארפען געשאפען ווערען קהלות וואס זא־לען נישט נעהמען עטאט, נאר פערקעהרט: זיי זא־לען צאהלען עטאט דער יודישער בעפעלקערונג.

עס דארפען אויך ליקווידירט ווערען די „חסד של אמת". דאס איז אנ'איבעריגע זאך, ווארום סיי ווי בעגראבט איין יוד דעם אנדערען. טא צו וואס דארף מען דעם „חסד של אמת"?

ס'דארפען אויך ליקווידירט ווערען די סוחרים־פעראיינען ווארום שלאפען קאן מען אין „לינת־אורחים"!..

אויב מ'רעדט וועגען סאנקציעס דארף מען זיי אנווענדען געגען אזעלכע סוחרים וואס שפעקולירען מיט ארטיקלען פון ערשטען געברויך, איך מיין דאס קעגען חתנים. וואס שפעקולירען מיט די נדנים. גע־גען אט א די „שפעקולאנטען" דארפען אנגעווענ־דעט ווערען פאלגענדע סאנקציעס :

1) אויב א בחור ציהט דעם פאסעק, און שפע־קולירט מיט זיין בחורשאפט, דארף ער ב'גוואלד אוועקגעפיהרט ווערען צום פעראיין „הכנסת כלה" און פון דארט אונטער א שטרענגער וואך אפגעפירט ווערען צו ר' יאסעלע פיינער אונטער די חופה־דרענגלעך.

2) אויב א חתן דרעהט מיטן פרייז, דארף מען איהם מיט געוואלד געבען א ווייב מיט א שווינער אלס „ראדאטעק נאדזוויטשאיני".

3) אויב א בחור וויל בכלל נישט חתונה האבען דארף מען איהם מאכען פאר א מאכער אין „זשעטע־קא" און דארט וועט ער שוין זיכער בעגראבען ווע־רען...

דאס זענען מיינע פראיעקטען און איך בעט זיי צו פערעפענטליכען אין די גאזעטען, און זאלען מיי־נע וועהלער וויסען וואס פאר א חכם זייער דעפו־טאט איז.

יא, רבותי, דאס וואלט איך געטון ווען איך וואלט געווען א דעפוטאט !

אריפן עולם האמת!..

טעאַטער־גראַטעסקע

פון: משה בראָדערזאָן

(אויף די וואָלקענס, וואָס זענען געבראַכט צו א מין העכערער סימעטרישקייט, הענגט א קאָנסטרוק־טיוו געבויטע טיר מיט מאָדערנער עלעקטרישער אינ־סטאלאציע. אויף דער טיר — א שילד מיט דער אויפשריפט: ,,עולם האמת'', אקציען־געזע־שאפט מיט בעשרענקטער האפטונג. דער **שומר השער** איז מיט זיין אויסזעהן און קליידונג עהנ־ליך צו א האָטעל־פּאָרטיע. זיין בעזונדערער סימן איך בלויז די פליגלען, וואָס זענען ביי איהם, צוגע־שוירען און צוגעקעמט אלא־ענגעל...

די שפיל הויבט זיך אָן מיט א גראָטעסקען מל־אָכים־טאַנץ, עס דערשיינט:

שומר השער:
העי, פוסטעפּאסניקעס, מלאָכים,
אַ גאַנצען טאָג — זיך נאָר געדרייט,
און וויפיל אַלץ מע זאָל נישט טענהן —
איז אלץ ארויסגעוואָרפען רייד!
פערגעסט מען אין דער הימעל־ארבייט,
פון שערי טומאָה פון מייט
בגוואלד אַהערצו דאָ פערשלעפּט מען
די טענצלעך פון מאָדערנעם דזשעז!
גיי טענה, רייד, עס וועט דען העלפען,
נישט לייטיש־איידעל און נישט גראָב,
אז נאָר אין האָפּס — אין שאו רגליכם
עס איז פערטון און סיליגט דער קאָפּ!
העי, חברה־לייט, מלאָכים־באַנדע,
אויף היינט געגוג וועט האָפּסען זיין!
עס וואָרטען דאָרטען שוכני עפר,
טאָ ברענגט זיי איינציקווייז אריין!

(די מלאָכים — אָפּ אין א טאנץ־עוואָלוציע. ביז זיי קומען אָן מיטן ערשטן ,,אורח'' זינגט דער **שומר השער** אליין דעם רעפרען:)

רעפרען:
ביי אונז איז איצט סעזאָן, ווי קיינמאָל:
עס קומען מחנות נייע געסט,
ווייל ס'איז דאָ פאָרט אַ פיינע היימיל,
און גאַנץ בחנם קריגט מען קעסט...
דאָ טוען מיר קוואליפיצירען,
וואו ס'קומט צו בלייבען יעדען מין,
און מיר בעפעהלען וואו צופיהרען,
מיר ווייזען אָן צו גיין וואוהין!

(די מלאָכים ברענגען אריין מיט א ריקודל דעם כעלעמער רב).

דער רב:
זיי מוחל, הייליגער ממונה,
גן עדן, זאָגט מען, איז דאָך דאָ,
טאָ וואַרט איך, אז דו זאָלסט מיר זאָגען:
יברכך... ברוך הבא!

שומר השער:
האַ־וואָס?! ווער ביזטו דען?... מה שמיך?!
וואָס מאַכען מאַכסטו אזא רעש?
מסתמא אויפגעטון דאָרט וועלטען,
וואָס קומסט אַהער מיט גרויס קוראזש?!

דער רב:
כ'בין אייזיקל, דער רב פון כעלעם!
איך קום אַלס אַנגעלייגטער גאסט!
א לעבען לאַנג איך האָב געלערנט,
געפסקנט שאלות און געפאַסט...

שומר השער:
פאר אונז דאָס אלץ — אַ קנאָפּ ארטיקעל!
קיין נוצען האָט מען נישט דערפון!
צוריק קיין כעלעם גייט ר' אייזיק,
ממשותדיגעם עפּעס טון!

(דער רב מיט די מלאכים — אָפּ. רעפרען. מי־ברענגט אריין דעם **באַלעבעסל**).

שומר השער:
אַנ־אָפּגעשלאָגענע הושענא!
צו קוקען אויף דעם גאסט איז שווער...
דער אורח זעהט מען ליגט ניין איילען...
ד' קרוב, זאָג, ווער ביזטו, ווער?

באַלאַבעסל:
ממונה הייליגער, דו ווייסט דאָך,
ווי ביטער מיר איז דאָרט געווען!
איך בין שוין ס'גיהנום אָפּגעקומען,
און כ'קום דאָ דעם גן עדן זעהן!
אַלץ הייסט, גיהנום! פון פיר ווייבער!
ארזרות, ווערען, איין אין איין!
דערצו — אַ צולאָג נאָך — די שוויגערס...
ווי קאַנסטו, מלאָך, דאָס פערשטיין?!

שומר השער:
כ'פערשטיי! כ'פערשטיי! אוי־אוי, פערשטיי איך!
נו, קומט דיר איצט דערפאר ארויס...
נישט גיהנום קומט דיר, נישט גן עדן,
נאָר גיי אין משוגעים־הויז!!!

(ס'באלאבעסל אָפּ מיט די מלאכים. רעפרען. מיברענגט אריין דעם **גנב**).

דער גנב:
וואָס שלעפּט איהר מיך אהערצו, חברה?
נישט שלעפּט אזוי — עס טוט מיר וויי!
מען האָט מיר אָפּגעהאַקט די זייטען
אַנומעלטען אין פּאָליציי...
איך זשיפּיע קוים!.. א גנב בין איך!..
אין טעות פיהרט איהר זיך אריין!
פאר מיר איז ס'גיהנום, שטענדיג אָפען,
אזוי בעדאַרף עס אויך צו זיין!..

שומר השער:
נאָר ס'וועט אַזוי נישט זיין, די גנב!
אין טעות, ברודער, לעבסט, דו,
מען האָט דיך שוין אַזוי געפייניגט,
אז ס'קומט דיר, בנאמנות, רוה!
ביזט גאָטס שליח, גנב־לעבען,
פון אייביג עד לזמן הזה,
אין נעכט פון קעלט און שרעק־יסורים...
ס'גן עדן קומט דיר, פריינד!.. אַנטרע!..

(רעפרען. ס'קומען אָן: דער רב — פון רעכטס, ס'באלאבעסל — פון לינקס).

רב און באַלאַבעסל:
און די מאָראל, רבותי,
זאָל ווערען פעסטגעשטעלט:
עס האָבען בלויז גנבים
סיי די, סיי יענע וועלט!
אזוי איז שוין דער גורל,
אזוי וועט אייביג זיין:
דער גנב דרייט אַרויס זיך
און דרייט זיך גוט אריין!!!

צוליב א בלוט=בלבול

האט מען געוואלט טויטען א רבי'ן

פון מנשה אונגער

דער רבי ר' ישעיה'לע פשעדבאָרזשער, איז גע־ווען איינער פון די די אכצען תלמידים פון'ם ,,חוזה'' פון לובלין, וועלכע זענען נאָך דער פטירה פונם ,,חו־זה'' געוואָרען אליין רביים.

ר' ישעיה'לע איז געבוירען געוואָרען אין דער שטאָט לאסק ביי לאָדז, ער האָט אָפּגעשטאמט פון א גרויס־יחוסדיגער רבנישער משפחה אין פּוילען, זיין עלטער־זיידע, ר' מאיר געץ, איז געווען רב אין לאסק און אין פּיעטריקאָוו און איז געווען זעהר שטארק אָנגעזעהען אין דער לומדישער וועלט אויך דער פאָטער זיינער איז געווען א גרויסער תלמיד־חכם. אָבער דאָס קינד ישעיה'לע האָט נישט געהאט די זכיה דערצויגען צו ווערען דורך זיין פאָטער, ווייל ווען ר' ישעיהלע איז נאָך געווען גאָר א קינד, איז דער פאָטער געשטאָרבען און ער איז געבליבען א ארימער יתום, האָט ער זיך אויפגעהאָדעוועט אָהן פּאָטערליכער ליבע, זיך געוואלגערט אין די בתי־מדרשים און געוואָגעלט פון אָרט צו אָרט, געלערנט אין א סך ישיבות, און צו פערצעהן יאָהר האָט ער שוין גע'שם'ט אין דער גאַנצער סביבה אלס ,,לאס־קער עלוי''. ער האָט אָבער געלעבט אָרים, און נישט איין מאָל זיך געלעגט שלאָפען אין בית המדרש אָהן א לעפעל וואַרעמס, ביז אויף איהם האָט זיך מרחם געווען א פשעדבאָרזשער בעל־הבית און גענומען איהם פאַר אַן'איידעם.

אין פשעדבאָרזש האָט ר' ישעיה'לע געקראָגען א חבר, ר' יעקב יצחק, א זוהן פון דעם דאָרטיגען מגיד, וועלכער איז אליין דערנאָך געוואָרען א רבי ווען דער ,,חוזה'' האָט נאָך געלעבט, און מען האָט איהם גערופען דער ,,יוד הקדוש''.

די צוויי חברים האָבען א שטיק ציט געלערנט צוזאמען אין בית המדרש. זיי האָבען צוזאמען גע־טראַכט וועגען ,,דברים העומדים ברומו של עולם''. און זייערע נשמות האָבען געלעכצט נאָך מעהר תורה, האָבען זיי ביידע, איינמאָל פאַרטאָג פערלאָזט זיי־ערע ווייבער און געפאָהרען קיין ליסע, לערנען אין דער ישיבה פון ר' דוד טעווע'לע. דאָרט האָבען זיי געלעבט מיט א שטיקעל טרוקען ברויט און מיט א הארטען געלעגער אויף דער גאָרער ערד. אזוי זע־נען זיי דאָרט אָפּגעווען עטליכע יאָהר, ביז זיי האָבען זיך ,,גוט אָנגעטרונקען פונם קוואל פון תורה און חכמה'' און זיי זענען צוריקגעפאָהרען קיין פשעד־באָרזש. זיי האָבען געוואָלט עפּעס מעהר רוחניות'־דיגעס און דאָ איז זיי געקומען צוהילף ר' דודל לע־לעווער, וועלכער איז ארומגעפאָהרען איבער די שטעט און שטעטלעך פון פּוילען און די בעסטע יונגעלייט לעך איבערגערעדט צו פאָהרען קיין לובלין, צום רבין ר' יעקב יצחק.

אזוי ווי ר' ישעיה'לע איז געווען שטארק מפורסים אין דער לומדישער וועלט מיט זיין גאונות און חסי־דות, האָט מען באַלד נאָך דער פטירה פונם ,,חוזה'' (תקע''ה) ווען די תלמידים האָבען זיך צעטיילט מיט דער ,,ירושה'' אויך ר' ישעיהלען געמאכט פאַר א רבי אין פשעדבאָרזש. און ער האָט באַלד צוגע־צויגען צו זיך די גרעסטע חסידים פון דעם לובלינער רבין. צווישען זיינע תלמידים זענען געווען די שפּע־טערדיגע רביים, ר' שלמה ראָדאָמיסלער, דער מחבר פון תפארת שלמה, ר' אהרן קראָסאָווער, ר' יאָסעלע ניישטעטער און אנדערע.

ר' ישעיהלע האָט געפיהרט דעמזעלבען דרך, וואָס זיין רבי, דער ,,חוזה'', פון לובלין, ,,מופתים פלעגען זיך דאָרט וואלגערן אונטער די טישען'' ווי די חסידים פלעגען זאָגען, און זיין גאַנץ געלד, וואָס ער האָט גענומען פון די חסידים האָט ער צע־טיילט די אָרימע לייט פון שטאָט. אָבער דאָס עיקר־מסירות איז אין פשעדבאָרזש געווען די פרייטאָג־צו־נאַכטסן, פונקט אזוי ווי אין לובלין, דער טיש פרייט־טאָג־צו־נאַכטס האָט געדויערט ביז פאַרטאָג און מען האָט געפיהלט די שמחה אין אַלע ווינקעלעך, און דערפאַר ווען עס איז ארויס א געזעץ אין פּוילען אז אלע מענשען מוזען האָבען פאמיליען נעמען, האָט דער רבי ר' ישעיהלע געהייסען פערשרייבען זיין פאַ־מיליען־נאָמען ,,,,וועלטפריידי''.

די בעאמטע האָבען אָבער געוואָלט נעהמען כא־באַר, און דער וואָס האָט נישט גוט בעצאָהלט האָ־בען זיי איהם פערשריבען א חוזק נאָמען און אויך דאָ האָט דער בעאמטער געוואָלט פערשרייבען אַנ־שטאָט ,,וועלטפרייד'' — ,,געלט־גרייט''. אָבער בעת דער בעאמטער האָט געהאלטען ביים פערשרייבען דעם חוזק נאָמען — דערצעהלט — די חסידישע לע־גענדע — איז זיין האַנט פּלוצלינג געלייםט געוואָרען און ער האָט שוין געבעטען א צווייטען בעאמטען ער זאָל פערשרייבען דעם פאמיליען־נאָמען פונקט אזוי ווי דער רבי האָט געהייסען — ,,וועלט־פרייד''.

דער רבי ר' ישעיהלע האָט מאריך ימים גע־ווען און האָט אויפגעשטעלט א דור פון תלמידים, רביים און חסידים ער איז נפטר געוואָרען אין על־טער פון פינפאונזיבעציג יאָהר (ד' אלול תרצ''א), אויף זיין קבר שטעהט אַנ'אוהל און טויזענטער חסי־דים קומען ביזן היינטיגען טאָג מתפלל זיין אין טאָג פון זיין יאָהר־צייט.

* * *

דער רבי ר' ישעיהלע האָט געהאט נאָר אַנ'איינ־ציגען זוהן, ר' עמנואל ווען ר' ישעיהלע איז נפטר געוואָרען, איז זיין בן־יחיד נאָך געווען זעהר יונג, דערפאַר האָט די שטאָט דערווייל אויסגעקליבען פאַר א רב ר' משה לעלעווער, ר' דודל לעלעווערס א זוהן נאָר ווען ר' דודל איז אָפּגעפאָהרען קיין ארץ ישראל איז עמנואל געוואָרען דער ממלא מקומו פון זיין גרויסען פאָטער, ער האָט געהאט טויזענטער חסי־דים פון אַלע עקען פון פּוילען און ווען ער איז נפטר געוואָרען אין וואַרשע און דאָרט אויך געקו־מען צו קבורה אין עלטער פון דריי און זעכציג יאָהר (כ''ז שבט תרכ''ה) איז זיין זוהן רבי אברהם משהלע געוואָרען זיין מלא מקומו, ער איז אין זיין לעבען דורכגעגאנגען גאָר גרויסע נסיונות..

ווען ער האָט געוואוינט אין שטעטעל סולע־יאָוו (אין יאָהר 1827) לעבען פּעטריקאָוו, האָט מען אויף איהם אויסגעטראַכט א בלוט בלבול.

די מעשה איז געווען אזוי: אין שטעטעל איז פערלוירען געגאַנגען א שגצ'ל און עס איז גראָד געווען פאַר פסח, האָט זיך פערשפּרייט א קלאַנג, אז דער ,,ראַבין'' האָט געכאַפּט דאָס קליינע שגצ'ל און דאָס געשאָכטען כדי צו האָבען ,,בלוט פאַר די מצות אויף פסח''. דער צעווילדעוועטער המון איז בעפאַ־לען דעם רבין פסח ביינאַכט, ווען דער רבי איז געזע־סען מיט זיינע חסידים און אָפּגעריכט דעם סדר, זיי האָבען אָנגעהויבען זוכען סמנים פון בלוט פון דעם פערלוירענעם שגצ'ל, זיי האָבען צעשטערט און צע־רויבט אַלץ, וואָס האָט זיך געפונען אין שטוב, מען האָט געריסען די פּאָרלאָנגעס און די ווענט. און ווען די חסידים האָבען געפרעגט דעם רבין, פאַרוואָס ער דאַרף אויסשטעהען אזוי פיל צרות, האָט דער רבי־

געענטפערט אז אין הימעל האָט מען איהם געוואָלט ווייזען ער זאָל פיהלען דעם טעם פון אונזערע על־טערען אין וואָס פאַר א טויט־שרעק זיי האָבען תמיד געלעבט: ,,אָבער איך בין זיכער'', האָט דער רבי געזאָגט, ,,אז מאָרגען פריה וועלען זיי קומען אונז איבערבעטען''. און אזוי איז טאַקע געווען. דאָס שייגעצל האָט זיך פסח אינדערפריה אָפּגעזוכט און די גוים, וואָס האָבען געראַבעוועט ביים רבין, זענען אַלע מיט אמאָל קראַנק געוואָרען — דערצעהלען די חסי־דים — דער פאָטער פון דעם שייגעצל האָט געשיקט א מתנה דעם רבין און איהם געבעטען ער זאָל זיי מוחל זיין, וואָס זיי האָבען איהם געשטערט דעם יום־טוב.

דערנאָך ווען ער איז געוואָרען רבי אויף זיין פאָ־טערס אָרט און האָט זיך בעזעצט אין פשערבאָרזש האָבען איהם די דאָרטיגע ,,פּני'' פּלוצלונג אָנגעהויבען צו רודפן, ביז ער האָט געמוזט פערלאָזען די שטאָט, ער האָט זיך דערפאַר אריבערגעקליבען קיין ראָספּשא, דאָרט אויסגעבויט א הויף אזוי, אז מען האָט איהם שוין אויך גערופען ,,דער ראָספּשער רבי''.

אָבער אויך דאָרט האָט ער קיין גרויס נחת נישט געהאט. עס האָט אויך געטראָפען א מכשל וואָס האָט שיער נישט געקאָסט דאָס לעבען, עס האָט זיך, נעמ־ליך געטראָפען אזא מין זאַך.

די שבת־גויע וועלכע פלעגט קומען יערען שבת איינהייצען דעם אויוועל האָט אמאָל די רביצין איהר, על פּי טעות געגעבען אנשטאָט א גלעזעל בראָנפען — א גלעזעל לאיעק, א סם מיט וועלכען מען האָט פערצייטענס געפוצט קופּער; די גויע איז אין א פּאָר שעה ארום געשטאָרבען, איז מען דערפון געוואויר געוואָרען אין שטאָט און עס איז ארויס א קלאַנג אז די רביצין האָט דאָס מיט א כיוון געטון. כדי צו פערסמען די גויע. טויזענטער גוים האָבען שוין גע־האָט בעלאַגערט זיין הויף און פערלאַנגט אז מ'זאָל זיי ארויסגעבען די רביצין, א נישט, האָבען זיי גע־סטראַשעט וועלען זיי אומברענגען דאָס גאַנצע שטע־טעל, קיינער פון די יודען האָט נישט געוואוסט וואָס צו טון, זיי האָבען פערשטאַנען אז ווי נאָר די רבי־צין אָדער דער רבי וועט זיך בעווייזען פאַרן המון וועלען זיי איהם אָדער איהר באַלד דערהרגענען, דערווייל איז די געפאַהר וואָס אמאָל אלץ מעהר און מעהר געוואַקסען, עס זענען זיך צונויפגעקומען פויערים פון די אַרומיגע דערפער, וועלכע זענען גראָד געווען אין מאַרק, און האָבען אָנגעהויבען צו פּאָגראָמירען די יודען, די פּאָליציי האָט זיך אויך בעהאַלטען כלומרשט פאַר שרעק, די גוים זאָלען נישט אויסלאָזען זייער כעס צו זיי, און די סכנה איז געוואָרען אזוי שטארק, אז מען האָט מורא געהאט אז די גויים וועלען אַלע יודען אויסשעכטען. דער ראָספּשער רבי וועלכער האָט געהאַלטען אינמיטען דאַוונען האָט זיך נישט געאיילט, ער האָט גערא־ווענט זעהר פאַמעליך און ווען ער האָט זיך אויסגע־רוקט פון דער שמונה עשרה האָט ער אריינגעטון זיין קאָפּ אין ארון קודש אריין און האָט זיך צעוויינט אויף א ביטער קול, ער האָט זיך דערנאָך אויסגע־דרעהט צו זיינע חסידים און האָט געזאָגט: ,,איך

זעה אז אין הימעל וויל מען מיך פּרובען מיט א נייער נסיון. מיר האָבען שוין פערגעסען ווי אזוי אונ־זערע אבות האָבען אמאָל געלעבט אין גלות, ווען איינער פון אונז פיהלט זיך שלעכט דאַכט זיך איהם אויס אז עפּעס פעהלט איהם, אז אלץ איז נישט ביי איהם אזוי ווי עס וואָלט געדאַרפט זיין, האָט מען תרעומות צום רבונו של עולם, האָט מען אונז גע־וויזען מן השמים אז אונזער לעבען איז תמיד אין געפאַהר... אָבער וואָס זענט איהר שולדיג, אז דאָס אומגליק איז געשעהן אין מיין הויז? וועל איך דער־פאַר אליין ארויסגעהן צו זיי!''...

און דער רבי האָט אויפגעריסען די טיר פון זיין גאַניק, אַלע חסידים זענען געווען זיכער, אז אזוי גיך ווי די גוים וועלען איהם דערזעהען וועלען זיי איהם דערהרגענען, אָבער א נס איז געשעהן: אזוי גיך ווי דער רבי האָט זיך בעוויזען אין דער טיר פונם גאַ־ניק, מיט זיין הדרת פּנים, איינגעהילט אין טלית מיט דער ברייטער זילבערנער עטרה, איז אויף אַלע גוים — דערצעהלען די חסידים, — געפאַלען אזא אימת און פּחד, אז זיי זענען געבליבען שטיל ווי פערשטיי־נערט און האָבען נישט געקענט דאָס מויל עפענען, דער רבי האָט געמאַכט מיט די הענט, ווי ער וואָלט זאָגען: ,,איך בין גרייט צו אַלעמען, פונקט אזוי ווי יצחק צו דער עקידה, טוט מיט מיר, וואָס איהר ווילט, אבי לאָזט די ערה יודען פונם שטעטעל צו־רוה''... אָבער אַנשטאָט די גוים זאָלען איהם טון שלעכטס איז פּלוצלונג צווישען דער גרויסער מחנה גוים ארויסגעוואַקסען א פויער וואָס קיינער האָט איהם נישט געקענט, און ער האָט אָנגעהויבען צו שרייען: ,,גאַספּאָדאַ! פאַרוואָס זאָלען מיר דער־הרגענען דעם ,,ראַבין'', נאָך איידער מיר האָבען זיך דערוואוסט צי מען האָט די גויע פערסמט בייזווילינ! לאָמיר פריהער אויסגעפינען ווי אזוי זי איז פערסמט געוואָרען!'' אָבער דער אויפגערייצטער המון האָט צוערשט נישט געוואָלט הערען, וואָס דער פרעמדער פויער האָט געזאָגט. זיי האָבען זיך פון אַלע זייטען געשפּאַרט צום גאַניק, נאָר צו צערייסען דעם רבין, אויף שטיקער, אָבער דער פויער האָט ווייטער גע־רעדט, — דערצעהלען די חסידים, — אלץ מעהר און מעהר האָבען זיך די פויערים בערוהיגט, ביז דער מאַן פון דער גויע האָט אליין מודה געווען אז די רביצין האָט זיי תמיד געגעבען געלט און האָט זיי בשתיקה אונטערשטיצט און ער גלויבט אויך, אזוי ווי דער פרעמדע פויער, אז עס איז געשעהן א טעות און ער בעט, אז מען זאָל דעם ,,ראַבין'' און די ,,ראַ־בינאָווא'' גאָרנישט טון.

דער סוף איז געווען, אז די פויערים זענען זיך אַלע רוהיג צעגאַנגען און דאָס גאַנצע שטעטעל איז אָפּגעקומען בלויז מיט טויט שרעק, אָבער ווען די יודען זענען דערנאָך ארויסגעגאַנגען פונם רבינס בית המדרש, און זיי האָבען געוואָלט וויסען, ווער דער פויער איז געווען, וואָס האָט בערוהיגט דעם המון, האָבען זיי איהם שוין מעהר נישט געקאָנט געפינען אין מאַרק, און אויך קיינער פון די שטאָטי־שע גויים האָט נישט געוואוסט ווער דער פויער איז געווען, האָט זיך פערשפּרייט א לעגענדע צווישען די חסידים אז דער פויער איז געווען אליהו הנביא, וועלכער האָט זיך פערשטעלט פאַר א פויער, כדי מיט זיינע רייד צו בערוהיגען די צעיוכעטע פויערים.

דער ראָספּשער רבי איז נפטר געוואָרען כ''ב אלול תרע''ה (1918) און כאָטש ער האָט אָנגעזאָגט צוליב זיין גרויס עניוות, אז מען זאָל איהם נישט מקבר זיין אין אוהל פון זיין זיידען, האָט אָבער א. בית דין געפּסקענט אז מען זאָל נישט קוקען דערויף און איהם יאָ מקבר זיין אינם אוהל.

——=——

איטאַליען און ענגלאַנד

איטאַליען איז ברוטאַל; ענגלאַנד איז היפּאָקריטיש. — ווער פון זיי איז בעסער ?

פון ד"ר א. גינזבורג

סטאַנלי באַלדווין, דער קאָנסערוואַטיווער פּרעמיער פון ענגלאַנד, האָט געהאַלטען א גאַנץ שאַרפע רעדע געגען דיקטאַטאָרס. ער האָט נישט דערמאָהנט קיין נעמען, אָבער עס איז געווען קלאָר, אז ער מיינט מוסאָלינין, און היטלערן, איבערהויפּט מוסאָלינין.

דיקטאַטאָרס, האָט ער צווישען די איבעריגע געזאָגט, זענען א געפאַהר פאַר דעם פרידען פון דער וועלט, דיקטאַטאָרס מוזען אָנהאַלטען זייער פּרעסטיזש אין די אויגען פון זייערע נאָכפאָלגער. ווייל בלויז דורך דעם קענען זיי אויפהאַלטען זייער דיקטאַטור. קוים אָבער פאַנגט אָן זייער פּרעסטיזש צו פאַלען דורך דעם, וואָס זייערע אינלענדישע רעפאָרמען פרענגען נישט די געווינשטע פערבעסערונגען, אזוי באַלד מוזען זיי זיך אוועקלאָזען אויף אויסלענדישע אוואַנטורעס, וואָס מוזען פיהרען צו מלחמות.

איז עס דורכאויס אמת. דיקטאַטאָרס זענען געפעהרליך נישט בלויז פאַר זייער אייגען פאָלק, נאָר אויך, און אפשר נאָך מעהר, פאַר די שכנימדיגע פעלקער וואָס זענען קיינמאָל נישט זיכער פון א פּלוצלונגען איבערפאַל.

איז באַלדווין אוודאי גערעכט, עס פרעגט זיך אָבער, פאַרוואָס האָט ער אזוי לאַנג געוואַרט מיט דעם דאָזיגען אמת זיינעם ? וואו איז ער געוועזן פריהער?

מוסאָליני איז נישט פון היינט און נישט פון נעכטען, ער בושעוועט שוין אזוי העכער ווי צעהן יאָהר. ביז איצטער האָט נאָך קיינער נישט געהערט, אז אירגענד וועלכער ענגלישער שטאַטסמאַן, שוין נישט רעדענדיג דער פּרעמיער אליין, זאָל אויף אזא אָדער אַנ'אַנדער אופן געבען אפילו די לייכטעסטע אָנצוהערעניש אז ער איז נישט צופרידען מיט דיקטאַטור, פערקעהרט, ענגלאַנד האָט זיך גאַנץ פיין שטאַרק געפריינטעלט מיט מוסאָלינין, און נישט בלויז מיט מוסאָלינין, נאָר אפילו מיט היטלערן, אַלע ווייסען פון דעם פלאָטען אָפּמאַך וואָס ענגלאַנד האָט געשלאָסען, אָהן פראַנקרייכס ידיעה, מיט היטלער דייטשלאַנד, — אַנ'אָפּמאַך וואָס האָט פאַקטיש צונישט און בטל געמאַכט דעם ווערסאַילער פרידענס־אָפּמאַך...

ווי עס איז דערפון צו זעהן, קען ענגלאַנד גאַנץ גוט פערטראָגען דיקטאַטור אין פרעמדע לענדער, פרעגט זיך, פאַרוואָס איז ענגלאַנד דווקא איצטער געוואָרען אזא אויסגעשפּראָכענע געגנערין פון דיקטאַטור ? פון וואַנען האָט זיך מיט אַמאָל גענומען די שנאה ?

דער תירוץ איז א גאַנץ פשוטער, ענגלאַנד איז איצטער פּונקט אזוי ווייניג געגען דיקטאַטור אין פרעמדע לענדער, ווי זי איז געווען פריהער. ענגלאַנד איז געגען מוסאָלינין נישט דערפאַר, ווייל ער איז א דיקטאַטאָר, נאָר דערפאַר וואָס ער קריכט, וואו מען דאַרף נישט... ער קריכט אין עטיאָפּיע, וואו ענגלאַנד האָט זעהר וויכטיגע אינטערעסען. ענגלאַנד קען פערטראָגען אַלץ, א חוץ ווען מען ריהרט אָן איהרע אינטערעסען. דער ענגלישער לייב האָט נישט ליב, אז מען טרעט איהם אויף זיין עק, דערפון נעהמט זיך זיין ברילען...

ענגלאַנד האָט נישט ליב אז מען קריכט אין איהרע געשעפטען, אָבער זי האָט אויך נישט ליב צו רעדען וועגען געשעפטען אַלס געשעפטען. דאָס וואָלט געווען צו פּראָסט און צו ענאַאיסטיש, דאָס פּאַסט נישט פאַר ענגלאַנד, רעדט זי דעריבער אין נאָמען פון העכערע פּרינציפּען — פון דעמאָקראַטיע פון גערעכטיגקייט וכדומה. ענגלאַנד ווייס ווי אזוי אריינצולייגען די טומאה אין דער קדושה... אויגען־גלאָצענעס איז איהר פאַך... נישט אומזיסט האָט ענגלאַנד א רעפּוטאַציע אַלס דער גרעסטער היפּאָקריט צווישען די פעלקער...

* * *

עס איז קינדיש צו גלויבען, אז ענגלאַנד נעהמט זיך אָן פאַר דער קריוודע פון די עטיאָפּיער אָדער אַפילו פאַר דעם פּרעסטיזש פון דער פעלקער־ליגע. ענגלאַנד האָט געמאַכט א גרויסען שוויג, ווען יאַפּאַן האָט אַנגעשפּיגען דער פעלקער ליגע אין פּנים אַריין און האָט פערכאַפּט מאַנדזשוריען, דאַן האָט ענגלאַנד קיין איינציג וואָרט נישט געזאָגט וועגען „סאַנקציעס". זי האָט זיך אַפילו געמאַכט תם'עוואַטע, ווען די רעגירונג פון די פעראייניגטע שטאַטען האָט איהר וועגען דעם אָנגעפרעגט, מאַנדזשוריע איז נישט ענגלאַנדס עסק, עטיאָפּיע איז עפּעס אַנדערש. אין עטיאָפּיע איז ענגלאַנד פעראינטערעסירט, איז שוין דעריבער פאַראַנען א פעלקער ליגע, „סאַנקציעס" און דיקטאַטאָרס...

דאָס מיינט נאָך אָבער נישט, אז אונזערע סימפּאַטיען קענען אָדער דאַרפען זיין מיט מוסאָלינין, ווען די ברירה איז צווישען די פּראָסטע, גראָבע, פּרימיטיווע ברוטאַליטעט פון א מוסאָליני און די צירליך־מאַנירליכע היפּאָקריטסטוואָ פון ענגלאַנד, וועל איך שוין אַלע מאָל און אונטער אַלע אומשטענדען בעסער אויסקלייבען ענגלאַנד.

ענגלאַנד איז טאַקע היפּאָקריטיש. אָבער היפּאָקריטסטוואָ איז א פיל העכערע מדרגה אין עטישען זינען, ווי די איינפאַכע ווילד־חיהשע ברוטאַליטעט פון א מוסאָליני אָדער א נאַצישער.

דער היפּאָקריט איז לכל הפחות שוין א מענש, וואָס ווייס פון גוט און שלעכט, פון רעכט און אומרעכט, ער ווייס עס און ער שעהמט זיך, ווען איהם קומט אויס צו טון עטוואָס, וואָס איז שלעכט, און אומרעכט, ער שעהמט זיך און אַנדערע איינצורעדען אז ער מיינט חס־ושלום קיין שלעכטס, נישט, אז זיינע כוונות זענען גוטע.

דער פּרימיטיווער מענש, דער מענש אין זיין חיהשען צושטאַנד, ווייס נישט פון גוט און שלעכטס גוט איז וואָס עס איז גוט פאַר איהם און שלעכט איז, וואָס עס איז שלעכט פאַר איהם, ער וועט רויבען און מאָרדען, כדי צו קריגען, וואָס ער וויל אָדער וואָס ער דאַרף, און איהם וועט גאָר נישט איינפאַלען אז דאָס איז אַנ'עוולה, ער ווייס איבערהויפּט נישט, וואָס אַנ'עוולה איז, דער גאַנצער בעגריף פון עוולה פעהלט איהם. און ווייל ער ווייס נישט פון גוט און שלעכט און האָט קיין בעגריף נישט, וואָס אַנ עוולה איז, שעהמט ער זיך נישט מיט זיינע מעשים, ער ווייס נישט פון שעהמען זיך.

און דער נאַצישער דיקטאַטאָר און מוסאָליני בעלאַנגען צום פּרימיטיווען מענשען־טיפּ, צום טיפּ מענשען וואָס איז מעהר חיה ווי מענש. גוט איז, וואָס איז גוט פאַר זיי און שלעכט איז, וואָס עס איז שלעכט פאַר זיי, און ווייל זיי פעהלט דער בעגריף פון אַנ'אומרעכט, פעהלט זיי אויך דאָס געפיהל פון שעהמען זיך, זיי בעלאַנגען צום טיפּ מענשען, וואָס ווי די ביבעל דריקט זיך אויס, „גם בוש לא יבושו, גם הכלם לא ידעו" — זיי שעהמען זיך אפילו נישט; זיי ווייסען אפילו נישט פון דעם בעגריף שאַנדע.

און ווייל זיי שעהמען זיך נישט, זענען זיי אָפען און ברוטאַל, זיי זענען נישט היפּאָקריטיש, ווייל חיות זענען נישט און קענען נישט זיין היפּאָקריטיש... זייער אָפענהערציגקייט נעהמט זיך נישט דערפון, וואָס זיי זענען א העכערער מין מענש, נאָר פּונקט פערקעהרט, ווייל זיי זענען נאָך נישט ארויסגעקראָכען פון זייער פּרימיטיווען חיהשען צושטאַנד..

* * *

ווען די ברירה איז צווישען דער היפּאָקריטישער ענגלאַנד און דעם פּרימיטיווען אור־מענשען מוסאָליני, מוזען אונזערע סימפּאַטיעס זיין פאַר ענגלאַנד.

קאָטלעטען און ליבע

(ערצעהלונג) • נאָכ'ן פראַנצויזישען • פון נ. פּערלמאַן

פאַראַן מענשען וואָס גלויבען נישט, אז מען קאָן זיך פערליבען אויפ'ן ערשטען בליק, — דער פאַקט אָבער איז, אז דאָס האָט געטראָפען, אָט דאָ ערשט נישט לאַנג, מיט דעם יונגען פעליקס'ן. פעליקס האָט נאָר־וואָס אויסגעהאַלטען עקזאַמען אויף לעהרער און האָט געזוכט פאַרן זומער א לעהרער־שטעלע אין א פּריוואַט הויז, ער האָט געענטפערט אויף דער אַנאָנס אין א צייטונג פון איינער א פאַמיליע סימאָן און האָט געקראָגען פון זיי אַנ'איינלאַדונג צו קומען אין זייער זומער פּלאַץ אויף פּראָבע.

א יונג, העל־בלאָנד מיידעל פון א יאָהר נייינצעהן האָט איהם געעפענט די טיר, און א האַלבער מינוט אַרום ווען פעליקס איז אַריינגעקומען אין דעם צימער, פון הער סימאָן, האָט ער שוין געוואוסט אז ער איז פערליבט.

„ווי קאָן אָט דער דיקער, קאָמישער מענש זיין דער פאָטער פון אזא וואונדערליכער טאָכטער?" — האָט פעליקס געטראַכט.

— מיין פרוי איז געפעלען געוואָרען אייער האַנדשריפט, — האָט הער סימאָן געזאָגט, — אזא האַנשריפט, זאָגט זי, געהערט א מענשען מיט גייסט.

— נו, לאָמיר געהן צו מיין פרוי אין גאָרטען.

אויף א הענג־בעטעל צווישען בוימער, איז געלעגען די באַלעבאָסטע פון הויז.

— איהר וועט מיר אַנטשולדיגען, וואָס איך גיב אייך נישט די האַנט, — האָט זי געזאָגט צו פעליקס'ן, — מיר האָבען דאָ אָפּגעשאַפט דאָס האַנט־דריקען, עס איז אזוי נישט היגיעניש.

— אַלעק, זוהן מיינער, — האָט די היגיענישע פרוי גלייך אויסגערופען, — קום אַהער, בעקען זיך מיט דיין נייעם לעהרער.

א נאַקעט, אויסגעצעהרט יונגעלע פון א יאָהר אַכט איז צוגעקראָכען אויף אַלע פיער איבערן גראָז און האָט מיט א פּאָר גרויסע, מילדע אויגען אַרויפגעקוקט צו זיין נייעם לעהרער.

— פערנייג זיך פאַר דיין לעהרער, אַלעק, אָבער שטעה נישט אויף פון דער ערד, — האָט די מוטער בעפוילען.

און באַלד האָט זי זיך געווענדעט צו פעליקס'ן:

— איך וויל, איהר זאָלט געדענקען, אז דאָס קינד מוז אין זיין פרייער צייט קריכען, אָט ווי ער קריכט איצט, איך שטים אין דעם פּונקט אינגאַנצען איין מיט פּראָפעסאָר ארכיפּענקאָ, וועלכער האָט פעסטגעשטעלט אז אַלע אונזערע אינווייניגסטע אָרגאַנען האָבען אָנגענומען א פערקעהרטע פּאָזיציע, ווייל מיר האָבען אויפגעגעבען אונזער נאַטירליכען, קריכענדיגען לעבענס־שטייגער און אָנגעהויבען צו געהן אויף צוויי פיס אַנשטאָט אויף אַלע פיער.

פעליקס איז געוואָרען בלאַס, ער האָט זיך דערזעהן אין געדאַנק, ווי ער און זיין באַלעבאָסטע קריכען האַלב־נאַקעט אַרום איבערן גראָז, כדי צו ברענגען צוריק אין אָרדנונג זייערע אינווייניגסטע אָרגאַנען, וועלכע האָבען פערלוירען זייער נאַטירליכע פּאָזיציע . . .

— אַז איך.. אַז מיר זענען אויסגעשפּראָכענע שונאים פון אַלקאָהאָל און טאַבאַק, — דאָס האָט איהר שוין אוודאי געהערט פון מיין מאַן, — האָט די באַלעבאָסטע גערעדט ווייטער, — אָבער מעהר פון אַלץ קאָנען מיר נישט פערטראָגען קיין פלייש, עס איז מיין פעסטע איבערצייגונג, — און פּראָפעסאָר ארכיפּענקאָ איז מיט דערזעלבער מיינונג, — אז פלייש־עסען וועקט אויף אין דעם מענשען חיה'שע אינסטינקטען.

צו מיטאָג האָט מען דערלאַנגט א סאַלאַט פון גרינסען און גראָזען, פעליקס האָט געקייט ביז וואַנען די קינבאַקען האָבען איהם אָנגעהויבען וועהטאָן, עס איז געווען פאַר איהם א גרויסע אַנשטרענגונג צו פערצעהרען אזא מין מיטאָג, אָבער זאַט איז ער נישט געווען, ווען ער האָט זיך אויפגעהויבען פון טיש. ער האָט געהאַט גרויס חשק צו געהן צו הער סימאָן און איהם אוידעל ערקלערען, אז די שטעלע, איז נישט פאַר איהם. ער האָט אָבער א טראַכט געטון, וועגען דער יונגער, בלאָנדער מיידעל און האָט בעשלאָסען צו בלייבען, דאָס מיידעל האָט געהייסען הילדא.

עס זענען אוועק צוויי וואָכען, פעליקס האָט פאַר דער צייט זיך בעקענט נאָר נאָהענט מיט פּראָפעסאָר ארכיפּענקאָס טעאָריעס, אָבער נאָך נעהנטער האָט ער זיך בעקענט מיט סימאָנס טאָכטער. אין פריה־מאָרגען האָט ער געגעסען האָבער־גריץ און פערטרונקען מיט יאָגורט־זאַפט; בייטאָג און אין אָוונט איז געווען סאַלאַט, ווען ער איז אָבער פערטיג געוואָרען מיטן לערנען איז ער אוועק אין דער טיפעניש פון גאָרטען, וואו הילדא האָט געוואַרט אויף איהם.

—איך וואָלט וועלען געהן אין א ווירטשאַפטס־שולע, — האָט איהם איינמאָל הילדא געזאָגט, — אָבער מיין מוטער וויל גאָרנישט הערען דערפון, ווייל מען לערנט דאָרט ווי צו קאָכען פלייש. נאָך בעסער וואָלט איך אָבער וועלען חתונה האָבען, — און ווייסט איהר מיט וועמען ?

א זיסע האָפנונג איז אויפגעקומען אין פעליקס'ן .

— מיט א קצב — האָט הילדא גערעדט ווייטער — עס מוז זיין אזוי גוט צו שטעהן אין א קראָם, צווישען די אַלע געשמאַקע, שעהנע פליישען, ווען איך בין נאָך געווען א קינד, פלעג איך חלומען פון קאַלבס־קאָטלעטען... און אפילו נאָך היינט אויך.

— אָ, ווי גוט איך פערשטעה אייך, מיין ליבע הילדא, — האָט פעליקס געזאָגט, — אָבער איך האַלט, אז עס איז גאָרנישט נויטיג חתונה צו האָבען מיט א קצב, אויב איהר ווילט עסען פלייש.

— כאַפּט איהר זיך נישט אַמאָל אויף פון הונגער אין מיטען דער נאַכט ? — האָט הילדא געפרעגט.

— יאָ, פון צייט־צו־צייט, האָט פעליקס געענטפערט.

די פאַמיליע סימאָן פלעגט געהן שלאָפען אַרום ניין א זייגער אין אָוונט. דאָס איז, פערשטעהט זיך, געשעהן אויף דעם בעפעהל פון דער באַלעבאָסטע פון הויז, דער מאַן האָט אַפילו אַמאָל געפּרובט ארויסשטאַמלען עפּעס א תירוץ פאַר אויפזיין, אַביסעל שפּעטער. אָבער זיין פרוי האָט איהם ערקלערט מיט רוהיגער פעסטקייט, אז די נאַכט איז געגעבען געוואָרען צום שלאָפען, נישט צום אַרבייטען, דערויף האָט הער סימאָן נאָר צוגעשאָקעלט מיט זיין רונדיגען נאַקעטען קאָפּ און האָט געפאָלגט.

איין אָוונט ווען די פאַמיליע האָט זיך געקליבען צו געהן שלאָפען, האָט הילדא זיך צוגעניגט א־ביסעל נעהנטער צו פעליקס'ן און האָט איהם אויף שנעל איינגערוימט אויפ'ן אויער :

— קומט היינט אַרום צוועלף ביינאַכט אַריין צו מיר אין צימער.

פעליקס איז געבליבען שטעהן א צומישטער, וואָס האָט ער געזאָלט טראַכטען פון א יונג מיידעל וואָס לאַדט איין א יונגענמאַן צו זיך אין צימער ביי נאַכט ? ער האָט נישט געוואוסט וואָס ער זאָל טון, ווען דער זייגער האָט אָבער געשלאָגען צוועלף, האָט ער אָנגעקלאַפּט אין איהר טיר.

הילדא האָט איהם אָפּגעענטפערט מיט א דינעם זי האָט אויסגעזעהען זעהר רייצענדיג, אָבער פעליקס האָט אין דעם מאָמענט גאָר נישט געטראַכט דערפון. ער האָט מיט צופלאַטערטע נאָז־לעכער אַריינגעצויגען אין זיך דעם אָנגענעהמען ריח, וואָס האָט איהם געשטראָמט אַנטקעגען. עס איז אָבער נישט געקומען פון זיין געליבטער הילדאַן, זיין בליק איז געבליבען צוגעשמידט צום טיש אין מיטען צימער, אויף וועלכען עס איז געשטאַנען א שיסעל מיט זאַפטיגע געפּראַטענע קאַלבס קאָטלעטען.

— מיין גאָט, וואו האָט איהר דאָס אַלץ געקראָגען ? — האָט פעליקס געפרעגט.

— איך האָב געקויפט פלייש ביים קצב און האָב געמאַכט קאָטלעטען, ווען אַלע אין הויז זענען געגאַנגען שלאָפען, — האָט הילדא געענטפערט.

די קאָטלעטען זענען געווען אויסגעצייכענט, פעליקס האָט געגלויבט אז ער האָט נאָך קיינמאָל נישט געגעסען אזוינע קאָטלעטען, און ער האָט עס איהר געזאָגט, דאָס יונגע פּאָרל איז זיך געזעסען געמיטליך ביים טיש, זיי האָבען געגעסען און זיך שטיל געפלוידערט, ערשט פון יענער זייט טיר האָבען זיך מיטאַמאָל דערהערט טריט.

— מיין מוטער ! — האָט הילדא דערשראָקען ארויסגעמורמעלט.

די טיר האָט זיך אויפגעראַלט און דער באַלעבאָסטע אין א נאַכט העמד האָט זיך בעוויזען אויפ'ן שוועל, זי האָט בעטראַכט דאָס פּאָרל איהרע אויגען האָבען געשאָסען מיט פייער.

פעליקס איז פערציטערט געוואָרען, א קליינינגקייט, ווען א מוטער טרעפט איינס א זייגער ביינאַכט א יונגענמאַן ביי איהר טאָכטער אין צימער! ער האָט געוואָלט אָפענהאַרציג ערקלערען דער מוטער די גאַנצע זאַך, ווען זי, אַנ'אויפגערעגטע א בלייכע פון צאָרן, האָט געמאַכט א שריט פאָראויס און אויסגעשריגען מיט א ברומענדיגער שטימע :

— איהר האָט צוזאַמען מיט מיין טאָכטער געגעסען פלייש !

נישט אזא טענה האָט פעליקס ערוואַרט פון איהר, זיין האַרץ איז איהם געוואָרען גרינגער.

— איך האָב געקאָנט הערען ביי מיר אין צימער דעם ריח פון געבראָטענעם פלייש, — האָט די באַלעבאָסטע גערעדט ווייטער און אָפּגעמאָסטען פעליקס'ן מיט א בליק פול מיט פעראַכטונג — נישט גענוג וואָס איהר האָט אַריינגעבראַכט פלייש אונטער מיין דאַך, האָט איהר נאָך פערפיהרט מיין טאָכטער צו עסען עס צוזאַמען מיט אייך. אזא מענשען קען איך ווייטער נישט פערטרויען די ערציהונג פון מיין איינציגען זוהן, דאָס איבעריגע וועט אייך שוין מיין מאַן ערקלערען.

זי האָט דאָס אָפּגעזאָגט און איז אַרוים מיט אַנ'אימפּעט לאָזענדיג די טיר ברייט אָפען הינטער זיך.

פעליקס און הילדא האָבען זיך איבערגעקוקט מיט צוטראָגענע בליקען„ א ווייל'ע זענען זיי געזעסען שטיל, ווי פערשטיינערט.

— האָב איך זיך נישט אויפגעפיהרט שעהנער ווי אָדם אין גן עדן ? — האָט פעליקס באַלד געפרעגט — איך האָב נישט ארויפגעוואָרפען די שולד אויף דער פרוי.

הילדא האָט איהם אָפּגעענטפערט מיט א דינעם שמייכעל.

— הערט מיך אויס הילדא, — האָט פעליקס גערעדט ווייטער, — איהר זענט איצט שרעקליך פערשולדיגט אין די אויגען פון אייער מוטער, און געשעהן איז עס צוליב מיר... איך זעה, דעריבער נישט קיין בעסערען אויסוועג פאַר אייך ווי נאָר, אז איהר זאָלט חתונה האָבען מיט מיר.

הילדא האָט זיך פערוויטעלט, פעליקס האָט זי אַנגענומען פאַר דער האַנט, אין דער מינוט איז אַריינגעקומען דער פאָטער.

— יונגערמאַן, — האָט דער פאָטער שטיל געזאָגט. —איהר זענט מיר זעהר סימפּאַטיש... אָבער מיין פרוי זאָגט, אז . . .

— איך און אייער טאָכטער זענען נאָרוואָס געוואָרען חתן־כלה — איז איהם פעליקס אַריינגעפאַלען אין די רייד, — איך קאָן דעריבער, מעהר נישט פערבלייבען ביי אייך... איך מוז איצט וואָס שנעלער זוכען א שטעלע, כדי מיר זאָלען קאָנען חתונה האָבען, נישט אמת, הילדא ?

ער האָט צוגעצויגען דאָס מיידעל צו זיך.

דער פאָטער האָט גאָרנישט געזאָגט, אָבער אין א ווייל אַרום, ווען דאָס יונגע פּאָרל האָט זיך אויסגעדרעהט צו איהם, האָבען זיי דערזעהן ווי ער איז געזעסען ביים טיש און מיט גרויס אַפּעטיט געשלונגען די לעצטע פּאָר קאָטלעטען וואָס זענען נאָך פערבליבען.

מאטשעק איז מיאוס אריינגעפאל־עז!...

(א מעשה'לע וואס האט אנימעלט פאסירט אין א שטעטעל)

אין א דערפעל עטליכע מילען וויט פון א ישוב
אט געוואוינט א יודישער פאכטער, ר' משה, א יוד
מגושם, וועלכער האט זיין גאנץ לעבען פון קינד־
יין אן פערבראכט אינם דאזיגען דערפעל, ער איז
בוירען, אויפגעצויגען און געוואוינט צווישען
לים, פויערים, און גאנץ קנאפ געוואוסט פון יו־
שקייט, ווען ס'איז שבת און ווען ס'געפאלט יום־
ב. ער האט בלויז געהאט א סימן, אז וויבאלד ער
ז מיטאג צייט אריינגעקומען צו זיין שכן מאטשעק
ן ר'האט איהם געטראפען זיצען ביי א מיעכא
ומעל) קרויט מיט קארטאפלעס האקט א סעודה
ן טרינקט נאך א טאפ זויערע מילך, האט ער גע
ופט אז ס'איז פרייטאג, א פאסטנע־טאג, ווען די
טאליקען טארען נישט עסען פלייש, און צומא־
נם איז שבת..

ר' משה פאכטער, הגם ר'איז געווען מעהר בע
וואוגט אינם גוישקען לעבען ווי אין יודישען, האט
נץ פערגעסען אז איינמאל אין יאהר, פאר זויערע
אות איז פאראן א גאנצער חודש „פאסט" ווען די
טאליקען טארען נישט עסען פלייש, נאר בלויז
לכיגם... נאר דערפאר איז זוי דערלויבט רעם לעצ
ן פרייטאג פונם דאזיגען חודש יא צו עסען פלייש,
נט, ווי באלד ר' משה איז אריינגע־
מען פרייטאג צו מאטשעקען און איהם
טראפען ביי „סיר הבשר", ער האט
האקט א סעודה, האט ער געמיינט, אז עס איז
נט ערשט דאנערשטאג און מארגען וועט זיין פריי
ג... האט ער זיך בעצייטענס געלעגט שלאפען זיך
פנעכאפט ווי תמיד, נאך האלבער נאכט, אויפגע־
קט ס'ווייב מיט דער דינסט־מויד אויסמאלקען די
ען, אויפגעלאדענט אויפן פערדעל זיין גאנץ בי־
ל סחורה: מילך, פוטער, קעז, סמעטענע.....
נגעשפאנט די שקאפע מיטגענומען די דינסט־
ד און הידא, אוועקגעפאהרען אינם שטעטעל.

גאנץ בעגינען איז ער שוין געווען דארט אויפן ארט,
אוועקגעשטעלט זיך אין מיטען מארק נעבען דער
פלומפ, אויסגעשפאנט ס'פערדעל, עס גוט אנגעפא־
יעט, אנגעשיט אבערשאק, און אזוי ווי ס'גאנצע שטע־
טעל איז נאך געשלאפען, האט ער זיך דערווייל ארויפ
געזעצט אויף דער קעלנע פונם פוהרעל כאפען דער־
ווייל א דרימעל ביז די קונים וועלען קומען. און ער
איז געשמאק ענטשלאפען געווארען.. ער איז אזוי
לאנג געשלאפען ביז — דער רב פונם שטעטעל איז
מיט זיין משמש פערביי־געגאנגען דעם מארק, געהענ
דיג אין מקווה אריין, און דערזעהענדיג ר' משה פאכ־
טער מיט זיין דינסט מויד זיצען אויפן פוהרעל און
שלאפען געשמאק. האט ער נישט געקענט פערשטעהן
וואס איז די מעשה? אפשר איז היינט גאר נישט
שבת און ס'גאנצע שטעטעל האט א טעות? ..
זיי זענען צוגעגאנגען נעהנטער און אנגעהויבען
וועקען ר' משה'ן, וואס ר'איז געשמאק געשלאפען און
פאר מידקייט נישט געהערט זייער וועקען איהם...
זיי האבען גענומען שרייען בקול רם, און ענדליך
האט ר' משה געעפענט איין אויג און באלד א צווייט
אויג. דער שמש האט איהם אפגעגעבען א ברייטען
„גוט שבת".. ר' משה האט אין פלוג דערזעהענדיג
דעם רב מיטן שמש אנגעטון בגדי שבת, נישט פער־
שטאנען וואס דא איז געשעהן, ער איז אין גאנצען
געווען ווי צומישט.. נאר דערוויסענדיג זיך אז ס'איז
טאקע היינט שבת, האט ער הויך א געשריי געטון
צום רב:

— אוי רבי, מאטשעק איז נעבעך געטען נאר
מיאוס אריינגעפאלען — ער האט אום פרייטאג גע־
געסען פלייש! . . .

א נאש—בראט

—=—

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

קורצער פרייטאג: נו, וואס זאגט איהר איצט,
יע שבת הגדול? די איטאליענער קענען פארט
ט צונעהמען מיט איינמאל אביסיניען!

שבת הגדול: ווייל זיי זענען בהמות. וואלטען
זיך אויסגעבארגט ביי אונז א פאר סקוועסטרא
רען, וואלטען זיי אין איין שעה אלץ געהאט צוגע־
מען.

לאדזשר „עסקנים" פערגעבט!

צו א היגען „כלל־טוער" קומט אריין א בכבודער
יוד נאך א שפענדע פאר אנ'אינסטיטוציע, זאגט
דער יוד:

— פאניע ב. איך וויל איהר זאלט מיר געבען
פאר דעם צוועק 25 זלאטעס.

— פאר דער אינסטיטוציע געב איך נישט אזא
גרויסע שפענדע.

— טא גיט מיר 1 זלאטע.

— אזעלכע קליינע נדבות פאסט מיר נישט צו
געבען.

דער יוד איז אוועקגעגאנגען מיט גארנישט.

זי שפילט איהם אויף די נערווען.

מאן (צום מוזיק לעהרער): פאניע פידלער, איהר
געדענקט דאך מסתמא, מיין ווייב האט זיך ביי אייך
געלערנט שפילען קלאוויר, און איך האב אייך גע־
צאהלט 5 זל. פאר א לעקציע?

לעהרער: יא. איך געדענק.

מאן: טא וויפיל וואלט איהר איצט געוואלט,
איהר זאלט זי אפגעוואוינען?

א נ—ארישע.

שדכן (צום חתן): פאר וואס געפעלט אייך נישט
די כלה?

חתן: ווייל זי איז אנ'ארויערין.

שדכן: וואס הייסט?

חתן: אהן געלט און דערצו אנ—ארישע.

סאקראטעס.

א פשוט'ער חשבון
פון א בעל עגלה.

א היגער בעל עגלה האט א זוהן אין לאנדאן,
וועלכער איז נעבעך אויף געהאקטע צרות, שרייבט
ער א בריוועל צום טאטען:

— „טאטע, זאלסט וויסען, אז דער וואגען
געהט נישט, דער האבער איז אויסגעגאנגען, האב
רחמנות אויף דיין קאשטאן און שיק מיר באלד
ארויס לאה פונט".

האט דער פאטער נישט פערשטאנען וואס ער
מיינט „לאה פונט", איז ער אוועק צו א שכן, אויך א
בעל עגלה, האט יענער ערקלערט אז „לאה פונט"
מיינט ער דרייצעהן פונט.

— פון וואנען ווייסטו אז „לאה" מיינט ער 13?

— גאר פשוט, האט דער שכן איהם געגעבען צו
פערשטעהן:

ע—שרה איז צעהן, רבקה — עלף, רחל —
צוועלף, און לאה איז דרייצעהן.

פייטעל און טרייטעל

פייטעל: וואס פעהלט דיר, טרייטעל, וואס דו
זעהסט אזוי ביטער אויס?

טרייטעל: כ'ליד נישט פאר דיר געדאכט אויף
דער איטאליענישער קרענק.

פייטעל: צום ערשטען מאל הער איך פון אזא
קרענק. וואס איז דאס איינענטליך אנ'איטאליענישע
קרענק?

טרייטעל: זעהר אפט ווערט מיר שווארץ פאר
די אויגען!

ס'איז נישט קיין גרויסער חילוק

אין סיים האט זיך א נייער דעפוטאט צווער־
טעלט מיטן וואזשני זאגט דער דעפוטאט:

— ווי וואגט איהר? איהר מוזט דאך וויסען
אז איך בין א דעפוטאט און איהר זענט פארט נישט
מעהר ווי א וואזשני!

— נו, טא איז וואס איז דער חילוק? איהר
שלאפט אויף א פאטעל אין סיים און איך שלאף אויף
א בענקעל פאר דער טיר פון סיים.

א משוגענער.

דאקטאר: איז אין אייער פאמיליע קיינער נישט
געווען משוגע?

קראנקער: יא, מיינער א פעטער האט מיט א
חודש צוריק בעצאהלט א וועקסעל.

ווי אזוי דערקענט מען א בעווייבטען?

פרוי (צום מאן): ווער איז דער וואס ווארט
אויף דיר אין קארידאר?

מאן: ווער ער איז ווייס איך נישט. איך ווייס
נאר, אז ער איז א בעווייבטער.

פרוי: פון וואנען ווייסטו, אז ער איז א בעווייב־
טער?

מאן: ווייל ער האט נישט קיין איין קנעפעל
ביים העמד, און די הויזען האלטען זיך איהם אויף
אנ'אגראפקע.

דער קונדס

● הומאר ● סאטירע

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאגע צום „נייעם פאלקסבלאט" נומער 253 — פרייטאג, דעם 1 נאוועמבער 1935

אויף וואס ער ווארט!

הויז־ווירט (צום לאקאטאר): נו, ווען וועט איהר בעצאהלען ס'דירה־געלד?

לאקאטאר: איהר מוזט נאך אביסעל צוווארטען

ווירט: אויף וואס?

לאקאטאר: אויפן מאראטאריום!..

פאָליטיק פון דער וואָך

וואָס הערט זיך אין אביסיניען ? איהר ווייסט נישט ? — מיר ווייסען אויך נישט.

און ווער ווייסט דען יאָ ? ווערליג מען שמועסט ווייסט אפילו איטאליען אויך נישט ווי עס האלט אין אביסיניען.

מיר האָבען זיך געווענדעט צו לאוואלן מיט אנ'אנפראגע וואָס עס הערט זיך מכוח דער איטאליעניש־אביסינישער מלחמה, האָט ער אונז אָפגעשיקט צו ענגלאנד, מיר זאָלען זיך אָנפרעגען ביי ענגלאנד אפשר וועלען מיר דאָרט עפעס זיך דערוויסען.

נישטאָ וואָס צו זאָגען — א וואזשנער אדרעס, פאָלג מיך א גאנג. ביי וועמען ביי וועמען, נאָר ביי ענגלאנד איז אביסעל צו שווערליך עפעס ארויסצובעקומען.

א הארטער ביין דער ענגלענדער.

דעריבער ווייסען מיר טאקע נישט וואָס עס הערט זיך אויפן אביסינישען פראָנט. מיר זעמיר אויפריכטיגע פאָליטיקער, מיר זאָגען אפען וואָס מיר ווייסען. מיר זעמיר נישט קיין ענגלענדער, נאָר הלוואי וואָלטען מיר געווען ענגלענדער.

וואָס, נישט אזוי ?

אויפן מלחמה־פראָץ

אין אביסיניען מבליט א רעגען,
געוויס נישט קיין טרוקענער נאָר א נאסער,
דאָך שרייען די איטאליענער :
געוואלד, וואו נעהמט מען א טרונק וואסער !

אין אביסיניען רעגענט מיט פייער פון הימעל
פונקט ווי דער אורזשאָנד מיט נייע שטייער,
דאָך שרייט דער נעגוס געוואלד
וואו נעהמט מען מאָדערנע מלחמה־פייער ?

סאָקראטעס.

איטאליענישע „מאניפעסטען"
וואָס רייסען אויף און הרגענען מענשען.

אין די איטאליענישע קאָמוניקאטען ווערט געזאָגט אז די איטאליענישע לופט פליהער ווארפען אראָפּ פון די עראָפּלאנען מאניפעסטען צו דער בעפעלקערונג.

איין „מאניפעסט" האָט געטראָפען און אויפגעריסען. 500 אביסיניער זענען אומגעקומען.

דער קליינער איטאליענער
דארף א לעבעדיגען אביסינטשיק

אנ'איטאליענער געזעגענט זיך מיט זיין בנאָית ער געהט אין דער מלחמה. זאָגט צו איהם זיין יונגעלע :

— טאטעשי, אז דו וועסט צוריקקומען פון דער מלחמה וועסטו מיר מיטברענגען א לעבעדיגען אביסינטשיק ?

— צו וואָס דארפסטו איהם ?

— וועט ער מאַר מיר געהן אין דער שול אריין, ווייל דער דוטשע זאָגט דאָך, אז דאָס פאָלק מוז מען ציוויליזירען...

דער זעצער נעבעך !

די צייטונגען זענען פול מיט אביסיניען, אביסיניען פון פאָרענט און אביסיניען פון אונטען, און א וואַרשאָווער צייטונג געפונען מיר טאקע אזא ידיעה:

פון אביסיניען

2 צימער און א קוך מיט בעקוועמליכקייט אהן אָפּטרעט געלד פון זאָפאָרט צו פערדינגען. אפערטען אונטער „אדיס אבעבאיי אָפּצוגעבען צום „נעטסיי".

נראף קאלי.

וואָר-קל־אנגעז

ניין, איך גלויב נישט אז דער דוטשע
חלש'ט שוין צו שליסען שלום
ס'איז רבותי, א לעגענדע
יאָ, דערווייל איז דאָס א חלום . . .

ווייל דער קריג אין אביסיניע
ווערט נישט קלענער, ווערט נישט שוואכער,
מוסאָליני קריכט אַלץ טיפער
ווי א גרויסער „דבר אחר" . . .

מוסאָליני קריכט אַלץ טיפער
און ער טוט זיך גאָרניט שעהמען,
ווי א בייזער סעקוועסטראַטאָר
וואָלט ער וועלען אַלץ פערנעהמען . . .

און דער קייזערל דער שווארצער
זיצט דאָרט אין אדיס אבעבאַ
זיינע טרייע גרענאַדיערען
שרייען איהם דאָרט : הייל !... עס לעבע ! . . .

כאָטש, א סברה, אויף די פראָנטען
דעזערטירען זיי, צעלויפען . .
ווייל זיי האָבען אזא טבע
וואָס מען קאָן זיי איבערקויפען . . .

אָט די טבע איז אַנ'אַלטע
שטאַמט נאָך פון דיביידע ברידער . .
נייע צייטען, נייע פויגעל,
נייע פויגעל — אַלטע לידער . . .

* * *

נאָר ביי אונז אין ארץ ישראל
הערט מען אויכעט נישט פון פרידען.
ס'איז א סברה אז בעוואָפנען
געהען דאָרטען זיך די יודען . . .

כאָטש עס געהט נישט צו „לג בעומר"
גרייטען זיי שוין פייל און בויגען...

אוי, דעם מופטי נעביך, נעביך,
געהט א שרעק פערביי די אויגען . .

יאָ, ער זעהט : דער ברית החייל
אָקופירט די גאנצע שטרעקע,
און אליין ער, זשאַבאָטינסקי,
פּלאַנעוועט אַ מארש אויף מעקאַ...

א צווייטער קוסאָוויצקי
צווישען שכנטעס.

ערשטע : זי ווייסען, מיין בעניעלע וואקסט א צווייטער קוסאָוויצקי מיט זיין שפּילען פידעל.

צווייטע : וואָס רעדען זי ? קוסאָוויצקי קאָן דאָך נישט שפּילען פידעל!

ערשטע : מיין בעניעלע קאָן אויך נישט.

צווייטע: און מיין לומעקל וועט זיכער אויסוואקסען איינער פון די גרעסטע דיפּלאָמאטען אין דער וועלט.

ערשטע : אין וואָס בעמערקען זי דאָס ?

צווייטע : דאָס ברעקעלע האָט שוין ליגענס אויף וואָס די וועלט שטעהט.

ביים דאָקטאָר.

דאָקטאָר (צום קראנקען) : איך האָב דאָך אייך אָנגעזאָגט, איהר זאָלט נישט טרינקען קיין אלקאָהאָל, טאָ פארוואָס טרינקט איהר ?

קראנקער : צוליב דעם עגמת נפש וואָס איהר האָט מיר פערזועהרט צו טרינקען!...

דער „קונדס"־חכם
זאָגט אזוי :

וואָס מעהר אדוואָקאטען — אַלץ לענגער דויערט דער פּראָצעס. וואָס מעהר דאָקטוירים — אַלץ קורצער דויערט דאָס לעבען.

אונזער ביילייד

דעם טיפסטען צער און מיטגעפיהל דריקען מיר אויס

די ווירטסלייט

צוליב דעם בילינגער מאכען דאָס דירה געלד אויף 15 פּראָצענט.

אין דער האָפנונג אז פון דעם גאנצען עסק קאָן זיך נאָך אויסלאָזען א פּוידעם, זאָלט איהר אייער טרייסט געפונען.

דער „קונדסיי"־רעדאקטאָר.

פיניעלע מזיק
גיט לשון

אוי, אָב איעך די וואָך גיגאט א ניקומע. צ'ווייסט כאָרזשביג אין ווימע ? אין די ווערצלאַט. זאָגע גימיינט, אז זיי עבן אייביק ראסן ס'בוסער פין די לעקיטאָרן. אז זיי עבן אייביק קענע ווארפן, אז ווארפן זאָל עס זיי ווי איעך מיין !

אין ווימע, מיינט עץ, אָבן די ווערצלאַט גיווארפן? די ווילקער שמאַלץ־באכער, וואָס כאָלען אין זעקס שטיבן מיט א קעך, מיט א קאָקלעט (גימיינט : סלאָזעט) און בארעצימעס — זיי אָבן די ווערצלאַט ניש גיוואָרפן, גיוואָרפן אָבן זיי נאָר אינדז, די גימיינע לאט פין באַליט, טאָמער אָט מע ניש גיצעלט ז'גורי, איז באַלד גיקימע דעיער מיטן געילן לאמפּאַס — אין גימאכט א סעקסמיסיע, אין איינס, צוויי אָט מע גינאכטינט באַן שמיעטניק.

כ'זוג ענק, צ'העיערט ? אז כאָב גיזעיען גיין דעיעם ווארים מיט דעיעם מיטן געילן לאמפּאַס, אָבן מיער די הענד גישווענדזשיט. אָב איעך גיוואָלט לייגן לאטעס. כאנאָר מוירע גיגאט פאר דעיעם מייליץ וואָעס איז מיטגיגאנגע, ווען ניש דעיער מייליץ וואָלט איעך דעיעם ווארעט ציראכט גימאכט ווי א בארנע.

אז איעך אָב די וואָך גילייענט אין פאָליקסבלאַט, אז דעיער מיניסטער אָט זיך גיוואשן צי די ווערצלאַט, אָב איעך גיקוואָלן פין פרייד, הינדרערט און נאנציק יוער זאָל עיער לעיבן דעיער מיניסטער. אָב איעך גיזוגט. אין אז איעך אָב גיקנאַסט דעיעם וואָרעט אָפּן הויף, אָב איעך עיעם גינעיבן שום אליכים אין גיזוגט :

— פאַניע וואָרעט, כ'דריק אָך אָעם מאָן מיטגיפילעכץ. איער זאָלט שוין מעיער ניש ווישן פין קאַ צאַר — אזוי אָב איעך עיעם גיזוגט, אין גיטראכט אָב איעך מיער : א שיינע ריינע גיפורע.

ני, יאַטן, זענט עץ ציפרידן פין מאָן בסירע ? יאָ? טאָ אָציץ מיער א גיטן שאבים אין זאַציץ מיער גיזינט.

די 41־טע „אָפּיארע"

אויף פּיעטריקאָווער גאס לויפט א צייטונגס־פערקויפער מיט אנ'אָווענד בלעטעל פון א היגער צייטונג און שרייט :

— א גרויסע אפערע ! פערציג „אָפּיארעס" א גרויסע אפערע !

א דורכגעהער קויפט א בלעטעל און זוכט.

— פשאקרעוו ! איך זעה דאָך דאָ גאָרנישט קיין אפערע. וואו זענען די „אָפּיארעס"?

דער צייטונגס־פערקויפער לויפט ווייטער און שרייט :

— א גרויסע אפערע ! די 41־טע „אָפּיארע!"...

אויפ'ן „שווארצען" פראָנט
צוזאַמענגעקליבען אויפן קריגס־פּלאַץ

איטאַליען פארן משפט

די פעלקער־ליגע האָט פעשלאָסען צו שטעלען איטאליען פארן משפט — פון דער געשיכטע.

ביזן לעצטען טראָפּען בלוט

די ענגלישע רעגירונג האָט בעשלאָסען צו פערטיידיגען אביסיניען ביזן לעצטען טראָפּען... אביסיניש בלוט.

ראַס אַהין און ראַס אַהער.

די אביסינישע קריגער, אז זיי געהען אויפן פראָנט זאָגט מען זיי אָן : ראס־איין קברים.

אָרימער קעניג נעבעך !

דער איטאליענישער מארשאלעק באַלבאָ האָט זיך געווענדעט צו מוסאָלינין ער זאָל איהם לויטן מוסטער פון ענגלאנד, בעשטימען אלס וויצע קעניג. מוסאָליני האָט איהם אָבער איבערגעשיקט אדורכרעדען דערוועגען מיטן קעניג אליין.

נאָכן אויסהערען דעם מארשאלעקס וואונש האָט דער קעניג עמאנועל געענטפערט :

— ענטשולדיגט טייערער באַלבאָ, איך בין דאָך אליין אויך נאָר וויצע קעניג פון איטאליען"!

אַ „האַלב שווארצע"

מוסאָליני האָט ארויסגעגעבען, א בעפעהל אז נאָך יעדען מיטאָג זאָל יעדער איטאליענער פערלאַנגען א „האלב שווארצע".

דאָס ווייס ער יאָ

לעהרער (צו א שילער) : דו ווייסט נישט וואו לאָדז געפינט זיך אויף דער מאפע? וואָס ווייסט דו יאָ ?

שילער : כ'ווייס וואו ס'ליגט וואל־יואל.

נאַפּאָלעאָן און מוסאָליני.

— וואָס זאָגסטו צום מארש פון די איטאליענער אין אביסיניען ?

— איך האָב ווענען דעם א ספּעציעלע מיינונג.

— דהיינו ?

— איך האָב מורא אז דער מארש פון די איטאליענער אין אביסיניען וועט זיין פונקט ווי דער מארש פון נאפּאָלעאָנען אין רוסלאנד אין 1812־טען יאָהר. דער חילוק איז נאָר וואָס נאפּאָלעאָן האָט מארשירט אויף „קאלט" און מוסאָליני — „אויף היים"...

פּאָליטיק אויפן שפּיץ מעסער

דייטשלאַנד :

שווער צו בעגרייפען,
ווי אזוי ער קען דעם שווערד שלייפען ?
ווען ביים יעקע,
איז כסף בדלכי ?

ענגלאַנד :

נעמאכט מיט די סאנקציעס א גרויסע יעלה,
לויפט און מאכט און שטעהט א ווייל'ע,
דאָס איז, ווייל ענגלאנד ארבייט מיט ביידע ידים

מיט איינע למות, מיט די צווייטע לחיים.

סאָוויעטען :

בעוואָפענט מיט טענקס לופט - פלאָטען,
18 מיליאָנענע ארמעע זעהר גערעאָטען.
א וואָרענונג געגען דעם „געלען" און „בּרוינעם"
זייער גאָלד געהט אויך נישט צו פּוס.
ווייל דער רויטער סטאַלין איז נישט דער שוואַרצער נעגוס.

סאָקראַטעס.

ס'בלייבט ביים אַלטען
געשפּרעך פון „קונדס" מיט פּרעזעס פון הויז - בעזיצער פעראיין.

דער „קונדס" האָט געהאַט א געשפּרעך מיטן פּרעזעס פון הויז בעזיצער פעראיין וועגען דעם בילינגער מאכען דאָס דירה געלד. מיר געבען איבער דעם געשפּרעך כמעט ווערטליך :

קונדס : „פאַניע פּרעזעסשע, וואָס רעכענען די הויז בעזיצער צו טון וועגען דעם פערבילינגערען דאָס דירה געלד ?

פּרעזעס : ס'וועט זיין דאָס איינציגע וואָס איז ביז איצט געוועזן.

קונדס : דהיינו ?)

פּרעזעס : ביז איצט האָבען די לאָקאטאָרען נישט געצאָהלט 100 פּראָצענט און איצט וועלען זיי נישט צאָהלען 85 פּראָצענט.

קונדס : ארט אייך נישט די גאנצע מעשה ?

פּרעזעס : מיר האָבען דאָך גאָרנישט פערלוירען וואָס ס'איז געווען ביז איצט וועט זיין ווייטער.

קונדס : ווי אזוי ?

פּרעזעס : ביז איצט זענען מיר געגאַנגען אין די הייזער, און איצט וועלען מיר ערשט אויפּסניי געהען אין די הייזער"...

ווער ווייסט דאָס נישט ?
וועגען די לאדזער נגידים

א היגער גביר נישט קיין קליינער דבר־אחר, האָט די טעג בעקומען צוגעשיקט מיט דער פּאָסט אנ'אנאָנימען בריף אין וועלכען דער אומבעקאנטער אויטאָר רופט איהם אָן : חזיר, פּארך, דראַן, לײדאַק, פּאַסקודניאַק.

האָפענדיג א חשד אויף איינעם פון זיינע לאָקאטאָרען אז דאָס האָט איהם יענער אָפּגעטון דאָס שטיקעל געהט ער גלייך צו איהם צו און פרעגט איהם :

— דאָס האָט איהר געשריבען דעם בריף ?

דער לאָקאטאָר האָט נישט געוואוסט פון וואָס צו זאָגען. לייענט איבער דעם בריף און ענטפערט :

— ווי פאַלט איהר מיך אוים חושד צו זיין א חוץ מיך קענען דאָך אייך נאָך מענשען !